

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto

Viešosios teisės katedra

Ugnės Budrytės,

V kurso, tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės

studijų šakos studentės

Magistro darbas

**Europos Sąjungos energetikos teisė: tvarios energetikos tikslų
įgyvendinimas ir iššūkiai**

**European Union Energy Law: Implementation of Sustainable
Energy Goals and Challenges**

Vadovė: doc. dr. Deimilė Prapiestytė-Wagener

Recenzentas: partnerystės prof. dr. Lauras Butkevičius

Vilnius

2026

ANOTACIJA IR PAGRINDINIAI ŽODŽIAI

Šiame darbe analizuojamas Europos Sąjungos energetikos teisės teisinis reguliavimas, sutelktas į tvarios energetikos tikslų įgyvendinimo skatinimą. Darbe analizuojama, kaip Europos Sąjungos teisės aktai ir politika prisideda prie klimato neutralumo, atsinaujinančių energijos išteklių plėtros ir kitų su tvarumu susijusių tikslų įgyvendinimo. Taip pat išskiriami pagrindiniai teisiniai ir praktiniai iššūkiai, su kuriais susiduria valstybės narės įgyvendindamos tvarios energetikos tikslus. Remiantis teisės aktų, teismų praktikos ir mokslinės doktrinos analize siekiama įvertinti ES tvarios energetikos teisinio reguliavimo veiksmingumą bei nustatyti galimas jo tobulinimo kryptis.

Pagrindiniai žodžiai: ES energetikos teisė, tvari energetika, atsinaujinantys energijos ištekliai, tvarios energetikos tikslai, klimato neutralumas.

This work analyses the legal regulation of Energy law in the European Union, focusing on the promotion of sustainable energy objectives. This work examines how European Union legislation and policy contribute to climate neutrality, the development of renewable energy sources, and the achievement of other sustainability-related goals. It also highlights the main legal and practical challenges faced by Member States in implementing sustainable energy objectives. Based on an analysis of legislation, case law, and scientific doctrine, the work seeks to assess the effectiveness of EU legal regulation of sustainable energy and to identify possible directions for its improvement.

Key words: EU Energy Law, sustainable energy, renewable energy sources, sustainable energy objectives, climate neutrality.

TURINYS

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS.....	2
IŽANGA	3
1. ES energetikos teisės raida ir teisinis pagrindas, tvarios energetikos tikslų samprata	7
1.1. Teisės raida	7
1.2. Teisinis pagrindas	13
1.3. Tikslų samprata.....	19
2. ES energetikos teisė ir tikslai tvarumo kontekste.....	26
2.1. Tvarios energetikos teisės raida ir teisinis pagrindas.....	26
2.2. Tikslų teisinės įgyvendinimo priemonės ES mastu	32
2.2.1. AEI.....	32
2.2.2. Iškastinis kuras ir dekarbonizacija	38
2.2.3. Branduolinė energija.....	43
2.2.4. Kitos inovacijos, moksliniai tyrimai.....	45
3. Tvarios energetikos tikslų įgyvendinimas ir iššūkiai Lietuvoje ir kitose ES valstybėse narėse	49
3.1. Teismų praktikos apžvalga tvarios energetikos srityje	49
3.2. ES valstybių narių tvarių energetikos tikslų įgyvendinimas.....	52
3.3. Lietuvos tvarių energetikos tikslų įgyvendinimas	60
3.4. Pasiūlymai.....	66
IŠVADOS	69
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	71
SANTRAUKA	92
SUMMARY	93

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

AEI – atsinaujinantys energijos ištekliai
Bendrasis Teismas – Europos Sąjungos Bendrasis Teismas
CCS – anglies dioksido surinkimo ir saugojimo technika
DI – dirbtinis intelektas
EAPB – Europos anglių ir plieno bendrija
EEB – Europos ekonominė bendrija
Energetikos ministerija – Lietuvos Respublikos energetikos ministerija
ES – Europos Sąjunga
ESTT – Europos Sąjungos Teisingumo Teismas
EURATOM – Sutartis dėl Europos atominės energijos bendrijos įsteigimo
Eurostatas – Europos Sąjungos statistikos tarnyba
GIFFT - Tvari stiklo pramonė su adaptyvia kuro technologija
Komisija – Europos Komisija
Konstitucinis Teismas – Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas
LEI – Lietuvos energetikos institutas
NEKSP – nacionalinis energetikos ir klimato planas
NVO - nevyriausybinių visuomeninių organizacijų
RED III direktyva – Atsinaujinančių išteklių energijos direktyva (ES) 2023/2413
SESV – Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo
SGD – skystosios gamtinės dujos
ŠESD – šiltnamio efektą sukeliančios dujos
Taryba – Europos Sąjungos Taryba
TEN-E – Transeuropinis energijos tinklas

IŽANGA

Temos aktualumas. Energetikos sektorius pastaraisiais metais tapo viena strategiškai svarbiausių Europos Sąjungos (toliau – ES) politikos sričių. Klimato kaitos padariniai, geopolitiniai iššūkiai, pavyzdžiui, Rusijos karinė agresija prieš Ukrainą ir jos pasekmės energetiniam saugumui paskatino ES spartinti perėjimą prie atsinaujinančių energijos išteklių (toliau – AEI) ir atsisakyti rusiškų dujų importo. Nesutarimai dėl sankcijų energetikos sektoriuje Rusijai tarp ES valstybių narių kliudo darniam energetikos sektoriaus vystymuisi ir transformacijai. Prasidėję neramumai Artimuosiuose Rytuose ir agresyvi JAV politika taip pat, tikėtina, neigiamai paveiks ES energetikos sektorių, todėl iškyla būtinybė siekti energiją gamintis ES viduje ir AEI plėtra, atrodo, tam yra geriausias sprendimas. Europos žaliasis kursas, Fit for 55 teisėkūros paketas, REPowerEU planas, Atsinaujinančiųjų išteklių energijos direktyva (ES/2018/2001) ir ją iš dalies keičianti Direktyva (ES/2023/2413) bei elektros energijos ir dujų rinkų liberalizavimo paketai atspindi nuoseklų ES siekį tapti klimatui neutraliu žemynu, kartu stiprinant ES energetinį atsparumą ir ES konkurencinį pranašumą. Ypatinę reikšmę šie energetinio perėjimo procesai turi Lietuvai ir kitoms Baltijos valstybėms, kurios įgyvendina strateginius energetinio saugumo projektus, tokius kaip sinchronizacija su kontinentinės Europos elektros tinklais ir visiškas atsijungimas nuo Rusijos kontroliuojamų energetikos sistemų.

Nors ES yra sukūrusi išsamų teisinį pagrindą tvarios energetikos plėtrai, praktinis šių tikslų įgyvendinimas valstybėse narėse susiduria su įvairiais iššūkiais. Pagrindinė lėto tikslų įgyvendinimo priežastis yra skirtingi valstybių narių ekonominiai, socialiniai interesai ir galimybės, vykstančios geopolitinės krizės. Todėl labai svarbu užtikrinti koordinuotą ES ir valstybių narių veiklą įgyvendinant tvarius energetikos tikslus. Kyla klausimas, ar ES energetikos teisė pakankamai efektyviai užtikrina perėjimą prie tvarios energetikos ir ar visos ES valstybės narės yra pasirengusios šiam perėjimui vienodu tempu ir apimtimi.

Norint geriau suprasti dabartinės ES energetikos politikos kryptį, jos prioritetus, išskylančius iššūkius, bei kada aplinkosauga tapo reikšmingu energetikos sektorių veikiančiu veiksniu, tikslinga analizuoti istorinę ES energetikos teisės raidą ir teisinį pagrindą. Siekiant įsigilinti į tvarios energetikos teisės tikslų įgyvendinimo eigą, kliūtis ir pasiekimus, reikšminga išanalizuoti tvarios energetikos teisės formavimąsi, teisinę bazę, ES sukurtus mechanizmus, teismų praktiką. Taip pat svarbu atkreipti dėmesį į atskirus valstybių narių, ypač Lietuvos, pavyzdžius, norint atskleisti praktinę sukurtų tvarios

energetikos tikslų įgyvendinimo instrumentų vertę, efektyvumą ir ieškant būdų įveikti nacionaliniu ir ES mastu kylančius iššūkius.

Darbo tikslas. Analizuojant ES teises priemones, skirtas tvarios energetikos sektoriaus plėtrai ir stiprinimui, ir ES valstybių narių tvarių energetikos tikslų įgyvendinimo praktiką, nustatyti kylančius iššūkius ir būdus kaip juos spręsti.

Darbo uždaviniai:

1. Analizuojant ES energetikos teisės raidą ir teisinį pagrindą bei jo sąsają su kitais ES politikos sektoriais, nustatyti, kas lėmė dabartinio ES energetikos teisinio reguliavimo ir tikslų susiformavimą bei kylančią problematiką.
2. Išsiaiškinti tvarumo tikslų ES energetikos teisėje atsiradimo priežastis, svarbą ir ypatumus, bei kylančius iššūkius, tiriant ES sukurtas teises priemones bei strategijas, skirtas energetikos tikslų įgyvendinimui.
3. Įvertinti tvarios energetikos tikslų įgyvendinimą ir kylančius iššūkius pasirinktose ES valstybėse narėse, įskaitant Lietuvą.
4. Pateikti rekomendacijų, kaip galima būtų patobulinti ES tvarios energetikos tikslų įgyvendinimą.

Darbo objektas. ES energetikos sektoriaus teisinis reguliavimas ir tikslų įgyvendinimas aplinkosaugos ir tvarios plėtros kontekste. Darbe dėmesys sutelkiamas į ES tvarios energetikos teisinio reglamentavimo bei kitų ES politikos priemonių analizę. Atsižvelgiant į darbo apimtį ir ES teisinių priemonių gausą, atrenkami esminiai teisinio reglamentavimo aspektai, bei įgyvendinimo praktiniai pavyzdžiai, tiksliausiai atskleidžiantys tvarios energetikos sektoriaus ypatumus ir kylančius iššūkius. Darbe apsiribojama pasirinktų ES valstybių narių, įskaitant Lietuvą, gerosios praktikos ir patiriamų iššūkių, perkeliant ES sukurtas teises priemones į nacionalinę teisę, analize, siekiant įvertinti ES tvarių energetikos tikslų įgyvendinimo būklę ir ieškant teisinio reguliavimo ir ES energetikos politikos tobulinimo sprendimų.

Tyrimo metodai. *Istorinis metodas* naudojamas siekiant išsiaiškinti kaip susiformavo tvarios energetikos teisė ir kaip vystėsi tvarių energetikos tikslų teisinis reglamentavimas. Pasitelkus istorinę analizę, galima geriau suprasti dabartinės ES energetikos politikos susiformavimo priežastis ir ypatumus.

Lingvistinis metodas naudojamas analizuojant ES teisės aktuose pateiktas nuostatas ir jų prasmę, išaiškinimus bei interpretacijas.

Mokslinės literatūros analizės metodas naudojamas išsiaiškinti, kaip teisės mokslininkai vertina tvarios energetikos sektorių reglamentuojančias ES teisės nuostatas, ir siekiant atskleisti kylančius iššūkius tvarios energetikos srityje.

Teismų praktikos analizės metodas naudojamas siekiant nustatyti, kaip Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (toliau – ESTT), Europos Sąjungos Bendrasis Teismas (toliau – Bendrasis Teismas) ir nacionaliniai teismai interpretuoja tvarios energetikos sektoriaus nuostatas ir sprendžia problemas, iškylančias taikant šio sektoriaus teisės aktus.

Teleologinis metodas naudojamas siekiant atskleisti ES teisės aktų tvarios energetikos srityje priėmimo motyvus bei aplinkybes.

Lyginamasis metodas naudojamas analizuojant pasirinktų ES valstybių narių tvarios energetikos tikslų įgyvendinimo panašumus ir skirtumus, tvarios energetikos teisinį reguliavimą nacionaliniu ir ES lygmeniu.

Darbo originalumas. ES tvarios energetikos sektorius yra nuolat keičiama, tobulinama ES veiklos sritis, kurios pokyčius lemia spartėjanti klimato kaita, technologijų pažanga bei dažnėjančios geopolitinės krizės. ES vyksta energetinis perėjimas – siekiama tapti pirmuoju klimatui neutraliu žemynu, bei pasigaminti energiją ES viduje, taip stiprinant atsparumą nuo išorės veikėjų. Todėl neišvengiamai pokyčiai ES tvarios energetikos veikloje vyksta ir šio magistro darbo rašymo metu. Peržiūrėtos Atsinaujinančių išteklių energijos direktyvos (ES) 2023/2413 nuostatų perkėlimo terminai baigėsi 2025 m. gegužės 21 d. Tam tikros valstybės narės, šio magistro darbo rašymo metu, dar nėra perkėlusios visų minėtosios direktyvos nuostatų. 2025 m. vasario mėn. įvyko Baltijos šalių sinchronizacija su kontinentine Europa. Europos Komisija (toliau – Komisija) 2026 m. vasario mėn. pristatė jau 20-ąją sankcijų paketą Rusijai nuo Rusijos invazijos į Ukrainą pradžios 2022 m., įtraukiantį daugiau draudimų energetikos sektoriui, kurie turi įtakos ir tvarumo tikslams. Taip pat yra pristatoma naujų strategijų skatinti tvarumo tikslų įgyvendinimui, pavyzdžiui, 2026 m. kovo mėn. Komisijos pristatyta Investicijų į švarią energiją spartinimo strategija (COM/2026/116). Todėl akivaizdu, kad ES energetikos sektorius vis dar patiria daugybę pokyčių. Nors yra mokslinės literatūros, tiriančios ES tvarios energetikos sektorių, vykstant nuolatiniams pokyčiams, reikia vis naujų mokslinių analizių, atsižvelgiant į naujausius įvykius ES ir pasaulio mastu bei teisinio reglamentavimo pakeitimus, ir stebint valstybių narių progresą (arba regresą) joms įgyvendinant tvarios energetikos tikslus. Taip pat yra aktualu įsigilinti į Lietuvos tvarios energetikos būklę, valstybei patiriant kardinalius pokyčius savo energetikos sistemoje. Pažymėtina, kad tvarios energetikos teisės tematika Lietuvoje yra atlikta nedaug mokslinių tyrimų. Šiame kontekste paminėtini 2011 m. Ievos Sedrisovaitės magistro darbas tema „Atsinaujinančių energetikos išteklių skatinimo

priemonės Europos Sąjungos teisėje“ bei 2015 m. Juliaus Paškevičiaus magistro darbas tema „Ar atsinaujinančios energetikos skatinimo priemonės neprieštaruja laisvo prekių judėjimo principui?“. Galima pastebėti, jog minėtieji magistro darbai parašyti prieš daugiau nei dešimtmetį, o per šį laikotarpį ES tvarios energetikos teisės sektorius patyrė reikšmingų transformacijų, kurias lėmė geopolitiniai, socialiniai, technologiniai pokyčiai. Be to, minėtuose magistro darbuose apsiribojama AEI skatinimo priemonių analize ES teisėje bei nacionalinių AEI paramos schemų suderinamumo su ES vidaus rinka tyrimu. Savo magistro darbe autorė pateikia platesnę ir naujesnę ES tvarios energetikos teisės sektoriaus analizę. Autorės magistro darbe analizuojamos ne tik AEI sektoriui taikomos ES teisinės priemonės, bet ir apimami kiti energetikos sektoriai, įskaitant iškastinio kuro bei branduolinės energetikos reguliavimą.

Svarbiausi šaltiniai. Rengiant šį magistro darbą, buvo remtasi įvairiais šaltiniais.

Visų pirma, buvo analizuojama ES pirminė ir antrinė teisė. Pirminės teisės kontekste svarbiausias buvo Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 194 str., įtvirtinantis ES energetikos sektoriaus teisinį pagrindą ir tikslus. Antrinės teisės lygmeniu analizuoti aktualūs reglamentai ir direktyvos, galima atskirai išskirti Atsinaujinančių išteklių energijos direktyvą (ES) 2023/2413. Taip pat darbe remtasi Fit for 55 teisėkūros paketu, ES Žaliojo kursu, REPowerEU planu ir kitomis ES strategijomis, skirtomis tvarios energetikos plėtrai.

Be norminių šaltinių, darbe remtasi ir moksline doktrina. Analizuota aktuali mokslinė literatūra, nagrinėjanti energetikos tikslų sąveiką, ES energetikos teisinį pagrindą, ES ir valstybių narių kompetencijos pasiskirstymo klausimus, tvarios energetikos sektoriuje išskylančius iššūkius ir kitus aspektus. Paminėtini Mario Damen (2023) tyrimas apie energetikos krizės iššūkius ES strateginei autonomijai, Ollier Melliger (2020) straipsnis apie atsinaujinančios energijos ir energijos efektyvumo politikos sąveiką bei Marco Siddi (2021) analizė, nagrinėjanti energetikos transformacijos geopolitinius aspektus. Taip pat analizuojami Paula Kivimaa, West J. Bailey, Mario Draghi ir kitų autorių mokslinė literatūra.

Galiausiai, darbe taip pat buvo analizuojama aktualiausia Europos Sąjungos Bendrojo Teismo bei Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisprudencija tvarios energetikos srityje.

1. ES energetikos teisės raida ir teisinis pagrindas, tvarios energetikos tikslų samprata

Energetikos teisės formavimasis ES nėra atsitiktinis procesas - jis glaudžiai susijęs su politiniais, ekonominiais, geopolitiniais, klimato pokyčiais, kurie palaipsniui formavo bendrą ES požiūrį į energetiką. Analizuojant istorinę raidą formuojasi suvokimas apie dabartinės ES energetikos politikos kryptį, jos prioritetus bei priežastis, lėmusias konkrečių, tarpusavyje susijusių tikslų susiformavimą. Dėl to šiame darbo skyriuje bus analizuojama ES energetikos teisės istorinė raida, kaip ES energetikos sektoriaus teisinis reguliavimas vystėsi iki šių dienų ir kokių tikslų šiame sektoriuje ES užsibrėžė siekti.

1.1. Teisės raida

Energetikos teisė turi itin svarbią rolę ES teisės sistemoje. Jos ištakos siekia pačios ES formavimosi pradžią. Energetikos pramonė buvo viena iš ES susikūrimo priežasčių¹. Po Antrojo pasaulinio karo reikėjo didžiulio kiekio plieno suniokotos infrastruktūros rekonstrukcijai, o plieno bei elektros gamybai buvo reikalingas didžiulis kiekis anglių. Prancūzijos užsienio reikalų ministrui Robert Schuman kilo idėja sujungti šias dvi industrijas ir sukurti organizaciją, kuri reguliuotų anglies ir plieno rinkas². Ši idėja buvo įgyvendinta įkuriant Europos plieno ir anglių bendriją (toliau - EAPB) 1951 m., kurią sudarė šešios Vakarų Europos šalys³. Pagrindiniai įkurtos organizacijos uždaviniai buvo atkurti karo suniokotą ekonomiką ir užtikrinti taiką žemyne – anglis ir plienas buvo ne tik būtini atstatymui, bet ir tam, kad bendroji rinka panaikintų karo grėsmę. EAPB tikslas buvo sukurti laisvą anglių ir plieno judėjimą bei suteikti lygią ir laisvą prieigą, sukuriant bendrąją rinką/muitų sąjungą. EAPB gyvavo iki 2002 m.⁴.

Po kelerių metų nuo EAPB įkūrimo atsirado kita organizacija, susijusi su civilinio branduolinės energijos naudojimo reguliavimu – Europos atominės energijos bendrija. 6-ojo dešimtmečio pradžioje anglies dalis pirminėje energijos tiekimo struktūroje sudarė beveik 90 proc. To paties dešimtmečio viduryje Europos anglies gamybos sektorius

¹ DAMEN, Mario. (2023). *Four challenges of the energy crisis for the EU's strategic autonomy*. European Parliamentary Research Service Report, p. 2. [interaktyvus]. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2023/747099/EPRS_BRI\(2023\)747099_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2023/747099/EPRS_BRI(2023)747099_EN.pdf).

² PETZINA, Dietmar, STOLPER, Wolfgang F., HUDSON, Michael (1981). The Origin of the European Coal and Steel Community: Economic Forces and Political Interests. *Economic Reconstruction in Europe: The Reintegration of Western Germany: A Symposium*, p. 450 [interaktyvus]. JSTOR.

³ Europos anglių ir plieno bendrija. (1951). *Europos anglių ir plieno bendrijos steigimo sutartis*.

⁴ EUR-Lex (n.d.). *Sutartis, kuria įsteigiama Europos anglių ir plieno bendrija (EAPB sutartis)*. Santrauka [interaktyvus]. <https://eur-lex.europa.eu/LT/legal-content/summary/treaty-establishing-the-european-coal-and-steel-community-ecsc-treaty.html>

susidūrė su vis didesniais sunkumais: anglis iš užjūrio buvo pigesnė, vis didėjo naftos svarba. Dėl to iškilo poreikis labiau koordinuoti energetikos politiką. Jean Monnet kilo idėja sukurti Atominės energijos bendriją, kuri leistų tiekti pigią elektros energiją didėjančios paklausos laikais ir sumažinti priklausomybę nuo naftos importo. 1956 m. Sueco kanalo krizė⁵ sukūrė palankesnę nuomonę Atominės energijos bendrijos kūrimo idėjai, atsižvelgiant į baimę dėl nepatikimų naftos importų iš Artimųjų Rytų. Sutartis dėl Europos atominės energijos bendrijos įsteigimo (toliau - EURATOM) buvo pasirašyta Romoje 1957 m.⁶ tuo pačiu metu kaip ir Sutartis dėl Europos ekonominės bendrijos (toliau - EEB) įsteigimo – Romos sutartis⁷.

Matyti, jog energetika buvo itin svarbi Europos integracijai, tačiau poreikis išsamiau reglamentuoti energetikos sektorių iškildavo dažniausiai tik krizės momentais. 1969 m. nafta pakeitė anglį, kaip svarbiausią energijos šaltinį. Artimieji Rytai, regionas su didžiuliais naftos ištekliais patyrė neigiamų pokyčių – Sueco kanalo krizė, Šešių dienų karas⁸, Jon Kipuro karas⁹. Tai atskleidė Europos pažeidžiamą priklausomybę nuo naftos importo iš Artimųjų Rytų. Europa suskubo reaguoti: EEB valstybės narės 1968 m. priėmė Tarybos direktyvą 68/414/EEB, kuria įsipareigojo išlaikyti minimalias naftos ir (arba) naftos produktų atsargas 90 dienų laikotarpiui¹⁰; Komisija buvo paprašyta pateikti pasiūlymus, kaip toliau plėtoti Europos energetikos politiką. Per ateinančius metus buvo išleisti keli Komisijos dokumentai, kuriuose buvo užsiminta apie bendros energetikos rinkos sukūrimą¹¹. Netgi valstybės narės pripažino bendros energetikos rinkos ir bendros energetikos politikos poreikį, tačiau nebuvo imtasi jokių realių veiksmų. 1973 m. prie

⁵ Sueco kanalo krizė (1956 m.) - tarptautinė krizė Artimuosiuose Rytuose, prasidėjusi 1956 m. liepos 26 d., kai Egipto prezidentas Gamalas Abdelis Naseras nacionalizavo Sueco kanalą. Kanalas priklausė Sueco kanalo bendrovei, kurią kontroliavo Prancūzijos ir Didžiosios Britanijos interesų grupės.

⁶ Europos Parlamentas (n.d.). Euratomo sutartis [interaktyvus]. <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/lt/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/euratom-treaty>

⁷ Europos Parlamentas (n.d.). Romos sutartis [interaktyvus]. <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/lt/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/treaty-of-rome>

⁸ 1967 m. birželio 5-10 d. vykęs Šešių dienų karas buvo reikšmingas konfliktas, į kurį buvo įtrauktos Izraelis ir kelios arabų šalys, pirmiausia Egiptas, Jordanija ir Sirija. Karą pradėjo Izraelis, surengęs prevencinį smūgį Egipto oro uostams po kelerius metus trukusių įtampų regione, kilusių dėl platesnio arabų ir Izraelio konflikto. RENNA, T. J. (2023) Six-Day War [interaktyvus]. <https://www.ebsco.com/research-starters/military-history-and-science/six-day-war>

⁹ Jon Kipuro karas – ketvirtasis arabų-Izraelio karas, kurį 1973 m. spalio 6 d., žydų šventąją dieną pradėjo Egiptas ir Sirija.

¹⁰ Tarybos 1968 m. gruodžio 20 d. direktyva 68/414/EEB įpareigojanti EEB valstybes nares išlaikyti privalomąsias žalios naftos ir (arba) naftos produktų atsargas. OL L 308, 23 12 1968, p. 14.

¹¹ Europos Bendrijų Komisija (1974), *Naujos energetikos politikos strategija Europos bendrijai*; Europos Bendrijų Taryba (1974), *1974 m. gruodžio 17 d. Tarybos rezoliucija dėl Bendrijos veiksmų programos dėl racionalaus energijos naudojimo*; Europos Bendrijų Taryba (1975 m.), *1975 m. kovo 3 d. Tarybos rezoliucija dėl energetikos ir aplinkos*.

EAPB, Euratomo ir EEB prisijungė Didžioji Britanija, Airija ir Danija – tai buvo strateginis plėtros žingsnis, atsižvelgiant į Šiaurės jūros energijos išteklius¹².

1973-ieji buvo svarbūs tuo, kad tada įvyko pirmoji naftos krizė. Egiptiečių karinės pajėgos įžengė į Izraelio teritoriją, tačiau Izraelis atsilaikė. Reakcija į Vakarų valstybių įsitraukimą į šį konfliktą buvo griežta: arabų valstybės, išgaunančios naftą (angl. The Organization of the Petroleum Exporting Countries - OPEC) nusprendė žymiai sumažinti naftos gavybą, dėl to drastiškai pakilo naftos kainos ir įvyko „naftos šokas“ (angl. oil shock)¹³. Europos valstybių priemonės (greičio apribojimai, dienos be automobilių) nepadėjo išvengti plačiai paplitusios ekonominės krizės. 1974 m. EEB Taryba priėmė naują energetikos politikos strategiją¹⁴, kurioje pabrėžė bendros EEB energetikos politikos būtinybę. EEB Taryba sutiko, kad tai galima pasiekti tik nustatant kiekybinius tikslus, ir priėmė 1974 m. gruodžio 17 d. Tarybos rezoliuciją dėl Bendrijos energetikos politikos tikslų 1985 m. Vieni svarbiausių nustatytų tikslų iki 1985 m. buvo sumažinti energijos importą iš trečiųjų šalių iki mažiau nei 50 proc., jei įmanoma iki 40 proc.; 15 proc. sumažinti energijos suvartojimą; 9 proc. sumažinti naftos suvartojimą¹⁵. Taigi buvo siekiama atsikratyti energetinės priklausomybės nuo trečiųjų šalių. Antrasis „naftos šokas“ ištiko 1979 m., kai įvyko Irano revoliucija, kurios metu protestuotojai smarkiai sutrikdė Irano naftos sektorių, o gavyba buvo žymiai sumažinta. 1980 m. prasidėjo Irano-Irako karas, kuris sumažino naftos gavybą šiose šalyse iki ženklaus lygio. Per 1980-1981 m. laikotarpį importuojamos naftos kaina buvo 164 proc. didesnė nei 1978 m. pabaigoje. Europa reagavo tolesnėmis strategijomis, skirtomis efektyviam energijos naudojimui ir tiekimo saugumui užtikrinti, tačiau praktiniai rezultatai išliko gana menki¹⁶.

Kita krizė, paveikusi EEB energetikos politiką, buvo Černobylio atominės elektrinės katastrofa 1986 m., po kurios dideli kiekiai radioaktyviųjų dalelių atmosferoje pasklido po didžiąją dalį Europos¹⁷. Dėl įvairių informacijos teikimo įsipareigojimų krizės metu neveikimo tinkamai, 1987 m. gruodžio 14 d. buvo priimtas Tarybos sprendimas dėl susitarimų dėl skubių informacijos mainų radiologinės avarijos atveju¹⁸. Taip pat buvo

¹² Europos Sąjunga (n.d.). *History of the European Union – 1970-79* [interaktyvus]. https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1970-79_en

¹³ Ibid.

¹⁴ Europos Bendrijų Taryba (1974). *1974 m. rugsėjo 17 d. Tarybos rezoliucija dėl naujos Bendrijos energetikos politikos strategijos*.

¹⁵ Europos Bendrijų Taryba (1974). *1974 m. gruodžio 17 d. Tarybos rezoliucija dėl Bendrijos veiksmų programos racionaliam energijos naudojimui*.

¹⁶ RUDOLPH, Joseph R. (2025). *Oil embargo and energy crises of 1973 and 1979* [interaktyvus]. <https://www.ebsco.com/research-starters/history/oil-embargo-and-energy-crises-1973-and-1979>

¹⁷ UNSCEAR (n.d.). *The Chernobyl Accident – Assessments of Radiation Effects* [interaktyvus]. <https://www.unscear.org/unscear/en/areas-of-work/chernobyl.html>

¹⁸ 1987 m. gruodžio 14 d. Tarybos sprendimas dėl Bendrijoje nustatomos skubaus pasikeitimo informacija radiacinės avarijos atveju tvarkos, OL L 371, 1987 12 30, p. 76.

sukurtas Europos bendrijos skubios radiologinės informacijos mainų tinklas (angl. European Community Urgent Radiological Information Exchange - ECURIE), kuriuo buvo garantuojamas nuolatinis oro, vandens ir dirvožemio radioaktyvumo lygio stebėjimas. Buvo priimta daugiau teisės aktų dėl didžiausių leistinų radioaktyvumo lygių maisto produktuose ir sveikatos bei saugos priemonių gyventojams avarijos atveju¹⁹.

Galima pastebėti, jog, išskyrus krizių atvejus, energetika buvo primiršta, šiame sektoriuje buvo imamasi mažai veiksmų, priimta mažai teisės aktų. Iki Lisabonos sutarties priėmimo Komisija ir kitos EEB institucijos energetikos sektoriaus klausimams naudojosi įgaliojimais, suteiktais kitų sutarties nuostatų, pavyzdžiui, vidaus rinkos taisyklių, konkurencijos teisės, valstybės pagalbos taisyklių ir aplinkos politikos. Europos Bendrijos pirminėje teisėje nebuvo konkretaus straipsnio, priskirto energetikos sektoriui, todėl energetikos politikai trūko efektyvumo²⁰. 1986 m. Liuksemburge buvo priimtas Suvestinis Europos aktas. Šis aktas buvo didelis žingsnis siekiant nukreipti EEB liberalizavimo linkme, skatinant konkurenciją ir į rinką orientuotą požiūrį, tačiau jame nebuvo nuorodos į energetikos politiką. Į šį aktą buvo įtraukti aplinkosauginiai ir bendrosios vidaus rinkos aspektai, atitinkami energetikos teisės aktai galėjo būti priimti remiantis vidaus rinkos ir aplinkosauginėmis nuorodomis²¹. 1988 m. Komisija pateikė konkrečias vidaus energetikos rinkos priemones, parengdama pagrindą energetikos liberalizavimui pagal konkurencijos ir rinkos integracijos principus²². 1992 m. Maastrichto sutartimi buvo oficialiai įsteigta ES. Šioje sutartyje pirmą kartą aiškiai paminėta energetika EEB pirminėje teisėje, tačiau jai nebuvo dedikuotas atskiras skyrius²³.

Dešimtajame dešimtmetyje pradėjo didėti aplinkos apsaugos ir atsinaujinančių išteklių svarba energetikos sektoriuje. Prieš 1990 m. ryšys tarp aplinkos apsaugos ir energijos vartojimo tapo pastebimas per įvairias Pasaulio klimato ir aplinkos konferencijas – šiltnamio efektas buvo dominuojantis veiksnys darbotvarkėje²⁴. 1990 m. Komisija parengė energetikos ir aplinkos sektorių gaires, raginančias imtis priemonių kovai su šiltnamio efektu²⁵. Tais pačiais metais buvo įkurta Europos aplinkos agentūra²⁶. 1996-1997 m.

¹⁹ Europos Komisija (n.d.). Emergency preparedness and response [interaktyvus]. https://energy.ec.europa.eu/topics/nuclear-energy/emergency-preparedness-and-response_en

²⁰ Europos Parlamentas (n.d.). *Draft Treaty establishing a Constitution for Europe* [interaktyvus]. <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/draft-treaty-establishing-a-constitution-for-europe>

²¹ Suvestinis Europos aktas (1986). OL L 169, 1987, p. 1-28.

²² Europos Komisija (1988). *A first step towards the internal market for energy* [interaktyvus]. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/P_88_52

²³ Europos Sąjungos sutartis (Suvestinė redakcija 2016). OL C 202, 2016, p. 1-388

²⁴ Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment (1972) A/CONF.48/14/Rev.1

²⁵ Europos Komisija (1992). *Proposal for a Council Decision for a monitoring mechanism of Community CO2 and other greenhouse gas emissions*.

²⁶ Europos aplinkos agentūra (n.d.) [interaktyvus]. <https://www.eea.europa.eu/lt>.

Komisija parengė Žaliąją ir Baltąją knygas apie atsinaujinančią energiją, ragindama iki 2010 m. pasiekti 12 proc. atsinaujinančios energijos rinkos dalį²⁷. Kioto konferencija 1997 m. paskatino imtis daugiau priemonių, kad būtų sumažintos CO₂ emisijos²⁸. 1996-1998 m. buvo priimti pirmieji elektros energijos ir dujų liberalizavimo paketai²⁹, kuriais buvo pradėtas konkurencinių elektros energijos ir dujų sektoriaus rinkų kūrimas.

XXI-ojo amžiaus pradžioje pagrindiniai energetikos politikos tikslai buvo tvarumas, tiekimo saugumas ir konkurencingumas. 2000 m. padidėjusios naftos kainos paskatino Komisiją pateikti Žaliąją knygą dėl Europos energijos tiekimo saugumo strategijos³⁰. Žaliojoje knygoje buvo prognozuojama, kad priklausomybė nuo energijos importo padidės nuo 50 proc. iki 70 proc. 2030 metais. Dėl to buvo priimta keletas teisės aktų, kuriais siekiama sutaupyti daugiau energijos: Direktyva dėl biokuro ar kitų atsinaujinančių išteklių kuro naudojimo transporto srityje skatinimo; Direktyva dėl pastatų energinio naudingumo; Baltoji knyga dėl transporto (dėl didelės energijos suvartojimo ir CO₂ išmetimo dalies transporto sektoriuje)³¹. Tvarumo tikslui siekti Komisija parengė ilgalaikę atsinaujinančios energijos strategiją, įskaitant tikslą iki 2020 m. padidinti AEI dalį iki 20 proc.³² Viena iš pirmųjų priemonių, skirtų skatinti AEI naudojimą elektros energijos gamyboje, buvo 2001 m. priimta vadinamoji Atsinaujinančiųjų išteklių energijos direktyva (Direktyva 2001/77/EB)³³. Šiuo teisės aktu valstybėms narėms buvo nustatyti tik orientaciniai tikslai valstybėms ir nenustatė jokių privalomų tikslų pirmuoju jos priėmimo etapu. Daugelyje valstybių narių jau buvo įvairių AEI plėtros rėmimo schemų, ir Direktyva 2001/77 šiuo atžvilgiu nepakeitė nė vienos iš šių rėmimo schemų, taip pat nesuderino šių skirtingų schemų³⁴. 2009 m. buvo išleistas Klimato ir energetikos paketas su 20-20-20 tikslu: 20 proc. sumažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimą, 20 proc. padidinti atsinaujinančiosios energijos naudojimą ir 20 proc. padidinti energijos vartojimo

²⁷ Europos Komisija (1996). *Renewable energy: Green Paper*, COM(96) 576 final; Europos Komisija (1997). *Energy for the Future: Renewable Sources of Energy. White Paper for a Community Strategy and Action Plan*, COM(97) 599 final;

²⁸ Jungtinių Tautų bendrosios klimato kaitos konvencijos Kioto protokolas (1997) *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 126-5735.

²⁹ Energijos vidaus rinka (n.d.) [interaktyvus]. https://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/en/FTU_2.1.9.pdf

³⁰ Europos Komisija. 2006 m. kovo 8 d. Europos Komisijos komunikatas „A European Strategy for Sustainable, Competitive and Secure Energy“. COM(2006) 105 final.

³¹ Europos Komisija (2000). *Green Paper – Towards a European strategy for the security of energy supply*, COM(2000) 769 final.

³² Europos Komisija (2017). *Security of Energy Supply: EU strengthens preparedness and transparency*. [interaktyvus]. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/memo_17_163

³³ Europos Parlamento ir Tarybos 2001 m. rugsėjo 27 d. direktyva 2001/77/EB dėl elektros energijos gamybos iš atsinaujinančių energijos išteklių skatinimo vidaus elektros rinkoje. OL L 283, 2001, p. 33-40.

³⁴ CAMERON, Peter Duncanson (2007). *Competition in Energy Markets: Law and Regulation in the European Union*. Antrasis leidimas. Niujorkas: Oxford University Press, p. 497.

efektyvumą iki 2020 m.³⁵. Galima pastebėti, jog ambicinga politika AEI srityje gali būti laikoma ES strategijos, skirtos energetinei priklausomybei įveikti, dalimi. Toliau energetikos teisės aktų srityje 2003 m. buvo priimtas antras elektros ir dujų rinkų liberalizacijos paketas. Remdamasi šiuo paketu, bei atsižvelgdama į įvykdyto sektoriaus tyrimo rezultatus, Komisija pateikė naujus teisės aktų pasiūlymus (Trečiąjį energetikos paketą), siekdama sustiprinti konkurenciją elektros ir dujų rinkose³⁶.

2009 m. buvo priimtas Trečiasis energetikos paketas, kurį sudarė dvi direktyvos dėl bendrųjų gamtinių dujų ir elektros energijos vidaus rinkų taisyklių ir trys reglamentai dėl sąlygų dėl prieigos prie tarpvalstybinių elektros energijos mainų tinklo, sąlygų dėl prieigos prie gamtinių dujų perdavimo tinklų bei energijos reguliavimo institucijų bendradarbiavimo agentūros įsteigimo³⁷. Šio paketo tikslas buvo sukurti visiškai veiksmingą energetikos rinką ir sukurti bendrą ES dujų ir elektros energijos rinką, kas padėtų išlaikyti kuo mažesnes kainas ir padidinti paslaugų kokybės ir tiekimo saugumo standartus. Trečiasis energetikos paketas buvo reikšmingas tuo, kad juo 2011 m. buvo įsteigta Energijos reguliavimo institucijų bendradarbiavimo agentūra (angl. Agency for the

³⁵ Europos Parlamento ir Tarybos 2009 m. balandžio 23 d. direktyva 2009/28/EB dėl skatinimo naudoti atsinaujinančių išteklių energiją, iš dalies keičianti bei vėliau panaikinanti direktyvas 2001/77/EB ir 2003/30/EB. OL L 140, 2009, p. 16-62.

³⁶ Europos Komisija. (2007). *Commission proposes new energy policy for Europe* [interaktyvus]. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_07_29

³⁷ Europos Parlamento ir Tarybos 2009 m. liepos 13 d. direktyva 2009/72/EB dėl bendrųjų elektros energijos vidaus rinkos taisyklių ir panaikinanti direktyvą 2003/54/EB. OL L 211, 2009, p. 55-93; Europos Parlamento ir Tarybos 2009 m. liepos 13 d. direktyva 2009/73/EB dėl bendrųjų gamtinių dujų vidaus rinkos taisyklių ir panaikinanti direktyvą 2003/55/EB. OL L 211, 2009, p. 94-136; Europos Parlamento ir Tarybos 2009 m. liepos 13 d. reglamentas (EB) Nr. 715/2009 dėl prieigos sąlygų prie gamtinių dujų perdavimo tinklų ir panaikinantis reglamentą (EB) Nr. 1775/2005. OL L 211, 2009, p. 36-54; Europos Parlamento ir Tarybos 2009 m. liepos 13 d. reglamentas (EB) Nr. 714/2009 dėl elektros energijos tarpvalstybinės prekybos tinklo prieigos sąlygų ir panaikinantis reglamentą (EB) Nr. 1228/2003. OL L 211, 2009, p. 15-36; Europos Parlamento ir Tarybos 2009 m. liepos 13 d. reglamentas (EB) Nr. 713/2009, kuriuo įsteigiama Energetikos reguliavimo institucijų bendradarbiavimo agentūra. OL L 211, 2009, p. 1-14. Pažymėtina, kad šiuo metu šie teisės aktai nebegalioja – juos pakeitė: Europos Parlamento ir Tarybos 2019 m. birželio 5 d. direktyva (ES) 2019/944 dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2012/27/ES (nauja redakcija). OL L 158, 2019, p. 125-199.; Europos Parlamento ir Tarybos 2024 m. birželio 13 d. direktyva (ES) 2024/1788 dėl dujų iš atsinaujinančiųjų išteklių, gamtinių dujų ir vandenilio vidaus rinkų bendrųjų taisyklių, kuria iš dalies keičiama Direktyva (ES) 2023/1791 ir panaikinama Direktyva 2009/73/EB., OL L 2024/1788, 2024; Europos Parlamento ir Tarybos 2024 m. birželio 13 d. reglamentas (ES) 2024/1789 dėl dujų iš atsinaujinančiųjų išteklių, gamtinių dujų ir vandenilio vidaus rinkų, kuriuo iš dalies keičiami reglamentai (ES) Nr. 1227/2011, (ES) 2017/1938, (ES) 2019/942, (ES) 2022/869 ir Sprendimas (ES) 2017/684 bei panaikinamas Reglamentas (EB) Nr. 715/2009 (nauja redakcija). OL L 2024/1789, 2024; Europos Parlamento ir Tarybos 2019 m. birželio 5 d. reglamentas (ES) 2019/943 dėl elektros energijos vidaus rinkos (nauja redakcija). OL L 158, 2019, p. 54-124; Europos Parlamento ir Tarybos 2019 m. birželio 5 d. reglamentas (ES) 2019/942, kuriuo įsteigiama Europos Sąjungos energetikos reguliavimo institucijų bendradarbiavimo agentūra (nauja redakcija). OL L 158, 2019, p. 22-53.

Cooperation of Energy Regulators – ACER)³⁸. Vėliau Trečiasis energetikos paketas buvo pataisytas Švarios energijos paketu³⁹.

Apibendrinant galima teigti, kad energetika buvo viena iš svarbesnių ES formavimosi priežasčių – dėl geopolitinių priežasčių buvo būtina integruoti energetikos pramonę. Nors energetika buvo vienas iš ES susiformavimo ramsčių, vėliau ES energetikos sektoriaus reglamentavimas buvo aprietas, į jį dėmesys būdavo atkreipiamas krizių laikotarpiais, siekiant išvengti krizių padarinių bei didinant energetinę nepriklausomybę nuo trečiųjų šalių. Energetika pirmą kartą ES pirminėje teisėje buvo paminėta tik XX amžiaus pabaigoje. O XX a. pab. - XXI a. pradž. pradėjo didėti AEI plėtros ir aplinkosaugos reikšmė bei priimami teisės aktai tvarumo, tiekimo saugumo ir konkurencingumo tikslams įgyvendinti.

1.2. Teisinis pagrindas

Iš ankstesnio poskyrio (1.1. poskyris: Teisės raida) galima pastebėti, jog Steigiamosios sutartys⁴⁰ buvo akivaizdžiai susijusios su energetika, nes reglamentavo branduolinę ir anglies pramonę, o EEB Steigiamoji sutartis buvo taikoma visiems sektoriams. Tačiau vėliau ilgą laiką ES pirminė teisė neapėmė energetikos klausimų – iki 2010 m. ES antrinės teisės aktai energetikos srityje buvo priimami remiantis Sutarčių nuostatomis tiesiogiai nesusijusiomis su energetikos sektoriumi.

Labai svarbus ES energetikos teisei etapas – Lisabonos sutarties, iš dalies keičiančios Europos Sąjungos sutartį ir Europos Bendrijos steigimo sutartį, priėmimas 2007 m. ir

³⁸ Europos Parlamento ir Tarybos 2009 m. liepos 13 d. reglamentas (EB) Nr. 713/2009, kuriuo įsteigiama Energetikos reguliavimo institucijų bendradarbiavimo agentūra. OL L 211, 2009, p. 1–14.

³⁹ Europos Parlamento ir Tarybos 2018 m. gruodžio 11 d. reglamentas (ES) 2018/1999 dėl energetikos sąjungos ir klimato srities veiksmų planavimo ir ataskaitų teikimo. OL L 328, 2018, p. 1-77; Europos Parlamento ir Tarybos 2019 m. birželio 5 d. reglamentas (ES) 2019/943 dėl elektros energijos vidaus rinkos. OL L 158, 2019, p. 54-124; Europos Parlamento ir Tarybos 2019 m. birželio 5 d. direktyva (ES) 2019/944 dėl bendrųjų elektros energijos vidaus rinkos taisyklių. OL L 158, 2019, p. 125-199; Europos Parlamento ir Tarybos 2018 m. gruodžio 11 d. direktyva (ES) 2018/2001 dėl skatinimo naudoti atsinaujinančių išteklių energiją. OL L 328, 2018, p. 82-209; Europos Parlamento ir Tarybos 2018 m. gruodžio 11 d. direktyva (ES) 2018/2002, iš dalies keičianti direktyvą 2012/27/ES dėl energijos vartojimo efektyvumo. OL L 328, 2018, p. 210-230; Europos Parlamento ir Tarybos 2018 m. gegužės 30 d. direktyva (ES) 2018/844, iš dalies keičianti direktyvas 2010/31/ES ir 2012/27/ES. OL L 156, 2018, p. 75-91; Europos Parlamento ir Tarybos 2019 m. birželio 5 d. reglamentas (ES) 2019/942, kuriuo įsteigiama Elektros energijos reguliavimo institucijų bendradarbiavimo agentūra. OL L 158, 2019, p. 22-53; Europos Parlamento ir Tarybos 2019 m. birželio 5 d. reglamentas (ES) 2019/941 dėl pasirengimo galimoms elektros energijos krizėms ir reagavimo į jas. OL L 158, 2019, p. 1-21.

⁴⁰ Steigiamosios sutartys - Treaty on European Union; Treaty establishing the European Economic Community; Treaty establishing the European Atomic Energy Community; Treaty establishing the European Coal and Steel Community.

įsigaliojimas 2009 m⁴¹. Lisabonos sutartimi buvo priimta Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo (toliau - SESV), kuri kilo iš Europos Bendrijos steigimo sutarties, ir tai buvo pirmoji ES Sutartis įtraukusi skyrių apie energetiką - SESV XXI antraštinę dalį. Lisabonos sutartis įtvirtino ES energetikos teisės teisinį pagrindą - buvo įtrauktas SESV 194 str. Šio straipsnio 1 dalis reglamentuoja ES energetikos politiką ir ES energetikos tikslus, kurie aiškiai išvardyti šios dalies a–d punktuose. Juose numatyti tikslai užtikrinti energetikos rinkos veikimą; užtikrinti energijos tiekimo saugumą ES; skatinti energijos vartojimo efektyvumą, energijos taupymą ir naujų bei atsinaujinančių energijos rūšių plėtrą; skatinti energijos tinklų sujungimą. Šie tikslai turėtų būti siejami vidaus rinkos kūrimo ir veikimo kontekste, atsižvelgiant į būtinybę išsaugoti ir gerinti aplinką bei solidarumo tarp valstybių narių dvasia. Ši nuostata apibrėžia ES kompetencijų apimtį bei yra pagrindas ES antrinių teisės aktų priėmimui energetikos srityje. Galima pažymėti, kad ES dalinasi kompetenciją energetikos srityje su valstybėmis narėmis. Magistro darbo autorės nuomone, remiantis SESV 194 str. 2 dalimi, galima įžvelgti, kad valstybės narės, o ne ES, turi kompetenciją nustatyti valstybės energijos išteklių naudojimo sąlygas, pasirinkti tarp skirtingų energijos šaltinių, nustatyti bendrą valstybės energijos tiekimo struktūrą. Siekiant SESV 194 str. tikslų priimant ES antrinės teisės aktus, turėtų būti laikomasi įprastinės teisėkūros procedūros, t.y. bendru Tarybos ir Parlamento sprendimu⁴².

Be SESV 194 str., skirto specifiskai energetikos sektoriui, ES energetikos teisės klausimams, susijusiems ir su kitomis ES kompetencijos sritimis, kaip teisinis pagrindas naudojami ir kiti SESV straipsniai. Pavyzdžiui, pagal SESV 122 str., reguliuojantį didelių tiekimo sunkumus, buvo priimtos Direktyva dėl gamtinių dujų tiekimo saugumo 2004/67/EB, 2006/67/EB ir 2009/119/EB Direktyva dėl minimalių naftos atsargų (šiuo metu galioja tik pastaroji). Dėl klausimų, susijusių su mokesčiais, reikšmingas SESV 113 str. ir Energijos mokesčių direktyva 2003/96/EB, kuri bus peržiūrėta dėl Komisijos pasiūlymo suderinti energijos apmokestinimą su ES klimato tikslais. Aspektams, susijusiems su informacijos rinkimu, reikalingas SESV 337 str. ir jo pagrindu priimti ES antrinės teisės aktai. Taip pat galima paminėti SESV 352 str., kaip bendrą teisinį pagrindą. Šiame straipsnyje pateikiama nuostata, pagal kurią ES gali imtis tinkamų priemonių, kai pagal Sutartis jai nesuteikiami tam būtini įgaliojimai, jei yra tenkinamos straipsnyje nurodytos sąlygos. Vidaus rinkos klausimai energetikoje buvo itin reikšmingi, kaip matyti iš energetikos teisės raidos, bei SESV 194 str. formuluotės. Dauguma iki Lisabonos

⁴¹ Lisabonos sutartis, iš dalies keičianti Europos Sąjungos sutartį ir Europos Bendrijos steigimo sutartį (2007). OL C 306, p. 1-216.

⁴² Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo (Suvestinė redakcija 2016). OL C 202, 2016, p. 134-135.

sutarties įsigaliojimo priimtų teisės aktų, susijusių su energetika ir vidaus rinka buvo grindžiami vien tik SESV 114 str. Antras pagal dažnumą naudojamas teisinis pagrindas energetikos sektoriaus priemonėms yra SESV 192 str., kuris leidžia ES priimti teisės aktus aplinkos politikos srityje.

ES energetikos teisė yra itin susijusi su ES aplinkos teise. Energetikos sektoriuje SESV 192 str. buvo naudojamas kaip teisinis pagrindas direktyvoms ir reglamentams dėl energijos vartojimo efektyvumo ir atsinaujinančiosios energijos priimti 2001–2009 m.⁴³ Autorės nuomone, lyginant SESV 192 ir 194 str. ES kompetencijos atžvilgiu, galima pastebėti, kad kaip ir SESV 194 str. 2 dalis, SESV 192 str. nustato ES kompetencijos energetikos sektoriuje apribojimus, kai ES priemonė daro poveikį valstybės narės pasirinkimui tarp energijos šaltinių ir bendrai jos energijos tiekimo struktūrai. Tačiau yra ir akivaizdžių skirtumų. SESV 192 str. 2 dalies c punktas taikomas tik tuo atveju, jei priemonės poveikis valstybei narei yra reikšmingas. SESV 194 str. 2 dalies formuluotėje tokia reikšmingumo riba nenurodyta. Be to, SESV 194 str. 2 dalyje numatytas apribojimas, susijęs su valstybės narės teise nustatyti savo energijos išteklių naudojimo sąlygas, kurio nėra SESV 192 str. Galiausiai, pagal SESV 192 str. 2 dalį ES priemonės gali būti priimtose nepaisant šių apribojimų, jei laikomasi specialios teisėkūros procedūros, o SESV 194 str. tokia galimybė nenumatyta.

SESV 192 str. 2 dalies c punktas ir SESV 194 str. 2 dalis yra susiję dėl minėtos Sutarties 194 str. 2 dalies formuluotės, kurioje teigiama, kad ES kompetencijos energetikos sektoriuje apribojimas „neturi pažeisti SESV 192 str. 2 dalies c punkto“. Kai kurie autoriai teisės doktrinoje pristato abejones, kad jeigu SESV 194 str. ES kompetencijos apribojimas užkerta kelią tam tikrai ES priemonei, šią priemonę būtų galima priimti pagal specialiąją teisėkūros procedūrą pagal SESV 192 str., jeigu jos taikymo sritis būtų susijusi su ES aplinkos politikos tikslų siekimu⁴⁴. SESV 194 str. 2 dalies ribojimo aktualumas atsiskleidžia ESTT byloje *Lenkija prieš Komisiją* (T-370/11), kurioje Lenkija rėmėsi 194 str. 2 dalimi, ginčydama Komisijos sprendimą, teigdama, kad jis riboja minėtoje SESV nuostatoje saugomas nacionalines teises. Tačiau Bendrasis Teismas atmetė Lenkijos ieškinį, motyvuodamas tuo, kad ginčijama priemonė buvo priimta remiantis SESV 192 str.

⁴³ Pirmasis energetikos srities teisinis aktas, priimtas remiantis SESV 192 str., buvo 2001 m. rugsėjo 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/77/EB dėl elektros energijos, pagamintos iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių, skatinimo vidaus elektros energijos rinkoje (2001) OL L 283/33; o paskutinis buvo 2009 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/28/EB dėl atsinaujinančiųjų energijos išteklių naudojimo skatinimo ir Direktyvų 2001/77/EB bei 2003/30/EB pakeitimo ir vėlesnio panaikinimo (2009) OL L 140/16.

⁴⁴ HUHTA, Kaisa (2021). The Scope of State Sovereignty under Article 194(2) TFEU and the Evolution of EU Competences in the Energy Sector. *International & Comparative Law Quarterly*, 70(4), 991-1010, p. 999. <https://doi.org/10.1017/S0020589321000269>

ir todėl jai gali būti taikomi toje nuostatoje nustatyti apribojimai, bet ne SESV 194 str. 2 dalyje nustatyti apribojimai⁴⁵. Tuomet tapo aišku, kad, jei SESV 194 str. nebuvo naudojamas kaip teisinis pagrindas, bandymai panaikinti ES priemones remiantis SESV 194 str. 2 dalimi negalėjo būti sėkmingi.

Tačiau, autorės nuomone, remiantis nusistovėjusia teismų praktika dėl teisinio pagrindo pasirinkimo, negalima taikyti SESV 192 str. kaip teisinio pagrindo priimant ES teisės aktus, tiesiogiai susijusius su energetikos sektoriumi, po SESV 194 str. priėmimo. Pagal *Parlamentą prieš Tarybą* bylą (C-490/10) teisinio pagrindo ES teisės aktui pasirinkimas turėtų būti grindžiamas objektyviais veiksniais, įskaitant to teisės akto tikslą ir turinį⁴⁶. Taip pat, remiantis *Sprendimo Parlamento prieš Tarybą* (C-155/07) 34 punktu ir jame nurodyta teismų praktika, kai SESV yra įtvirtinta konkretnė nuostata, kuri gali būti teisės akto teisinis pagrindas, jis turi būti grindžiamas šia nuostata⁴⁷. Atsižvelgiant į šią teismų praktiką, bei remiantis kai kurių autorių nuomone, SESV 194 str. yra *lex specialis*, palyginti su SESV 114 str. energetikos klausimais⁴⁸. Atitinkamai, nustatydamas konkrečius ES energetikos politikos tikslus, SESV 194 str. taip pat yra *lex specialis* energetikos sektoriaus atžvilgiu, palyginti su bendra aplinkos apsaugos srities taikymo sritimi, numatyta SESV 192 str. Teisiniai instrumentai, skirti kovai su klimato kaita, kaip apibrėžta SESV 191 str., pasak mokslinių straipsnių autorių, priimami remiantis SESV 192 str. kaip teisiniu pagrindu, net jei jų poveikis energetikos sektoriui būtų didelis⁴⁹. Tačiau teisiniai instrumentai, kuriais tiesiogiai siekiama SESV 194 str. nurodytų tikslų, pavyzdžiui, atsinaujinančiosios energijos skatinimas, turėtų būti priimami remiantis SESV 194 str. kaip teisiniu pagrindu⁵⁰. Byloje *Vindkraft* (C-573/12)⁵¹ ESTT turėjo įvertinti ES prekių laisvo judėjimo laisvę ir Švedijos Atsinaujinančiųjų išteklių energijos direktyvos 2009/28/EB perkėlimą į nacionalinę teisę⁵², kuriuo siekiama skatinti nacionalinį AEI naudojimą, taikant žaliosios elektros energijos sertifikatus, skirtus Švedijoje esantiems nacionaliniams

⁴⁵ *Lenkija prieš Komisiją* [Bendrasis Teismas], Nr. T-370/11, [2013-03-07]. EU:T:2013:113, 13 punktas.

⁴⁶ *Parlamentas prieš Komisiją* [ESTT], Nr. C-490/10, [2012-09-06]. EU:C:2012:525, 44 punktas.

⁴⁷ *Parlamentas prieš Tarybą* [ESTT], Nr. C-155/07, [2008-11-06], ECLI:EU:C:2008:605, 34 punktas.

⁴⁸ HARALDSDÓTTIR, Kristín (2014). The limits of EU competence to regulate conditions for exploitation of energy resources: analysis of Article 194(2) TFEU. *European Energy and Environmental Law Review*, 23(6), 208.

⁴⁹ HUHTA, Kaisa (2021). The Scope of State Sovereignty under Article 194(2) TFEU and the Evolution of EU Competences in the Energy Sector. *International & Comparative Law Quarterly*, 70(4), 991-1010, p. 999. <https://doi.org/10.1017/S0020589321000269>

⁵⁰ *Ibid.*

⁵¹ *Ålands Vindkraft AB v Energimyndigheten* [ESTT], Nr. C-573/12, [2014-07-01] EU:C:2014:2037 („Vindkraft“).

⁵² Ši byla buvo grindžiama dabar pakeista Atsinaujinančiosios energijos direktyva: Direktyva 2009/28/EB dėl energijos iš atsinaujinančiųjų išteklių skatinimo [2009] OL L 140/16. Ji pakeista Europos Parlamento ir Tarybos 2023 m. spalio 18 d. direktyva (ES) 2023/2413, kuria iš dalies keičiami Direktyva (ES) 2018/2001, Reglamentas (ES) 2018/1999 ir Direktyva 98/70/EB, kiek tai susiję su skatinimu naudoti atsinaujinančiųjų išteklių energiją, ir panaikinama Tarybos direktyva (ES) 2015/652. OL L 2023/2413, 2023.

įrenginiams⁵³. ESTT turėjo derinti energetikos reguliavimo aplinkosaugos aspektus su kitu energetikos sektoriaus interesu – laisvo ES prekių judėjimo laisve. ESTT nusprendė, kad pagal SESV 36 str. priemonė, turinti lygiavertį kiekybinio apribojimo poveikį, gali būti pateisinama viešojo intereso sumetimais, įskaitant AEI naudojimo skatinimo tikslą, kuris nurodytas SESV 194 str. 1 dalies c punkte, nes šie sumetimai siekia apsaugoti „žmonių, gyvūnų ar augalų sveikatą ir gyvybę“⁵⁴. Tačiau tokios priemonės turi atitikti proporcingumo principą, kurį ESTT patvirtino tiek teritorinių apribojimų, tiek žaliųjų sertifikatų naudojimo atžvilgiu⁵⁵. Nors šios priemonės neturi būti labiau ribojančios nei būtina šiems tikslams pasiekti, *Vindkraft* byla atskleidžia ESTT norą remti valstybių narių pastangas taikyti rinkos principu grindžiamą požiūrį siekiant skatinti aplinkos apsaugos tikslus energetikos politikoje, tačiau SESV 194 str. 1 dalis retai yra aiškiai svarstoma, ir dažniau taikomas vidaus rinkos teisės procedūrinis požiūris⁵⁶.

SESV 194 str. 2 dalis atspindi valstybių narių suvereniteto dėl gamtinių išteklių principo įtraukimą į ES energetikos teisę. ESTT nėra priėmusi tvirto požiūrio į SESV 194 str. 2 dalies vaidmenį. Šios nuostatos aiškinimą ESTT pateikė bylose susijusiose su branduoline energija⁵⁷. Nors kai kurios ES valstybės narės plačiai naudoja branduolinę energiją ir laiko ją neatskiriama mažai anglies dioksido į aplinką išskiriančių technologijų diegimo dalimi, kitos laiko ją nepriimtina rizikinga elektros energijos gamybos priemone ir nusprendė visiškai jos atsisakyti⁵⁸. Bendrojo Teismo nagrinėta byla *Austrija prieš Komisiją* (T-356/15) ir ESTT pateiktas apeliacinis skundas dėl Bendrojo Teismo priimto sprendimo yra susiję su ES valstybės pagalba branduolinei energetikai.⁵⁹ Šių bylų istorija prasidėjo 2014 m., kai Komisija patvirtino Jungtinės Karalystės planuojamą valstybės pagalbos schemą branduolinei elektrinei Hinkley Point⁶⁰. Austrija pateikė prašymą panaikinti Komisijos sprendimą, kuriuo buvo patvirtintos šios pagalbos priemonės, teigdama, kad Komisijos sprendimas buvo šališkas branduolinės energijos atžvilgiu⁶¹. Savo

⁵³ Sprendimo *Vindkraft* (Nr. C-573/12) 24 punktas.

⁵⁴ *Ibid.*, 76-80 punktai.

⁵⁵ *Ibid.*, 76 punktas.

⁵⁶ MORMANN, Felix (2021). *Of Markets and Subsidies: Counter-intuitive Trends for Clean Energy Policy in the European Union and the United States*. *Transnational Environmental Law*, 10(2), 321-337, p. 335-337.

⁵⁷ MIGNON KIRCHHOF, A. ir MEYER, J.-H. (2014). Global protest against nuclear power. Transfer and transnational exchange in the 1970s and 1980s. *Historical Social Research / Historische Sozialforschung*, 39(1), 165.

⁵⁸ METZ, Lutz (2012). Nuclear energy - any solution for sustainability and climate protection? *Energy Policy*, 48, 56.

⁵⁹ *Austrija prieš Komisiją* [Bendrasis Teismas], Nr. T-356/15, [2018-07-12]. EU:T:2018:439; *Austrija prieš Komisiją* [ESTT], Nr. C-594/18 P, [2020-09-22]. EU:C:2020:742.

⁶⁰ Europos Komisija. 2014 m. spalio 8 d. sprendimas (ES) 2015/658 „Dėl valstybės pagalbos priemonės SA.34947 (2013/C) (ex 2013/N), kurią Jungtinė Karalystė planuoja įgyvendinti remdama Hinkley Point C branduolinę elektrinę (pranešta dokumentu C(2014) 7142)“. *OL L* 109, 2014, p. 44.

⁶¹ *Austrija prieš Komisiją* [Bendrasis Teismas], Nr. T-356/15, [2018-07-12]. EU:T:2018:439, 235 punktas.

sprendime dėl Komisijos sprendimo teisėtumo Bendrasis Teismas nusprendė, kad Komisija nepadarė klaidos nuspręsdama, kad Jungtinė Karalystė turėjo teisę spręsti dėl branduolinės energijos skatinimo ir dėl paskatų kurti naujus branduolinės energijos gamybos pajėgumus⁶². Šį argumentą jis grindė SESV 194 str. 2 dalimi, nurodydamas, kad iš SESV 194 str. 2 dalies antrosios pastraipos matyti, kad kiekviena valstybė narė turi teisę pasirinkti tarp skirtingų energijos šaltinių tuos, kuriuos ji laiko tinkamiausiais⁶³. Be to, Bendrasis Teismas patvirtino, kad atsižvelgiant į Jungtinės Karalystės teisę nustatyti savo energijos rūšių derinį ir išlaikyti branduolinę energiją kaip vieną iš šio derinio šaltinių, šios valstybės narės sprendimas išlaikyti branduolinę energiją energijos tiekimo struktūroje negali būti laikomas akivaizdžiai neproporcingu⁶⁴, atsižvelgiant į tiekimo saugumo tikslą, įtvirtintą SESV 194 str. 1 dalyje ir patvirtintą ESTT⁶⁵. Taigi Jungtinė Karalystė turėjo teisę pasirinkti, kuriam iš įvairių turimų energijos šaltinių teikti pirmenybę⁶⁶. Šiuo atveju Austrijos argumentai buvo atmesti remiantis tuo, kad Jungtinės Karalystės priemonė buvo pateisinama pagal SESV 194 str. 2 dalį⁶⁷.

Austrija apskundė Bendrojo Teismo sprendimą ESTT⁶⁸. Dėl SESV 194 str. 2 dalies aiškinimo ESTT patvirtino Bendrojo Teismo požiūrį. ESTT nurodė, kad Europos Parlamento ir Tarybos nustatytos būtinos priemonės neturi poveikio valstybės narės teisei apibrėžti savo energijos išteklių naudojimo sąlygas, pasirinkti iš skirtingų energijos šaltinių ir nustatyti bendrą energijos tiekimo struktūrą, ir taip pat neatmetama galimybė, kad šis pasirinkimas gali būti susijęs su branduoline energija⁶⁹. ESTT patvirtino, kad Bendrasis Teismas teisingai nurodė, kad Jungtinė Karalystė išties gali laisvai nustatyti savo energijos šaltinių visumos sudėtį⁷⁰. Ši teismų praktika rodo, kad SESV 194 str. 2 dalis iki šiol buvo naudojama kaip pagrindimas, kuriuo remiantis valstybės narės gali rinktis branduolinę energiją tiekimo saugumo interesais. Nebuvo išnagrinėta nė viena byla, kurioje ji būtų panaudota apriboti priemonių, kurių ES pati gali imtis siekdama įgyvendinti SESV 194 str. 1 dalį, taikymo sritį: visos išnagrinėtos bylos susijusios su pačios valstybės narės priemonių energetikos sektoriuje gynimu. Generalinis advokatas G. Hogan savo nuomonėje byloje *Austrija prieš Komisiją* pabrėžė SESV 194 str. 2 dalies politinius aspektus ir konkrečiai branduolinę energiją. Jis Austrijos ir Komisijos ginčą apibūdino kaip teisinę diskusiją tarp

⁶² Ibid 97 punktas.

⁶³ Ibid 97 punktas.

⁶⁴ Ibid 507 punktas.

⁶⁵ *ANODE* [ESTT], Nr. C-121/15, [2016-09-07]. EU:C:2016:637, 48 punktas; *Inter-Environnement Wallonie and Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen* [ESTT], Nr. C-411/17, [2019-07-29]. EU:C:2019:622, 156 punktas.

⁶⁶ *Austrija prieš Komisiją* [Bendrasis Teismas], Nr. T-356/15, [2018-07-12]. EU:T:2018:439, 105 punktas.

⁶⁷ Ibid. 526 punktas.

⁶⁸ *Austrija prieš Komisiją* [ESTT], Nr. C-594/18 P, [2020-09-22]. ECLI:EU:C:2020:742.

⁶⁹ Ibid 48 punktas.

⁷⁰ Ibid 79–80 punktas.

branduolinę energiją remiančių valstybių narių ir jos nepripažįstančių valstybių narių⁷¹. Jo nuomone, kadangi branduolinės energetikos plėtra yra pirminės ES teisės tikslas pagal EURATOM sutartį, tokio tikslo siekimas negali būti pavaldus kitiems lygiaverčiams pirminės teisės tikslams⁷². Sąlygų kontekste šis argumentas reikštų, kad SESV 194 str. 2 dalyje numatytas kompetencijos apribojimas negali būti naudojamas siekiant pakenkti ES aplinkos politikos tikslams, kurie apima tarptautiniu mastu vykdomų priemonių, skirtų regioninėms ar pasaulinėms aplinkos problemoms spręsti, skatinimą, ypač kovą su klimato kaita⁷³. Toliau analizuojant SESV 194 str. 2 dalį galima rasti svarbių išvalgų ir Generalinio advokato išvadoje, su kuria susipažino ESTT, prieš priimdamas sprendimą minėtoje *Austrija prieš Komisiją* byloje, kurioje išvelgiama, kad SESV 194 str. 2 dalies ir branduolinės energijos ryšys yra labiau politinis nei teisinis. Ši nuostata suteikia valstybėms narėms lankstumo spręsti, kaip kurti savo energetikos sektorius, ypač politiniu požiūriu jautrių klausimų, pavyzdžiui, branduolinės energetikos, atžvilgiu⁷⁴. Tačiau remiantis šiais atvejais, autorės nuomone, ši nuostata nesuteikia valstybėms narėms konkrečių teisių atsisakyti įgyvendinti ES priimtų teisinių priemonių energetikos sektoriuje arba pažadėti valstybėms narėms, kad ES energetikos politika neturi daryti poveikio valstybių narių pasirinkimui tarp skirtingų energijos šaltinių ir bendrai jų energijos tiekimo struktūrai.

Galima teigti, kad Lisabonos sutartimi buvo įtvirtintas ES energetikos teisės teisinis pagrindas – SESV 194 str., kuriame išdėstyti ES tikslai energetikos sektoriuje, jų siekimo kontekstas, ES ir valstybių narių kompetencijos pasiskirstymas. Iki jo atsiradimo energetika buvo reguliuojama taikant Sutarčių nuostatas, skirtas kitoms ES veiklos sritims. Iš SESV 194 str. formuluotės pastebima energetikos sąsaja su aplinkos apsaugos ir vidaus rinkos sektoriais. Iš teismų jurisprudencijos matyti, jog SESV 194 str. yra *lex specialis* SESV 114 ir 192 str. atžvilgiu ir yra taikomas tik tada, kai nagrinėjamas klausimas yra tiesiogiai ir didžiausia apimtimi susijęs su energetika. SESV 194 str. 2 dalis suteikia valstybėms narėms diskreciją kaip kurti savo energetikos sektorius.

1.3. Tikslų samprata

ES energetikos politika grindžiama trimis pagrindiniais uždaviniais: 1) patikimo ir saugaus energijos tiekimo užtikrinimas, 2) siekis, kad energija būtų prieinama įmonėms ir

⁷¹ Generalinio advokato išvada, *Austrija prieš Komisiją* [ESTT], Nr. C-594/18 P, [2020-05-07]. ECLI:EU:C:2020:352, 36-37 punktai.

⁷² Ibid 42 punktas.

⁷³ Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo (Suvestinė redakcija 2016). OL C 202, 2016, p. 47-199.

⁷⁴ Generalinio advokato išvada, *Austrija prieš Komisiją* [ESTT], Nr. C-594/18 P, [2020-05-07]. ECLI:EU:C:2020:352, 87 punktas.

piliečiams, ir konkurencinga vidaus rinka, 3) švarios ir tvarios energijos gamybos ir naudojimo skatinimas⁷⁵. Kaip buvo minėta anksčiau (1.2. poskyris: Teisinis pagrindas), pagal SESV 194 str. ES energetikos politika turi keturis tikslų elementus, kurie tam tikru mastu yra susiję tiek tarpusavyje, tiek su kitomis SESV nuostatomis.

Šie tikslai buvo suformuluoti tuo metu, kai pagrindinis rūpestis buvo nacionalinių energetikos rinkų, kuriose vyravo didelė valstybės nuosavybė, pertvarkymas į Europos energetikos rinką. Iškilus geopolitinėms krizėms, visų keturių tikslų įgyvendinimas gali tapti daug sudėtingesnis⁷⁶ Toliau bus detaliau analizuojami kiekvienas iš SESV 194 str. nurodytų tikslų.

Pirmasis tikslas - ES energetikos politika turi užtikrinti energetikos rinkos veikimą (SESV 194 str. 1 d. a punktas). Energetikos politika turi stiprinti visų pirma laisvą prekių, paslaugų ir kapitalo judėjimą energetikos sektoriuje bei laisvą energijos judėjimą tarp valstybių narių. Tai susiję su antruoju energetikos politikos tikslu – skatinti energetikos tinklų sujungimą (SESV 194 str. 1 d. d punktas). Gerai veikianti energetikos infrastruktūra yra būtina sąlyga gerai veikiančiai rinkai. Šis tikslas buvo įtrauktas kaip atskiras ES energetikos politikos tikslas SESV. Anksčiau ES energetikos rinkų sujungimas buvo grindžiamas bendru vidaus rinkos tikslu ir teisine baze transeuropiniams tinklams, SESV 170 str.⁷⁷. Energijos vidaus rinkų struktūros nustatymui esminiai yra šie ES teisės aktai: Elektros energijos reglamentas (ES) 2019/943, Elektros energijos direktyva (ES) 2019/944, Dujų rinkos reglamentas (ES) 2024/1789 ir Dujų direktyva (ES) 2024/1788⁷⁸, kuriuose yra apibrėžiami pagrindiniai rinka grindžiami elektros energijos ir dekarbonizuotų dujų rinkų veikimo principai ir taisyklės. ACER reglamentas (ES) 2019/942, Pasirengimo valdyti riziką reglamentas (ES) 2019/941, REMIT reglamentas (ES) Nr. 1227/2011 ir Reglamentas (ES) 2016/1952⁷⁹, kuriais nustatytos energetikos reguliavimo institucijų koordinavimo ES

⁷⁵ Europos Komisija. (n.d.). *Energy*. [interaktyvus]. https://commission.europa.eu/topics/energy_en

⁷⁶ Europos Komisija. (n.d.). EU action to address the energy crisis. [interaktyvus]. https://commission.europa.eu/topics/energy/eu-action-address-energy-crisis_en

⁷⁷ TALUS, Kim ir AALTO, Pami (2020). *Competences in EU energy policy*. Research Handbook on EU Energy Law and Policy. pp. 15-29, p. 20. <https://doi.org/10.4337/9781786431059.00010>

⁷⁸ Europos Parlamento ir Tarybos 2019 m. birželio 5 d. reglamentas (ES) 2019/943 dėl elektros energijos vidaus rinkos. OL L 158, 2019, p. 54-124; Europos Parlamento ir Tarybos 2019 m. birželio 5 d. direktyva (ES) 2019/944 dėl bendrųjų elektros energijos vidaus rinkos taisyklių ir panaikinanti direktyvą 2009/72/EB. OL L 158, 2019, p. 125-199; Europos Parlamento ir Tarybos 2024 m. birželio 20 d. reglamentas (ES) 2024/1789 dėl dujų ir vandenilio rinkos vidaus taisyklių. OL L 202, 2024, p. 1-94; Europos Parlamento ir Tarybos 2024 m. birželio 20 d. direktyva (ES) 2024/1788 dėl bendrųjų gamtinių dujų ir vandenilio rinkos taisyklių ir panaikinanti direktyvą 2009/73/EB. OL L 202, 2024, p. 95-140.

⁷⁹ Europos Parlamento ir Tarybos 2019 m. birželio 5 d. reglamentas (ES) 2019/942, kuriuo įsteigiama Energetikos reguliavimo institucijų bendradarbiavimo agentūra. OL L 158, 2019, p. 22-53; Europos Parlamento ir Tarybos 2019 m. birželio 5 d. reglamentas (ES) 2019/941 dėl pasirengimo galimoms elektros energijos krizėms ir reagavimo į jas. OL L 158, 2019, p. 1-21; Europos Parlamento ir Tarybos 2011 m. spalio 25 d. reglamentas (ES) Nr. 1227/2011 dėl didmeninių energijos rinkų vientisumo ir skaidrumo (REMIT). OL L 326, 2011, p. 1-16; Europos Parlamento ir Tarybos 2016 m. spalio 26 d. reglamentas (ES) 2016/1952 dėl energijos produktų ir elektros energijos kainų statistinių ataskaitų teikimo. OL L 311, 2016, p. 1-19.

lygmeniu, pasirengimo krizėms ir jų valdymo elektros energijos rinkose, rinkos vientisumo ir skaidrumo bei statistikos taisyklės. Remiantis Europos Parlamento tyrimų tarnybos duomenimis, po pirmojo COVID-19 karantino 2020 m. naftos ir dujų kainos nuolat kilo ir, pandemijai rimstant, ne tik negrįžo į 2019 m. lygį, bet tapo itin aukštos ir nepastovios. Situaciją pablogino pasaulinės paklausos augimas, tiekimo sutrikimai, Rusijos dujų eksporto į ES mažinimas nuo 2021 m., taip pat ribotos galimybės greitai pakeisti rusiškas dujas kitais šaltiniais. Dėl glaudžios energijos rinkų sąveikos smarkiai išaugo ir elektros kainos, sukeldamos energijos nepriteklių namų ūkiams, didelį finansinį spaudimą energijai imlioms pramonės šakoms ir transporto sektoriui. Nepakankamos investicijos į AEI prieš krizę, problemos branduolinėje ir hidroenergetikoje bei riboti anglies ištekliai dar labiau apsunkino padėtį, todėl skystųjų gamtinių dujų (toliau - SGD) importas tapo pagrindine, bet brangia alternatyva⁸⁰. Reaguodamos į krizę, ES vyriausybės skyrė dideles lėšas kainoms sušvelninti ir tiekimui užtikrinti, tačiau tai sukėlė didėjančios valstybės skolos, infliacijos ir socialinių neramumų riziką, todėl ekspertai pabrėžė būtinybę geriau koordinuoti priemones ir ilgalaikėje perspektyvoje toliau mažinti energijos paklausą⁸¹. Kaip galima pastebėti, į iškilusias krizes pirmiausia buvo reaguota nacionaliniu lygmeniu. Šie iššūkiai ES mastu buvo sprendžiami kuriant strategijas, leidžiant energetikos dokumentų rinkinius⁸². Šios priemonės bus analizuojamos kitame skyriuje (2 skyrius: ES tvarios energetikos teisė ir tikslai tvarumo kontekste).

Kitas tikslas - ES energetikos tinklų sujungimo skatinimas (SESV 194 str. 1 d. d punktas). Transeuropinis energijos tinklas (toliau - TEN-E) yra energetikos politikos sritis, kurioje dėmesys skiriamas ES šalių energetikos infrastruktūrų susiejimui, siekiant integruotos vidaus energijos rinkos. TEN-E reglamente (ES) 2022/869⁸³ yra nustatytos transeuropinių energetikos tinklų gairės. ES sukūrė Europos perdavimo sistemų operatorių tinklų bendradarbiavimo struktūras elektros energijos, dujų ir vandenilio tinklo operatoriams. Energijos krizė išryškino ES valstybių narių tarpusavio jungiamumo ir solidarumo svarbą, ypač per TEN-E, sujungiant valstybių narių ir trečiųjų šalių energetikos infrastruktūrą. Nors 2022 m. atnaujintos TEN-E gairės ir bendro intereso projektai orientuojasi į klimato tikslus ir elektros jungiamumą, energetikos krizė atgaivino iškastinio

⁸⁰ Europos Parlamento Tyrimų tarnyba. (2023). *EU framework for energy policy*. [interaktyvus]. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2023/747099/EPRS_BRI\(2023\)747099_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2023/747099/EPRS_BRI(2023)747099_EN.pdf)

⁸¹ Ibid.

⁸² Europos Parlamentas. (n.d.). Internal energy market. [interaktyvus]. https://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/en/FTU_2.1.9.pdf

⁸³ Europos Parlamento ir Tarybos 2022 m. birželio 1 d. reglamentas (ES) 2022/869, kuriuo nustatoma transeuropinės energetikos infrastruktūros sritys gairės ir panaikinamas reglamentas (ES) Nr. 347/2013. OL L 152, 2022, p. 45-116.

kuro infrastruktūros poreikį, ypač dujų jungčių ir SGD terminalų plėtrą⁸⁴. Taip pat išryškėjo solidarumo rizika: nors ES teisėje numatytas mechanizmas, įpareigojantis krizių metu dalytis dujomis su kitų šalių saugomais vartotojais, neaišku, ar toks solidarumas išliktų gilesnės ekonominės krizės sąlygomis. Skirtingi valstybių narių energetikos ištekliai ir politiniai interesai, pavyzdžiui, sprendžiant dėl sankcijų Rusijos energijos importui, taip pat riboja bendrą ir vieningą ES požiūrį į energijos jungiamumą ir dalijimąsi ištekliais⁸⁵.

Toliau - trečiasis ES energetikos politikos tikslas – užtikrinti energijos tiekimo saugumą ES (SESV 194 str. 1 dalies b punktas). Tiekimo saugumas ES energetikos politikoje reiškia nuolatinį prieinamą energijos tiekimą su minimaliomis socialinėmis sąnaudomis, įskaitant aplinkos apsaugos sąnaudas. Be energetikai skirtos SESV 194 str., energetinis saugumas taip pat reglamentuojamas SESV 122 str., kuris bendrai susijęs su sunkumais tam tikrų produktų, ypač energetikos srityje, tiekimo saugumo srityje⁸⁶. Energetinis saugumas ES priklauso nuo priemonių naftos, dujų ir elektros energijos sektoriuose. Jos apima reglamentuose numatytas koordinavimo priemones, pasirengimą valdyti riziką elektros energijos sektoriuje⁸⁷, dujų saugyklų pripildymo lygį iki mažiausiai 90 proc. jų talpos⁸⁸ ir ES elektros energetikos sistemų sujungimo bent 15 proc. iki 2030 m. tikslą⁸⁹. Taip pat taikomos tokios strategijos kaip šaltinių ir tiekimo maršrutų įvairinimas. Specialios nuostatos numatytos avarijų jūroje esančiuose naftos ir dujų įrenginiuose problemai spręsti⁹⁰. Nors energetikos rinkos krizė prasidėjo 2021 m., rimti energijos tiekimo saugumo pavojai išryškėjo po Rusijos invazijos į Ukrainą 2022 m. vasario mėn. ir tolesnio rusiškų dujų tiekimo mažinimo, kai ES vis dar buvo labai priklausoma nuo Rusijos dujų, naftos ir anglies. Reaguodama į tai, Komisija pristatė REPowerEU planą⁹¹, kuriame pažymėjo, kad ES importavo daugiau kaip 40 proc. savo gamtinių dujų iš Rusijos (45 proc. 2021 m.), taip pat 27 proc. naftos ir 46 proc. akmens anglių. Plano tikslas buvo sumažinti šią priklausomybę. Tarptautinė energetikos agentūra paskelbė priemonių paketą, skirtą

⁸⁴ Europos Komisija. (2022). *REPowerEU Plan*. COM(2022) 230 final.

⁸⁵ Europos Parlamento Tyrimų tarnyba. (2023). *EU framework for energy policy*. [interaktyvus]. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2023/747099/EPRS_BRI\(2023\)747099_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2023/747099/EPRS_BRI(2023)747099_EN.pdf)

⁸⁶ TALUS, Kim ir AALTO, Pami (2020). *Competences in EU energy policy*. Research Handbook on EU Energy Law and Policy. pp. 15-29, p. 20. <https://doi.org/10.4337/9781786431059.00010>

⁸⁷ Europos Parlamento ir Tarybos 2019 m. birželio 5 d. reglamentas (ES) 2019/941 dėl pasirengimo galimoms elektros energijos krizėms ir reagavimo į jas. OL L 158, 2019, p. 1-21.

⁸⁸ Europos Parlamento ir Tarybos 2017 m. spalio 25 d. reglamentas (ES) 2017/1938 dėl dujų tiekimo saugumo užtikrinimo ir kuriuo panaikinamas reglamentas (ES) Nr. 994/2010. OL L 280, 2017, p. 1-56.

⁸⁹ Europos Parlamento ir Tarybos 2018 m. gruodžio 11 d. reglamentas (ES) 2018/1999 dėl energetikos sąjungos ir klimato srities veiksmų planavimo ir ataskaitų teikimo. OL L 328, 2018, p. 1-77.

⁹⁰ Europos Parlamento ir Tarybos 2013 m. birželio 12 d. direktyva 2013/30/ES dėl saugos jūroje naftos ir dujų operacijų bei kuria iš dalies keičiama direktyva 2004/35/EB. OL L 178, 2013, p. 66-106.

⁹¹ Europos Komisija. (n.d.) *EU action to address the energy crisis*. [interaktyvus]. https://commission.europa.eu/topics/energy/eu-action-address-energy-crisis_en

sumažinti ES priklausomybę nuo Rusijos gamtinių dujų⁹². Rusijos energijos ištekliai daugiausia buvo pakeisti naujomis iškastinio kuro tiekimo sutartimis: ES vyriausybės sudarė naujas sutartis dėl dujotiekių dujų ir SGD su įvairiomis trečiosiomis šalimis. Labiausiai nukentėjusi nuo sumažėjusio Rusijos dujų importo Vokietija buvo ypač aktyvi, siekdama naujo arba padidinto importo iš tokių įvairių šalių kaip Alžyras, Australija, Nigerija, Norvegija, Kataras ir JAV. ES taip pat plėtojo energetikos santykius, pavyzdžiui, su Alžyru, Azerbaidžanu, Egiptu ir Izraeliu (2022 m. liepos mėn. pasirašydama bendrą memorandumą) bei JAV (įskaitant ES ir JAV energetinio saugumo darbo grupę). Nors tai sumažino priklausomybę nuo vieno tiekėjo, išaugo rizika, susijusi su naujomis politinėmis, ekonominėmis ar finansinėmis grėsmėmis, įskaitant galimą didelių energetikos įmonių bankrotą⁹³.

Galiausiai, energijos vartojimo efektyvumo didinimas, energijos taupymas ir naujų bei atsinaujinančių energijos rūšių plėtojimas yra tikslas, nurodytas SESV 194 str. 1 dalies c punkte. Šis paskutinis tikslas taip pat susijęs su SESV 11 str. ir tvaria plėtra bei aplinkos apsaugos kompetencija pagal SESV 191 str.⁹⁴. Šio tikslo svarba yra nenuginčijama – pasauliui įžengus į kritinį aplinkos ir ekonomikos istorijos etapą, atsinaujinančioji energija tapo nebe pasirinkimu, o būtinybe. Pasaulinis priklausomumas nuo iškastinio kuro lėmė didėjančią šiltnamio efektą sukeliančių dujų (toliau – ŠESD) išmetimą, klimato nestabilumą, gamtinių išteklių eikvojimą ir geopolitinius konfliktus. Todėl perėjimas prie AEI, tokių kaip saulės, vėjo ir biomasės energija, yra lemiamas siekiant sukurti tvarią ir atsparią ateitį. Į šį tikslą ir jam įgyvendinti skirtas priemonės bus gilinamosi tolimesniame skyriuje (2 skyrius: ES tvarios energetikos teisė ir tikslai tvarumo kontekste).

Vienas iš didesnių iššūkių įgyvendinant minėtuosius tikslus krizių laikotarpiu yra ES ir valstybių narių kompetencijų sankirta. Kaip jau buvo minėta ankstesniame šio skyriaus poskyryje, ES energetikos teisės sektoriuje yra įtvirtinta pasidalijamoji kompetencija ir valstybės narės turi išimtinę kompetenciją nurodytose srityse, pavyzdžiui, klausimuose, susijusiuose su gamtiniais ištekliais. Neteisėta Rusijos karinė agresija prieš Ukrainą ir dujų tiekimo iš Rusijos mažinimas sukėlė beprecedentę energetikos krizę ES. Tai lėmė staigų energijos kainų kilimą ir sukėlė sunkumų europiečiams⁹⁵. Atsižvelgdamos į numanomą grėsmę tiekimo saugumui ir tiesioginį kainų kilimo poveikį, valstybės narės ėmėsi

⁹² Tarptautinė energetikos agentūra. (n.d.) *Russia's War on Ukraine*. [interaktyvus] <https://www.iea.org/topics/russias-war-on-ukraine>

⁹³ Europos Parlamento Tyrimų tarnyba. (2023). *EU framework for energy policy*. [interaktyvus]. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2023/747099/EPRS_BRI\(2023\)747099_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2023/747099/EPRS_BRI(2023)747099_EN.pdf)

⁹⁴ TALUS, Kim ir AALTO, Pami (2020). *Competences in EU energy policy*. Research Handbook on EU Energy Law and Policy. p. 15-29, p. 20. <https://doi.org/10.4337/9781786431059.00010>

⁹⁵ Europos Komisija. (n.d.). *EU action to address the energy crisis*. [interaktyvus]. https://commission.europa.eu/topics/energy/eu-action-address-energy-crisis_en

iniciatyvos reaguoti į krizę. Jos stengėsi išlaikyti nacionalinę strateginę autonomiją užtikrindamos tiekimo saugumą. Reakcijos buvo įvairios, priklausomai nuo nacionalinių energijos rūšių derinio ir ekonominių prioritetų. Reguliariai atnaujinamoje Bruegel apžvalgoje⁹⁶, kurioje apžvelgiamos daugelio Europos valstybių taikomos priemonės, pavyzdžiui, pažymima, kad buvo sudaryti nauji dujų tiekimo importavimo susitarimai ir sukurta nauja infrastruktūra, ypač SGD, padidintas esamų anglimi kūrenamų elektrinių naudojimas, atidėtas branduolinių elektrinių uždarymas ir planuojama statyti naujas. Tokiais veiksmais nacionalinės priemonės galėjo apriboti ES strateginę autonomiją, pavyzdžiui, kai valstybės narės konkuravo tarpusavyje – o kartais ir su Komisija – dėl importo iš tų pačių šalių geriausiomis kainomis, daugiausia 2022 m. pirmąjį pusmetį. Tokia konkurencija galėjo sutrukdyti pasiekti optimalių rezultatų, nes dėl jos išaugo kainos⁹⁷. Siekdamas palengvinti konsensuso pasiekimą ir stiprinti bendrą ES strateginę autonomiją, Europos Vadovų Tarybos pirmininkas Charles Michel 2022 m. spalio mėn. paragino sukurti tikrą energetikos sąjungą, kuri turėtų būti grįsta bendromis vertybėmis ir principais, tokiais kaip solidarumas, teisingumas ir skaidrumas⁹⁸. Svarbiausias Komisijos politikos dokumentas, be kitų šios institucijos pasiūlymų, kuriuo buvo siekiama užtikrinti nuoseklią ES energetikos politiką krizės metu, kad būtų padidinta bendra ES strateginė autonomija, bei įtikinti valstybes nares veikti pagal solidarumo, papildomumo ir bendro požiūrio principus, buvo 2022 m. gegužės mėn. paskelbtas REPowerEU⁹⁹. Klausimai, susiję su REPowerEU ir kitomis ES iniciatyvomis energetikos tikslų apsaugos srityje bus analizuojami kitame skyriuje (2 skyrius: ES tvarios energetikos teisė ir tikslai tvarumo kontekste).

Apibendrinant, pagrindiniai ES energetikos politikos tikslai, kuriuos apima integruota ir konkurencinga vidaus rinka, tiekimo saugumas ir energijos naudojimo tvarumas bei efektyvumas, sudaro ES energetikos teisės teisinio reguliavimo pamatą ir nurodo reguliavimo kryptį. Šie tikslai yra tarpusavyje susiję ir vienas kitą papildo. ES priima įvairias priemones skirtas šių tikslų tinkamo įgyvendinimo užtikrinimui. Dėl pasaulinių krizių, tokių kaip Rusijos invazija į Ukrainą, ES energetikos tikslus tampa sunkiau įgyvendinti ir gali būti pastebėta, kad valstybės narės tokiais atvejais imasi savarankiškų

⁹⁶ Bruegel. (n.d.). *National energy policy responses to the energy crisis* [interaktyvus]. <https://www.bruegel.org/dataset/national-energy-policy-responses-energy-crisis>

⁹⁷ Europos Parlamento Tyrimų tarnyba. (2023). *EU framework for energy policy*. [interaktyvus]. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2023/747099/EPRS_BRI\(2023\)747099_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2023/747099/EPRS_BRI(2023)747099_EN.pdf)

⁹⁸ Europos Vadovų Taryba (2022). *Intervention du président Charles Michel à l'issue de la deuxième session de travail du Conseil européen, 21 octobre 2022* [interaktyvus]. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/10/21/intervention-du-president-charles-michel-a-l-issue-de-la-deuxieme-session-de-travail-du-conseil-europeen-21-octobre-2022/pdf/>

⁹⁹ Europos Komisija. (2022). *REPowerEU plan* (COM(2022) 230).

veiksmų, siekiant išvengti krizių padarinių, o tai kelia grėsmę ES strateginei autonomijai ir kompetencijai. ES siekia koordinuoti valstybių narių veiksmus ir solidariai, bendrai spręsti iškilusias problemas.

2. ES energetikos teisė ir tikslai tvarumo kontekste

Pirmame skyriuje aptarus bendrą ES energetikos teisės vystymąsi ir susiformavusius tikslus, šiame skyriuje pirmiausia bus analizuojama kada, kaip ir koku mastu ES energetikos teisėje svarbiu veiksnio tapo aplinkosauga. Bus aptariama, kaip formavosi tvarios energetikos teisinis reguliavimas, kokie politiniai, ekonominiai ir aplinkosauginiai veiksniai darė didžiausią įtaką jo raidai bei kokia kryptimi jis vystosi šiandien. Toliau išskiriami svarbiausi energetikos sektoriai ir analizuojami ES sukurti mechanizmai šiuose sektoriuose, turintys esminę reikšmę siekiant tvarios energetikos tikslų. Pažymėtina, kad, atsižvelgiant į darbo apimtį, šiame skyriuje nesiekama išsamiai aptarti visų galimų tvarių tikslų įgyvendinimo priemonių – dėmesys sutelkiamas į esminius mechanizmus, leidžiančius atskleisti pagrindines tvarios energetikos teisės įgyvendinimo tendencijas ir išskylančius sunkumus.

2.1. Tvarios energetikos teisės raida ir teisinis pagrindas

Energetika yra viena iš labiausiai aplinką veikiančių sričių – gaminant energiją į aplinką išleidžiama daug teršalų. Didelė dalis pasaulinių išmetamųjų teršalų susidaro deginant iškastinį kurą elektros energijai ir šilumai gaminti. Didžioji dalis elektros energijos vis dar gaminama deginant anglį, naftą ar dujas, o tai sukelia ŠESD susidarymą. Pradėjo ryškėti tokios veiklos padariniai - globalinis atšilimas, dažnėjančios stichinės nelaimės. Vis daugiau klimato kaitos įrodymų ir didėjanti priklausomybė nuo energijos sustiprino ES pasiryžimą tapti pirmuoju klimato neutralumu pasižyminčiu žemynu pasaulyje bei užtikrinti, kad suvartojama energija būtų patikima, saugi, konkurencinga, gaminama vietoje ir tvari¹⁰⁰.

ES tvarios energetikos teisės raida prasidėjo dešimtajame dešimtmetyje, kuris buvo aptartas ankstesniame ES energetikos teisės raidos poskyryje (1.1. poskyris: Teisės raida), kada pasaulinėse konferencijose buvo pradėti nagrinėti klausimai susiję tiek su aplinkosauga, tiek su energetika. Reikšmingi šio laikotarpio įvykiai buvo Baltosios knygos dėl AEI priėmimas¹⁰¹ ir ES 1997 m. Kioto protokolu prisiimtas įsipareigojimas iki 2012 m. 8 proc. sumažinti ŠESD išmetimą, palyginti su 1990 m. lygiu. Tais pačiais metais

¹⁰⁰ Europos Komisija (n.d.) *Climate strategies & targets* [interaktyvus] https://climate.ec.europa.eu/eu-action/climate-strategies-targets_en

¹⁰¹ Europos Komisija. (1997-11-27). *Energy for the Future: Renewable Sources of Energy. White Paper for a Community Strategy and Action Plan* (COM(97)599 final).

Amsterdamo sutartimi ES įtraukė tvarų vystymąsi kaip vieną iš bendrų ES tikslų¹⁰². ES ėmėsi stiprinti AEI plėtros skatinimą – priėmė Direktyvą 2001/77/EB dėl elektros energijos, pagamintos iš AEI, skatinimo vidaus elektros energijos rinkoje. Kitas svarbus etapas – praeitame skyriuje minėta Lisabonos sutartis ir ja į SESV įtrauktas 194 str., kuriuo įtvirtinti energijos vartojimo efektyvumo ir taupymo, bei atsinaujinančiosios energijos plėtros tikslai. Toliau, siekiant koordinuoti valstybių narių veiksmus tvarios energetikos srityje, ES 2009 m. išleistame energetikos ir klimato pakete nustatė privalomus tvaraus energijos naudojimo tikslus valstybėms narėms iki 2020 m. ES energetikos teisės raidos poskyryje (1.1. poskyris: Teisės raida) minėtus 20-20-20 tikslus. Šie tikslai buvo skirti kovai su klimato kaita, ES energetinio saugumo didinimui ir jos konkurencingumo stiprinimui. Nors, autorės nuomone, matosi, jog ES nuosekliai ėmėsi veiksmų ir metams bėgant vis labiau tobulino tvarios energetikos sektoriaus reguliavimą, daryti pažangą ES tvarios energetikos srityje trukdė tai, kad vis dar buvo kliūčių tikrai rinkos integracijai, atskirų šalių politika buvo menkai koordinuojama ir nebuvo bendros pozicijos trečiųjų šalių atžvilgiu¹⁰³. Veiksmingai spręsti šiuos uždavinius reikėjo darnesnės įvairių sričių politikos priemonės ES ir nacionaliniu lygmenimis. 2014 m. ES priėmė dar ambicingesnę nei 20-20-20 tikslai 2030 m. klimato ir energetikos politikos strategiją, kurioje numatytas tikslas ŠESD kiekį sumažinti bent 40 proc., AEI dalį energijos sektoriuje padidinti mažiausiai 27 proc. ir energijos vartojimo efektyvumą pagerinti mažiausiai 27 proc.¹⁰⁴ Ši strategija buvo kryptingas judėjimas link ES ir valstybių narių darnaus veikimo ir energetikos sąjungos kūrimo.

ES energetikos politika, didelėmis ES pastangomis, palaipsniui perėjo iš fragmentiško teisinio reglamentavimo į valstybių narių ir ES veiklos sinchronizavimo etapą - svarbus pokytis Europos AEI rinkoje buvo 2015 m. įkurta Energetikos sąjunga¹⁰⁵, kurios tikslas –

¹⁰² Amsterdamo sutartis, iš dalies keičianti Europos Sąjungos sutartį ir Europos bendrijas steigiančias sutartis (1997). OL C 340, 1997, p. 1-144

¹⁰³ Europos Komisija (2015-06-22). *Informacijos apie energetikos sąjungą suvestinė* [interaktyvus]. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/lt/memo_15_4485

¹⁰⁴ EUR-Lex (n.d.). 2030 m. klimato ir energetikos strategija: šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijos, žemės naudojimo keitimas ir miškininkystė [interaktyvus]. <https://eur-lex.europa.eu/LT/legal-content/summary/2030-climate-and-energy-framework-greenhouse-gas-emissions-land-use-change-and-forestry.html>. Šią strategiją sudaro Europos Parlamento ir Tarybos 2018 m. gegužės 30 d. reglamentas (ES) 2018/841 dėl šiltnamio efektą sukeliančių dujų, išmetamų ir absorbuojamų dėl žemės naudojimo, žemės naudojimo keitimo ir miškininkystės, kiekio įtraukimo į 2030 m. klimato ir energetikos politikos strategiją, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 525/2013 ir Sprendimas Nr. 529/2013/ES. OL L 156, 2018-06-19, p. 1-25; Europos Parlamento ir Tarybos 2023 m. balandžio 19 d. reglamentas (ES) 2023/839, kuriuo dėl taikymo srities, ataskaitų teikimo ir atitikties taisyklių supaprastinimo ir valstybių narių 2030 m. tikslų nustatymo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2018/841 ir dėl stebėsenos, ataskaitų teikimo, pažangos stebėjimo ir peržiūros tobulinimo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2018/1999. OL L 107, 2023-04-19, p. 1-35.

¹⁰⁵ Europos Komisija. (2015). *A Framework Strategy for a Resilient Energy Union with a Forward-Looking Climate Change Policy* (COM/2015/080 final).

užtikrinti vartotojams saugią, tvarią, konkurencingą ir prieinamą energiją. Autorės nuomone, tai reikšmingas ES žingsnis siekiant koordinuoti ES ir valstybių narių veiksmus ir energetikos, ir klimato politikos srityse, nes Energetikos Sąjungos strategija buvo nustatytos esminės energetikos sritys, kurias sustiprinus, būtų galima užtikrinti tvarios energetikos tikslų įgyvendinimą. Šias sritis apima: 1) saugumas, solidarumas ir pasitikėjimas; 2) visiškai integruota energetikos vidaus rinka; 3) energijos vartojimo efektyvumas; 4) kovos su klimato kaita priemonės, ekonomikos dekarbonizacija; 5) moksliniai tyrimai, inovacijos ir konkurencingumas¹⁰⁶. Jei šios sritys bus visiškai įgyvendintos, jos padės užtikrinti, kad ES būtų geriau pasirengusi spręsti savo uždavinius remdamasi valstybių narių solidarumu ir tarpusavio pasitikėjimu.

2016 m. įsigaliojus Paryžiaus susitarimui, ES ir visos jos valstybės narės įsipareigojo jį įgyvendinti – išlaikyti pasaulio temperatūrą saugiose ribose – riboti pasaulinės vidutinės temperatūros didėjimą, kad neviršytų 2°C, ir siekti, kad temperatūros kilimas neviršytų 1,5°C, palyginti su priešindustrinio laikotarpio lygiu¹⁰⁷. Taigi ES energetikos politika buvo daugiausia orientuota į klimato tikslų pasiekimą, skatinant perėjimą prie ekologiškos energijos. Siekiant įgyvendinti Paryžiaus susitarimu užsibrėžtus tikslus, Komisija 2016 m. pasiūlė ambicingų naujų taisyklių rinkinį, vadinamą „Švarios energijos paketas visiems europiečiams“, kurį sudaro 8 teisės aktai. Šis taisyklių rinkinys buvo priimtas 2019 m. Šiuo rinkiniu Komisija atsižvelgė į visas 5 Energetikos sąjungos sritis ir jo priėmimas buvo reikšmingas užbaigiant Energetikos sąjungos kūrimą¹⁰⁸. ES šiuo rinkiniu siekė sukurti stabilią teisinę aplinką ir nustatyti aiškią ir bendrą kryptį, kad skatintų būtinas viešąsias ir privačias investicijas ir sukurtų Europos pridėtinę vertę, kartu sprendžiant perėjimo prie švarios energijos iššūkius. Šiuo žingsniu buvo pereinama nuo nacionalinio lygmens prie daug didesnio dėmesio ES lygmeniui¹⁰⁹. Taisyklių rinkiniu buvo siekiama sustiprinti vartotojų teises, suteikti joms pagrindinį vaidmenį perėjime prie švarios energijos, skatinti augimą ir ekologiškų darbo vietų kūrimą¹¹⁰. Nepalikti nuošalyje ir AEI – iki 2030 m. AEI dalis turi sudaryti nemažiau 32 proc. Taip pat buvo nustatytos naujos taisyklės Energetikos

¹⁰⁶ Europos Komisija. (n.d.). Energy Union [interaktyvus]. https://energy.ec.europa.eu/strategy/energy-union_en

¹⁰⁷ Paryžiaus susitarimas (2015). TAR, 2017, 1785.

¹⁰⁸ Europos Komisija. (2019). *Clean energy for all Europeans package completed: good for consumers, good for growth and jobs, and good for the planet* [interaktyvus]. https://commission.europa.eu/news-and-media/news/clean-energy-all-europeans-package-completed-good-consumers-good-growth-and-jobs-and-good-planet-2019-05-22_en

¹⁰⁹ OLLIER, L., METZ, F., NUNEZ-JIMENEZ, A. et al. (2022). *The European 2030 climate and energy package: Do domestic strategy adaptations precede EU policy change?* Policy Sciences, 55, p. 177. <https://doi.org/10.1007/s11077-022-09447-5>

¹¹⁰ Europos Parlamento ir Tarybos 2018 m. gruodžio 11 d. direktyva (ES) 2018/2002, iš dalies keičianti direktyvą 2012/27/ES dėl energijos vartojimo efektyvumo. OL L 328, 2018, p. 210-230.

sąjungos valdymui, pagal kurias kiekviena valstybė narė turi rengti 2021-2030 m. nacionalinius energetikos ir klimato planus (toliau - NEKSP), kuriuose nustatoma, kaip pasiekti Energetikos sąjungos tikslus¹¹¹. Remiantis šiuo taisyklių rinkiniu, valstybės narės ir toliau pačios rinksis savo energijos rūšių derinį, tačiau turės laikytis naujų įsipareigojimų iki 2030 m. pagerinti energijos vartojimo efektyvumą ir padidinti AEI dalį. Autorės nuomone, išanalizavus mokslinę doktriną, galima išvelti energijos vartojimo efektyvumo ir AEI plėtros tikslų sąsają ir tam tikrą konkurenciją. Mokslinių straipsnių autorių analizė atskleidžia, kad ES valstybės narės klimato ir energetikos politikoje dažniausiai teikia pirmenybę arba AEI plėtrai, arba energijos vartojimo efektyvumui, tačiau ne abiem kryptims vienu metu, todėl šios politikos sritys dažnai konkuruoja¹¹². Pasak autorių atliktų tyrimų bei Klimato kaitos veiklos indekso¹¹³, kuriuo šalys yra reitinguojamos pagal jų bendrą veiklą ŠESD išmetimo, atsinaujinančios energijos, energijos naudojimo ir klimato politikos srityse, Šiaurės ir Šiaurės Vakarų Europos šalys paprastai laikomos klimato politikos lyderėmis, o Vidurio, Rytų ir Pietų Europos valstybės dažniau remia tik tas politikos kryptis, kurios atitinka jų vidaus politinius ir ekonominius interesus¹¹⁴. Pavyzdžiui, Čekija ir Slovakija linkusios prieštarauti tiek atsinaujinančiųjų išteklių, tiek energijos vartojimo efektyvumo politikai, o Rumunija ir Bulgarija remia atsinaujinančiųjų išteklių politiką, o Lenkija ir Vengrija – energijos vartojimo efektyvumo politiką¹¹⁵. Autorės nuomone, tai patvirtina argumentus, kad ir kitos valstybės narės gali nustatyti prioritetus tarp skirtingų energetikos ir klimato politikos krypčių.

Siekiant Paryžiaus susitarimu priimtų įsipareigojimų įgyvendinimo, ES 2019 m. priėmė Europos žaliąjį kursą (angl. Green Deal), jo tikslas – pritaikyti ES klimato, energetikos, transporto ir mokesčių politiką taip, kad iki 2050 m. Europos ekonomika ir visuomenė taptų klimatui neutralios, o tarpinis tikslas – iki 2030 m. sumažinti grynąsias ŠESD emisijas bent 50 proc. (palyginti su 1990 m. lygiu) (vėliau šis tikslas padidintas iki 55 proc.)¹¹⁶. 2021 m. priėmus Europos klimato teisės aktą teisiškai privalomas tapo 2050

¹¹¹ Europos Parlamento ir Tarybos 2018 m. gruodžio 11 d. direktyva (ES) 2018/2001 dėl skatinimo naudoti atsinaujinančiųjų išteklių energiją. OL L 328, 2018, p. 82-209.

¹¹² OLLIER, L., MELLIGER, M., LILLIESTAM, J. (2020). *Friends or foes? Political synergy or competition between renewable energy and energy efficiency policy*. *Energies* 2020, 13, 6339, p. 16. <http://doi.org/10.3390/en13236339>

¹¹³ Europos Centrinis Bankas (2025). *Climate change indicators: November 2025*. <https://www.ecb.europa.eu/press/stats/cci/html/ecb.cci251127.lt.html>

¹¹⁴ CETKOVIC', S.; BUZOGANY, A. The Political Economy of EU Climate and Energy Policies in Central and Eastern Europe Revisited: Shifting Coalitions and Prospects for Clean Energy Transitions. *Polit. Gov.* 2019, 7, p. 124.

¹¹⁵ Ibid.

¹¹⁶ Europos Komisija. (2019). *Komunikatas Europos Parlamentui, Europos Vadovų Tarybai, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui: Europos žaliasis kursas* (COM/2019/640 final).

m. poveikio klimatui neutralumo tikslas¹¹⁷. Šie tikslai grindžiami Energetikos sąjungos strategija (2015 m.)¹¹⁸, kuri kartu su Reglamentu (ES) 2018/1999 dėl energetikos sąjungos valdymo¹¹⁹ apibrėžia ES energetikos politikos aspektus. Žaliojo kursas apima įvairias iniciatyvas, susijusias su daugeliu sektorių, pavyzdžiui, žemės ūkiu, maistu, energetika, mobilumu ir kt. Viena iš iniciatyvų - Fit for 55 – tai 2021 m. Komisijos paskelbtas pasiūlymų paketas, kuriuo siekiama peržiūrėti su klimatu, energetika ir transportu susijusius teisės aktus. Juo siekiama įgyvendinti ambicingą tikslą – iki 2030 m. 55 proc. sumažinti ŠESD išmetimą, palyginti su 1990 m. lygiu. Jį sudaro 13 teisės aktų pasiūlymų (8 esamų teisės aktų pakeitimai ir 5 nauji pasiūlymai)¹²⁰. Fit for 55 paskatino antrąją Atsinaujinančiosios energijos direktyvos 2018/2001 persvarstymą.

Perėjimas prie atsinaujinančiosios energijos turi didelį potencialą sumažinti žemyno priklausomybę nuo išorės tiekėjų ir padidinti jo energetinį saugumą. 2022 m. Rusijos invazija į Ukrainą sukėlė energetikos krizę, dėl kurios ES ėmėsi dar intensyvesnių priemonių energijos šaltiniams diversifikuoti ir priklausomybei nuo iškastinio kuro mažinti. REPowerEU programa buvo įdiegta siekiant sumažinti ES priklausomybę nuo Rusijos iškastinio kuro, paspartinant bendrą perėjimą nuo iškastinio kuro, diversifikuojant žaliavų tiekimą, spartinant AEI plėtrą ir stiprinant Europos dujų ir elektros tinklų jungtis¹²¹. Autorės nuomone, pagrindinė rizika, susijusi su REPowerEU ir klimato tikslų įgyvendinimu, yra ta, kad ekonominė ir geopolitinė krizės privertė ES, kaip ir visą likusį pasaulį, atidėti klimato darbotvarkės įgyvendinimą. Geopolitinės įtampos gali pakenkti daugiašalėms pastangoms kovoti su klimato kaita. Europos šalys, kurios anksčiau buvo priklausomos nuo Rusijos iškastinio kuro, nuo 2022 m., kai Rusija įsiveržė į Ukrainą, stengiasi diversifikuoti energijos šaltinius. Tai daugiausia reiškia perėjimą prie JAV, kurios dabar tiekia net apie 60 proc. Europos suskystintų gamtinių dujų¹²². Tačiau 2026 m. JAV ir Irano konfliktas taip pat neišvengiamai paveiks ES energetikos politiką. Atsinaujinęs

¹¹⁷ Europos Parlamento ir Tarybos 2021 m. birželio 30 d. reglamentas (ES) 2021/1119, kuriuo nustatoma poveikio klimatui neutralumo pasiekimo sistema ir iš dalies keičiami reglamentai (EB) Nr. 401/2009 ir (ES) 2018/1999 (Europos klimato teisės aktas). OL L 243, 2021, p. 1-17.

¹¹⁸ Europos Parlamento 2010 m. lapkričio 25 d. rezoliucija dėl naujos energetikos strategijos Europai 2011–2020 m. (2010/2108(INI)). OL C 99E, 2012 04 03, 64–77.

¹¹⁹ Europos Parlamento ir Tarybos 2018 m. gruodžio 11 d. reglamentas (ES) 2018/1999 dėl energetikos sąjungos ir klimato srities veiksmų planavimo ir ataskaitų teikimo. OL L 328, 2018, p. 1-77.

¹²⁰ Europos Komisija. (2021). *Komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui: „Fit for 55“ - ES 2030 m. klimato tikslo įgyvendinimas siekiant klimatui neutralios ekonomikos* (COM/2021/550 final).

¹²¹ Europos Parlamento ir Tarybos 2023 m. vasario 27 d. reglamentas (ES) 2023/435, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2021/241, kiek tai susiję su skyriais „REPowerEU“ ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planuose, ir iš dalies keičiami reglamentai (ES) Nr. 1303/2013, (ES) 2021/1060 bei (ES) 2021/1755 ir Direktyva 2003/87/EB. OL L 63, 2023, 1-27.

¹²² Europos Sąjungos Taryba (2026-03-02). *Where does the EU's gas come from?* [interaktyvus]. <https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/where-does-the-eu-s-gas-come-from/>

nestabilumas Artimuosiuose Rytuose taip pat gali apsunkinti pastangas nutraukti ES dujų importą iš Rusijos. Vengrija, kuri kartu su kaimynine Slovakija vis dar importuoja didelius kiekius rusiškų dujų ir naftos, jau pasinaudojo karu su Iranu, kad pabrėžtų rusiškos naftos svarbą. Nors atsinaujinančiosios energijos šaltiniai šiuo metu gamina beveik pusę ES elektros energijos, jie vis dar sudaro tik 20 procentų visos bloko energijos struktūros. O pramonės, transporto ir šildymo elektrifikacija užtrunka dešimtmečius – tai nėra sprendimas esamai krizei. Vis dėlto neramumai Artimuosiuose Rytuose greičiausiai sustiprins naują tendenciją: energetinis saugumas, o ne klimatas, taps pagrindiniu Europos argumentu plėsti atsinaujinančiųjų energijos išteklių sektorių¹²³.

2023 m. buvo priimta persvarstyta Atsinaujinančiųjų išteklių energijos direktyva (ES) 2023/2413 (toliau - RED III direktyva)¹²⁴ yra pagrindinis teisės aktas, kuriuo skatinamas AEI naudojimas ES. RED III direktyva numato ambicingus tikslus – iki 2030 m. AEI turės sudaryti bent 42,5 proc. bendro ES suvartojimo, o ŠESD emisijos turės mažėti bent 55 proc., 2030 m. 29 proc. transporto sektoriaus sunaudojamos energijos turės būti pagaminta iš AEI. Direktyvoje taip pat nustatytos naujos priemonės, kuriomis siekiama paspartinti atsinaujinančiųjų išteklių energijos projektų įgyvendinimą, pavyzdžiui, supaprastintos leidimų išdavimo taisyklės, ir skatinti atsinaujinančiųjų išteklių energijos naudojimą tokiuose sektoriuose kaip šildymas ir vėsinimas, pramonė ir transportas¹²⁵.

2025 m. vasario mėn. buvo pristatytas Švarios pramonės kursas, kuriame išdėstyti veiksmai, kuriais siekiama, kad būtų mažinama priklausomybė nuo iškastinio kuro. Šie veiksmai apima energijos kainų mažinimą, kokybiškų darbo vietų kūrimą ir tinkamų sąlygų įmonėms klestėti sudarymą¹²⁶. Šiuo dokumentų rinkiniu tęsiama ES tvari energetikos politika ir siekiama paspartinti tvarių tikslų įgyvendinimą, kuris nors ir vyksta, tačiau yra sulėtėjęs. Nors ES yra toli pažengusi ir išstobulinusi tvarios energetikos mechanizmą, tačiau dėl geopolitinių pokyčių, skirtingų valstybių narių interesų ir ekonominės bei geografinės padėties, technologijų pažangos, sunku užtikrinti vieningą ES tvarios energetikos tikslų

¹²³ MUNSTER, B., GIORDANO, E., SAPIO, M. (2026). *5 ways the Iran conflict is upending Europe's energy plans*. POLITICO. [interaktyvus] <https://www.politico.eu/article/5-ways-iran-conflict-is-upending-europe-energy-plans/>

¹²⁴ Europos Parlamento ir Tarybos 2023 m. spalio 18 d. direktyva (ES) 2023/2413, kuria iš dalies keičiami Direktyva (ES) 2018/2001, Reglamentas (ES) 2018/1999 ir Direktyva 98/70/EB, kiek tai susiję su skatinimu naudoti atsinaujinančiųjų išteklių energiją, ir panaikinama Tarybos direktyva (ES) 2015/652. OL L 2023/2413, 2023.

¹²⁵ Europos Komisija. (n.d.). *Atsinaujinančiųjų išteklių energijos direktyva: tikslai ir taisyklės*. [interaktyvus] https://energy.ec.europa.eu/topics/renewable-energy/renewable-energy-directive-targets-and-rules/renewable-energy-directive_en

¹²⁶ Europos Komisija. (2025). *Komunikatas: Valstybės pagalbos priemonių švarios pramonės kursui remti sistema (Švarios pramonės kurso valstybės pagalbos sistema)* (C/2025/7600). OL C 2025/3602, 2025 07 04.

įgyvendinimą, ES ir valstybės narės turi prisitaikyti prie neišvengiamos politinės, socialinės, ekonominės pasaulio kaitos.

Taigi, apibendrinant, energetikos sektorius yra vienas didžiausių aplinkos taršos šaltinių. Reaguodama į tai, ES nuo 10-ojo dešimtmečio nuosekliai stiprino tvarios energetikos politiką – ES, palaipsniui priimdama teisės aktus siekė užtikrinti darnų ES ir valstybių narių bendradarbiavimą, koordinuoti veiksmus tvarios energetikos sektoriuje. ES didino ir griežtino tvarumo tikslus ir užsibrėžė tapti pirmuoju klimatui neutraliu žemynu ir, nors pasiekta didelė pažanga, tam tikrų tikslų įgyvendinimas valstybėse narėse kiek užtruko, dėl skirtingų valstybių narių galimybių ir interesų bei geopolitinių iššūkių. Geopolitinės krizės palaipsniui daro didesnę įtaką nei klimato kaita skatinant ES pereiti prie AEI – dėl pastarosios priežasties didėja noras siekti energetinės nepriklausomybės.

2.2. Tikslų teisinės įgyvendinimo priemonės ES mastu

ES tikslų tvarios energetikos srityje įgyvendinimui ėmėsi daugybės priemonių. Ankstesniame poskyryje (2.1. poskyris: Tvarios energetikos teisės raida ir teisinis pagrindas) minėtais teisės aktais ir teisės aktų rinkiniais buvo numatyta įvairių instrumentų, kurie turėtų padėti pasiekti Paryžiaus susitarimu priimtus įsipareigojimus bei tapti pirmuoju klimatui neutraliu žemynu. Tvarių tikslų įgyvendinimo užtikrinimui ES ėmėsi veiksmų visose energetikos srityse, vienoms skiriant daugiau dėmesio, kitoms kiek mažiau. Itin reikšminga dalis priemonių yra atsinaujinančios energijos srityje, toliau seka iškastinio kuro, branduolinės energijos sektoriai. Su tvarumo klausimais neišvengiamai yra susiję energetinio saugumo ir energijos vartojimo efektyvumo klausimai, geras vidaus rinkos veikimas. Yra imamasi tokių priemonių, kaip žaliosios investicijos į ekologiškus projektus, verslus, technologijas, skatinami tvarūs sprendimai, tokie kaip žaliojo vandenilio, energijos saugojimo ir lankstumo mechanizmai, tvarios infrastruktūros statybos ir moksliniai tyrimai.

2.2.1. AEI

Remiantis Europos žaliuoju kursu, atsinaujinančiųjų išteklių energija yra perėjimo prie švarios energijos ramstis. Ji kainuoja nebrangiai ir yra vietinė, o tai mažina ES priklausomybę nuo išorės tiekėjų. Atsinaujinančią energiją apima vėjo, saulės, geoterminė energija, bioenergija, hidroenergija, jūrų atsinaujinanti energija. Vėjo ir saulės energijos technologijos iš pradžių buvo kuriamos kaip nišinės technologijos, papildančios

pagrindines energetikos sistemas.¹²⁷ Anksčiau daugelis AEI laikė grėsme ekonomikos klestėjimui ir augimui. Ypač iškastinio kuro pramonės šalininkai tvirtino, kad vėjo, saulės, biomasės energijos šaltiniai yra tiesiog per brangūs ir niekada negalės patenkinti daugiau kaip 3–4 proc. elektros energijos poreikio. Jie bijojo, kad perėjimas prie AEI sulėtins ekonomikos vystymąsi visoje Europoje¹²⁸. Nepaisant to, keletas ES valstybių narių, visų pirma Danija ir Vokietija, žengė į priekį ir investavo į novatoriškus AEI projektus, nepaisydamos jų akivaizdžių sąnaudų ir neįrodytos naudos. Pavyzdžiui, 2010 m. pradėta Vokietijos įmonės Energiewende politika pasižymėjo tuo, kad sumažino priklausomybę nuo iškastinio kuro ir paskatino darbo vietų kūrimą atsinaujinančiosios energijos sektoriuje¹²⁹. Iki 2019 m. atsinaujinančiosios energijos šaltiniai sudarė 46 proc. Vokietijos elektros energijos, o tai yra reikšmingas padidėjimas nuo 27 proc. 2014 m., iliustruojantis nuoseklių politikos pastangų veiksmingumą¹³⁰. Panašiai Danija, investavusi dideles sumas, tapo vėjo energijos lydere, o 2020 m. vėjo energija sudarė 50 proc. jos elektros energijos¹³¹. Geoterminės energijos plėtra ES buvo lėtesnė, palyginti su kitais AEI, dėl didelių išankstinių išlaidų, žinių, geologinių duomenų ir kvalifikuotos darbo jėgos prieinamumo trūkumo. Palyginti su kitais AEI, geoterminės energijos gamyba yra susijusi su technine ir ekonomine rizika. Nepaisant šių iššūkių, geoterminės energijos sektoriui buvo duoti tam tikri teigiami signalai. Kelios ES šalys (pavyzdžiui, Airija, Lenkija, Kroatija, Prancūzija ir Vokietija) parengė nacionalinius geoterminės energijos veiksmų planus, kuriuose nustatyti plataus užmojo tikslai, kad investicijos į geoterminius projektus taptų patrauklesnės ir būtų skatinama jų plėtra¹³².

Šiuo metu AEI technologijos išplito daugelyje šalių ir tapo šiuolaikinio elektros energijos režimo dalimi. AEI jau ilgą laiką sudaro didžiąją dalį naujų energijos gamybos pajėgumų. 2010–2020 m. atsinaujinančiosios energijos plėtra buvo gana stabili¹³³. Nepaisant didelės pažangos AEI srityje kai kuriose valstybėse narėse, regioniniai skirtumai naudojantis įvairiais finansavimo šaltiniais turėjo didelę įtaką aplinkos tvarumui ir

¹²⁷ KIVIMAA, P. (2025). *Opportunities and challenges for EU energy policy 2025-2035 – a systemic perspective*. JRC Working Paper Series for a Fair, Innovative and Sustainable Economy, 13/2025. Europos Komisija, Sevilija, p. 7

¹²⁸ BAILEY, W. J., Winter, M. (2010). *Renewable energy policy and public perceptions of renewable energy: A cultural theory approach*. Energy Policy, 38(10), p. 5742. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2010.05.024>

¹²⁹ RECHSTEINER, R. (2021). *German energy transition (Energiewende) and what politicians can learn for environmental and climate policy*. Clean Technologies and Environmental Policy, 23, p. 307.

¹³⁰ ENERGIEWENDE, A., VERKEHRSWENDE, A. (2020). *Making the most of offshore wind: Reevaluating the potential of offshore wind in the German North Sea*, p. 37.

¹³¹ Danish Energy Agency. (2021). *Energy Statistics 2021*. p. 3 [interaktyvus] https://ens.dk/sites/ens.dk/files/Statistik/energy_statistics_2021.pdf

¹³² Europos Komisija. (n.d.). *Geoterminė energija*. [interaktyvus] https://energy.ec.europa.eu/topics/renewable-energy/geothermal-energy_en

¹³³ Eurostat. (2022). *EU overachieves 2020 renewable energy target*. [interaktyvus] <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/ddn-20220119-1>

ekonomikos augimo trajektorijoms. Vėjo energija plėtojama šiaurės Europoje, o saulės energija – pietų Europoje. Geoterminė energija tampa populiariu šildymo šaltiniu kai kuriose valstybėse narėse¹³⁴. Visoje Europoje įgyvendinamos naujos iniciatyvos energijos saugojimo, vandenilio, baterijų ir kitose srityse. Pavyzdžiui, ES investuoja į jūrų atsinaujinančiųjų išteklių energiją¹³⁵. Jūrų atsinaujinančiųjų išteklių energiją galima panaudoti įvairiomis technologijomis, todėl ji yra labai naudinga pereinant prie švarios energijos. ES ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonė finansuos jūros energijos centro („energetinės salos“) plėtrą Belgijos dalyje Šiaurės jūroje, suteikdama 100 mln. EUR paskolą. Energetikos sala bus pirmoji tokio tipo pasaulyje ir palengvins atsinaujinančiosios energijos integravimą ir importą Šiaurės jūroje ir aplink ją, sujungiant ją su kitomis šalimis ar regionais¹³⁶.

Teisės doktrinoje galima rasti nuomonių, kad pažangus energetikos perėjimas į atsinaujinančią energiją ES yra svarbus dviem aspektais. Pirmia, ji gali paskatinti energijai imlias pramonės šakas mažinti energijos suvartojimą ir kainas, tuo pačiu užtikrinant tvarumą, pavyzdžiui, kai pramonės gamybos procesuose dujos keičiamos elektra. Antra, tai yra pirmaujančių rinkų kūrimas naujų technologijų srityje, kurios dažnai siejamos su tvarumo technologijomis, kaip perspektyviausia konkurencingumo sritimi¹³⁷. Šį poreikį dar labiau didina numatomas elektros energijos paklausos augimas, investicijos į duomenų centrus ir transporto bei pramonės elektrifikacija. AEI taip pat reikšmingi energetinio saugumo klausimais. Anksčiau minėtame REPowerEU plane perėjimas prie AEI yra vienas iš instrumentų saugiai atsiskirti nuo Rusijos tinklų. Kadangi ES beveik visiškai priklauso nuo importo, kad patenkintų savo naftos ir dujų poreikį, paklausos mažinimas automatiškai lems importo poreikių mažėjimą. Šiuo tikslu REPowerEU siūloma padidinti energijos vartojimo efektyvumo tikslą ir atitinkamai atnaujinti valstybių narių nacionalinius energetikos ir klimato planus. Kartu su Pastatų energinio naudingumo direktyva (ES) 2024/1275¹³⁸ REPowerEU akcentuoja pastatų renovaciją – sritį, kurioje yra daug tobulintinų dalykų. REPowerEU plane nustatomi naujų saulės fotoelektros pajėgumų įrengimo ir įvedama Europos saulės energijos stogų iniciatyva su teisiniais įsipareigojimais naujiems pastatams. Jame taip pat siūloma padvigubinti šilumos siurblių diegimo tempą ir

¹³⁴ DRAGHI, M. (2024). *The future of European competitiveness: A competitiveness strategy for Europe* (Part A) European Commission. p. 40.

¹³⁵ Europos Komisija. (n.d.). *Offshore renewable energy*. [interaktyvus] https://energy.ec.europa.eu/topics/renewable-energy/offshore-renewable-energy_en

¹³⁶ Europos Komisija, (n.d.). *‘Off-shore energy island’ of the Federal State*. [interaktyvus] https://reforms-investments.ec.europa.eu/projects/shore-energy-island-federal-state_en

¹³⁷ DRAGHI, M. (2024). *The future of European competitiveness: In-depth analysis and recommendations* (Part B). European Commission. p. 9.

¹³⁸ Europos Parlamentas ir Taryba. (2024). *Direktyva (ES) 2024/1275 dėl pastatų energinio naudingumo (nauja redakcija)*. OL L 2024/1275.

rekomenduojama supaprastinti leidimų išdavimo ir planavimo procedūras atsinaujinančiosios energijos įrenginiams. Geopolitiniu požiūriu siekiama didinti atsinaujinančiosios energijos gamybą vidaus rinkoje, o tai reiškia mažesnę priklausomybę nuo importo iš užsienio. Tuo pačiu metu padidės priklausomybė nuo mineralų, kurie yra svarbūs atsinaujinančiosios energijos gamybai ir saugojimui, todėl bus būtina sukurti tarptautinę partnerystę su gamintojais ir užtikrinti tiekimo grandines. ES šiuo klausimu ėmėsi kelių iniciatyvų, įskaitant Kritinių žaliavų veiksmų planą (2020 m.), Europos baterijų aljansą (2017 m.) ir dvišales partnerystes, pavyzdžiui, ES ir JAV prekybos ir technologijų tarybą¹³⁹. Platus tarptautinis bendradarbiavimas bus būtinas siekiant paspartinti energetikos perėjimą ES ir už jos ribų. Atsinaujinančiosios energijos technologijų gamyba yra labai koncentruota Kinijoje. 2021 m. Kinijos gamybos dalis saulės fotoelektros komponentų rinkoje svyravo nuo 74,6 proc. modulių iki 96,8 proc. plokščių¹⁴⁰. 2024 m. Kinija pagamins daugiau kaip 70 proc. baterijų ir turi plačias žinias visose tiekimo grandinės grandyse, įskaitant mineralų gavybą, perdirbimą, baterijų gamybos įrangą ir galutinę gamybą, o Pietų Korėja ir Japonija taip pat yra dideli konkurentai pasaulinėje baterijų pramonėje¹⁴¹. ES šiuo atžvilgiu nusileidžia konkurentėms dėl 50 proc. didesnių gamybos sąnaudų, silpnos baterijų tiekimo grandinės ekosistemos ir žinių trūkumo. O, pavyzdžiui, vėjo energijos gamyba yra labiau geografiškai išskirstyta, nes komponentų dydis ir trapumas skatina gamybą vykdyti arčiau paklausos. Atsparumo nuo geopolitinių krizių požiūriu taip pat svarbu atsižvelgti į tai, kur gaminamos švarios energijos technologijos, pavyzdžiui, mikroschemos. JAV bendrovė „Intel“, Pietų Korėjos bendrovė „Samsung“ ir Taivano bendrovė „TSMC“ yra lyderės mikroschemų technologijų kūrimo ir masinės gamybos srityje. Nors prieš 25 metus ES pagamindavo apie ketvirtadalį pasaulio puslaidininkių, šis skaičius sumažėjo iki mažiau nei 10 proc.¹⁴² Europos mikroschemų aktas siekia skatinti technologines kompetencijas ir mikroschemų bei puslaidininkių gamybą Europoje, iki 2030 m. padidinant gamybą iki 20 proc.¹⁴³ ES ir valstybės narės vykdo projektus, pavyzdžiui, Daugiašalio mažos galios procesorių ir puslaidininkių lustų projektą, kuriuo siekiama stiprinti ES ir Slovėnijos

¹³⁹ SIDDI, M. (2021). *The geopolitics of the energy transition: Global issues and European policies driving the development of renewable energy*. FIIA Briefing Paper 326, p. 8. https://www.fiaa.fi/wp-content/uploads/2021/12/bp326_marco-siddi_the-geopolitics-of-the-energy-transition.pdf

¹⁴⁰ Tarptautinė energetikos agentūra. (n.d.). *Solar PV manufacturing capacity and production by country and region, 2021–2027*. [interaktyvus] <https://www.iea.org/data-and-statistics/charts/solar-pv-manufacturing-capacity-and-production-by-country-and-region-2021-2027>

¹⁴¹ Tarptautinė energetikos agentūra. (2025). *The battery industry has entered a new phase*. [interaktyvus] <https://www.iea.org/commentaries/the-battery-industry-has-entered-a-new-phase>

¹⁴² Financial Times. (2024). *Microchips* [Interaktyvus]. <https://ig.ft.com/microchips/>

¹⁴³ Europos Parlamento ir Tarybos 2023 m. rugsėjo 13 d. reglamentas (ES) 2023/1781, kuriuo nustatoma priemonių sistema Europos puslaidininkių ekosistemai stiprinti ir iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2021/694 (Lustų aktas). OL L 229, 2023, p.1-53.

puslaidininkų vertės grandinių projektavimo ir atsparumo didinimo pajėgumus, sujungti nacionalinius ir ES procesus ir stiprinti mikroelektronikos vertės grandinę¹⁴⁴. Taigi galima pastebėti, kad ES perėjimas prie švarios energijos šiuo metu didžiaja dalimi priklauso nuo technologijų ir technologinių pajėgumų už ES ribų. Siekiant sukurti daugiau sinergijos tarp tvarumo, konkurencingumo ir saugumo, šią tendenciją reikia pakeisti, dėl to kyla būtinybė geriau suderinti energetikos ir aplinkos apsaugos politiką.

Atsinaujinančiųjų išteklių energijos direktyva (ES/2018/2001)¹⁴⁵ sukūrė ES valstybių narių bendradarbiavimo mechanizmus siekiant bendrų atsinaujinančiųjų išteklių energijos tikslų. Kaip jau buvo minėta, tam tikros geografinės vietovės gali gaminti daugiau tam tikros formos atsinaujinančiųjų išteklių energijos, pavyzdžiui, Švedija gali gaminti daug hidroenergijos, o didelės metinės saulės šviesos normos pietinėse šalyse suteikia jiems pranašumą saulės energijos gamyboje. Šis bendradarbiavimas remiamas trimis bendradarbiavimo mechanizmais: statistiniai perdavimai, bendri ES valstybių narių arba ES valstybių narių ir ES nepriklausančių valstybių projektai, bendros paramos schemos¹⁴⁶. Statistinis perdavimas reiškia, kad atsinaujinančiųjų išteklių energijos kiekis atimamas iš vienos šalies pažangos planinio rodiklio ir pridedamas prie kitos šalies planinio rodiklio. Komisija sukūrė platformą, kuri palengvina tokį statistinį perdavimą. Šis mechanizmas suteikia papildomą paskatą ES valstybėms narėms viršyti savo tikslus, nes jos gali gauti mokėjimą už energiją, kurią perduoda kitoms valstybėms narėms. Tai taip pat leidžia valstybėms narėms, turinčioms mažiau ekonomiškai efektyvių AEI, pasiekti savo tikslus mažesnėmis sąnaudomis. Kitas mechanizmas – bendri projektai - dvi ar daugiau ES valstybių narių gali bendrai finansuoti atsinaujinančiųjų išteklių energijos projektą elektros energijos arba šildymo ir vėsinimo srityje ir dalytis energija, kad pasiektų savo tikslus. ES valstybės narės taip pat gali dalyvauti bendruose projektuose su ES nepriklausančiomis valstybėmis. Pagaminta energija bus įskaičiuojama į nacionalinius planinius rodiklius, jei projektas susijęs su elektros energijos gamyba arba fiziniais energijos srautais į ES. 2021–2027 m. laikotarpiui yra paskirtas maždaug 875 mln. EUR biudžetas, skirtas tarpvalstybinio bendradarbiavimo finansavimui, kuris padeda ES šalims ekonomiškiau pasiekti 2030 m.

¹⁴⁴ Europos Komisija. (n.d.). Cross-border and multi-country projects on low-power processors and semiconductor chips. [interaktyvus] https://reforms-investments.ec.europa.eu/projects/cross-border-and-multi-country-projects-low-power-processors-and-semiconductor-chips_en

¹⁴⁵ Europos Parlamento ir Tarybos 2018 m. gruodžio 11 d. direktyva (ES) 2018/2001 dėl skatinimo naudoti atsinaujinančiųjų išteklių energiją. OL L 328, 2018, p. 82-209.

¹⁴⁶ Europos Komisija. (n.d.). *Cooperation mechanisms under the Renewable Energy Directive*. [interaktyvus] https://energy.ec.europa.eu/topics/renewable-energy/renewable-energy-directive-targets-and-rules/cooperation-mechanisms_en

atsinaujinančiosios energijos tikslus¹⁴⁷. Galiausiai trečiasis mechanizmas – bendros paramos schemos ir nacionalinių paramos schemų atvėrimas. Dvi ar daugiau ES valstybių narių gali bendrai finansuoti bendrą paramos schemą, kuria siekiama skatinti atsinaujinančiųjų išteklių energijos gamybą vienoje ar abiejose jų teritorijose. Tokia bendradarbiavimo forma gali apimti tokias priemones kaip bendras supirkimo tarifas, bendra supirkimo priemoka arba bendra kvotų ir sertifikatų prekybos tvarka. Kita bendradarbiavimo atsinaujinančiųjų išteklių energijos paramos schemų srityje galimybė – galimybė kitose ES šalyse įsikūrusiems gamintojams naudotis nacionalinėmis paramos schemomis. Komisija paskelbė Perėjimo prie darnesnio vystymosi pagal Europos žaliąjį kursą rėmimo vykdant Sanglaudos politiką priemonių rinkinį¹⁴⁸, kuriame daug dėmesio skiriama aspektams kaip sanglaudos politikos priemonėmis paremti perėjimą prie darnesnio vystymosi planuojant ir įgyvendinant partnerystės sutartis ir programas, tuo tikslu 2021–2027 m. finansavimo laikotarpio paramą skiriant perėjimui prie neutralaus poveikio klimatui palengvinti¹⁴⁹. Galima pastebėti, jog ES tokiais mechanizmais bei finansavimu siekia sumažinti regioninius skirtumus ir išlaikyti ekonominį tvarumą, stengiantis pasiekti 2030 ir 2050 m. klimato tikslus. Investicijos į tvarumo mechanizmus yra itin svarbios remiant ES ekologišką perėjimą. Komisijos nuomone, tokie mechanizmai atlieka lemiamą vaidmenį kuriant tvirtą infrastruktūrą, skatinant švarias technologijas ir didinant klimato atsparumą visuose regionuose, taip pat didinant ekonomikos konkurencingumą ir atsparumą¹⁵⁰. Europos aplinkos agentūra užfiksavo geresnius aplinkos ir ekonomikos rezultatus šalyse, kurios gauna didelę klimato finansavimo paramą.

Remiantis 2009 ir 2018 m. direktyvomis, persvarstytoje RED III direktyvoje nustatytos griežtesnės priemonės siekiant užtikrinti, kad būtų visapusiškai išnaudotos visos galimybės toliau plėtoti ir naudoti AEI. Be naujo pagrindinio tikslo padvigubinti esamą AEI dalį, tvirta politikos sistema turi palengvinti elektrifikaciją įvairiuose sektoriuose, nustatant naujus didesnius konkreitiems sektoriams skirtus atsinaujinančiųjų išteklių energijos tikslus

¹⁴⁷ Europos Sąjunga. (n.d.). *Europos regioninės plėtros ir sanglaudos fondai (2021–2027 m.)*. EUR-Lex. [interaktyvus] <https://eur-lex.europa.eu/LT/legal-content/summary/european-regional-development-and-cohesion-funds-2021-2027.html>

¹⁴⁸ Europos Komisija. (2020). *Perėjimo prie darnesnio vystymosi pagal Europos žaliąjį kursą rėmimas vykdant sanglaudos politiką - Priemonių rinkinys sprendimus priimantiems nacionalinio ir regioninio lygmenų subjektams*. [interaktyvus] https://ec.europa.eu/regional_policy/information-sources/publications/guidelines/2020/supporting-sustainability-transitions-under-the-european-green-deal-with-cohesion-policy-toolkit-for-national-and-regional-decision-makers_lt

¹⁴⁹ Europos Komisija. (2021). *PERĖJIMO PRIE DARNESNIO VYSTYMOSI PAGAL EUROPOS ŽALIAJĮ KURSĄ RĖMIMAS VYKDANT SANGLAUDOS POLITIKĄ. Priemonių rinkinys sprendimus priimantiems nacionalinio ir regioninio lygmenų subjektams*. Europos Sąjungos leidinių biuras, p. 2.

¹⁵⁰ KHALIQUE, A., WANG, Y., & AHMED, K. (2025). *Europe's environmental dichotomy: The impact of regulations, climate investments, and renewable energy on carbon mitigation in the EU-22*. Energy Policy, 198, 114498, p. 13. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2025.114498>

šildymo ir vėsinimo, transporto, pramonės, pastatų ir centralizuoto šilumos ir (arba) vėsumos tiekimo srityse, taip pat sistemą, kuria skatinamos elektrinės transporto priemonės ir išmanusis įkrovimas. Šioje direktyvoje skatinamas naudoti AEI kuras, įskaitant vandenilį, lengvinamos ir greitinamos leidimų išdavimo procedūros, nustatant trumpesnius patvirtinimo laikotarpius ir sukuriant paspartintos atsinaujinančiųjų išteklių energijos plėtros zonas, tiek AEI projektams, tiek būtiniams infrastruktūros projektams¹⁵¹. Autorės nuomone, griežtesnis reglamentavimas paspartina perėjimą prie AEI ir gali padėti pasiekti ambicingus klimato tikslus bei užtikrinti ekonominį stabilumą visose valstybėse narėse, jei bus pašalinti tvarios energetikos politikos įgyvendinimo trūkumai.

2.2.2. Iškastinis kuras ir dekarbonizacija

Iškastinis kuras vis dar yra vienas iš labiausiai naudojamų energijos šaltinių. Naftos, anglies, gamtinės dujų, kaip iškastinio kuro rūšių yra suvartojama daugiausiai. 2023 m. ES nafta (žalia nafta ir naftos produktai) tebebuvo svarbiausias energijos šaltinis Europos ekonomikai (37,6 proc.), o gamtinės dujos išliko antras pagal svarbą energijos šaltinis (20,4 proc.)¹⁵². Deginant iškastinį kurą išsiskiria anglies dioksidas (CO₂) – pagrindinė ŠESD rūšis visoje ES ekonomikoje¹⁵³. Būtinybė palaipsniui atsisakyti iškastinio kuro jau seniai pripažinta kaip esminė klimato kaitos švelninimo ir ŠESD išmetimo mažinimo priemonė. Nepaisant minėtos pažangos atsinaujinančiosios energijos ir energijos vartojimo efektyvumo srityse, perėjimas nuo iškastinio kuro vyksta pernelyg lėtai.

Turėti nuoseklų ilgalaikį planą, kaip palaipsniui atsisakyti iškastinio kuro, yra prasminga dėl ekonominių, geopolitinių ir tvarumo priežasčių. ES ėmėsi veiksmų – minėtieji Europos žaliasis kursas, Švarusis pramonės paketas, Fit for 55, REPowerEU. ES skiria didelį dėmesį nišinėms technologijoms – žaliajam vandeniliui, biometanui. Europos vandenilio politikos pagrindus Komisija pirmą kartą pasiūlė 2021 m. kaip dalį Fit for 55 paketo. Anglies dioksido neišskiriantis vandenilis turės būti gaminamas vandens elektrolizės būdu, naudojant švariai pagamintą elektros energiją, arba gamtinių dujų garinio riformingo būdu, naudojant anglies dioksido surinkimo ir saugojimo techniką (toliau -

¹⁵¹ Europos Sąjunga. (n.d.). *Atsinaujinančioji energija (santrauka)*. EUR-Lex. [interaktyvus] <https://eur-lex.europa.eu/LT/legal-content/summary/renewable-energy.html>

¹⁵² Eurostat. (n.d.). *Energy statistics – an overview*. [interaktyvus] https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Energy_statistics_-_an_overview

¹⁵³ Eurostat. (n.d.). *Greenhouse gas emission accounts*. [interaktyvus] https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Greenhouse_gas_emission_accounts

CCS)¹⁵⁴. RED III direktyvoje buvo numatyti privalomi tikslai dėl atsinaujinančiojo vandenilio naudojimo pramonėje ir transporte iki 2030 m. Siekdama palengvinti iki 10 mln. tonų atsinaujinančio vandenilio importą, Komisija įsipareigojo remti trijų pagrindinių vandenilio importo koridorių per Viduržemio jūrą, Šiaurės jūros regioną ir, kai sąlygos leis, Ukrainą, plėtrą. REPowerEU plane taip pat raginama iki 2030 m. padidinti biometano gamybą iki 35 mlrd. kubinių metrų. Biometanas yra išgryninta biodujų versija, pagaminta kontroliuojant organinių medžiagų skaidymą. Kyla tam tikros abejonės, susijusios su planuojamu biometano gamybos didinimu, kuris, kai kurių nuomone, galėtų sukelti konkurenciją su pasėliais ir kelti grėsmę maisto saugumui. Kai kurie suinteresuotieji subjektai taip pat teigia, kad pernelyg daug dėmesio skiriama vandeniliui ir be atidaus reguliavimo jis galėtų sunaudoti ribotus AEI¹⁵⁵.

CCS atliks svarbų vaidmenį įgyvendinant Komisijos ilgalaikę poveikio klimatui neutralumo strategiją¹⁵⁶, kuri Europos klimato teisės aktu tapo teisiškai privaloma. Pagal ją iki 2050 m. ES turi pasiekti nulinį grynąjį išmetamą ŠESD kiekį. Tai reiškia, kad bet koks likęs CO₂ turės būti pašalintas iš atmosferos. Šiuo tikslu 2024 m. paskelbtame Komisijos komunikate dėl 2040 m. ES klimato politikos tikslo¹⁵⁷ pabrėžiama, kad iki 2050 m. reikia surinkti ir sandėliuoti arba panaudoti 450 mln. tonų CO₂ per metus¹⁵⁸. Direktyvoje 2009/31/EB dėl CO₂ geologinio saugojimo¹⁵⁹ ir jos rekomendaciniuose dokumentuose¹⁶⁰ nustatyta aiški CCS reguliavimo sistema ir teikiama parama kompetentingoms institucijoms ir saugyklų operatoriams, kad CO₂ būtų galima saugiai saugoti po žeme. RED III direktyvoje kartu su jos deleguotaisiais aktais¹⁶¹, skatinama pagrindiniuose pramonės

¹⁵⁴ Europos Komisija. (2021). *Komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui: „Fit for 55“ – ES 2030 m. klimato tikslo įgyvendinimas siekiant klimatui neutralios ekonomikos* (COM/2021/550 final).

¹⁵⁵ CONTI, I., & KNEEBONE, J. (2022). *A first look at REPowerEU: The European Commission's plan for energy independence from Russia*. Florence School of Regulation. [interaktyvus] <https://fsr.eui.eu/first-look-at-repowereu-eu-commission-plan-for-energy-independence-from-russia/>

¹⁵⁶ Europos Komisija. (n.d.) *2050 long-term strategy*. [interaktyvus] https://climate.ec.europa.eu/eu-action/climate-strategies-targets/2050-long-term-strategy_en

¹⁵⁷ Europos Komisija. (2024). *Komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui: Mūsų ateities užtikrinimas. Europos 2040 m. klimato srities tikslas ir siekis iki 2050 m. užtikrinti poveikio klimatui neutralumą kuriant tvarią, teisingą ir klestinčią visuomenę* (COM(2024) 63 final).

¹⁵⁸ Europos Komisija. (n.d.) *Legislative framework: Industrial carbon management*. [interaktyvus] https://climate.ec.europa.eu/eu-action/industrial-carbon-management/legislative-framework_en

¹⁵⁹ Europos Parlamento ir Tarybos 2009 m. balandžio 23 d. direktyva 2009/31/EB dėl anglies dioksido geologinio saugojimo, kuria iš dalies keičiamos Direktyva 85/337/EEB, Direktyvos 2000/60/EB, 2001/80/EB, 2004/35/EB, 2006/12/EB, 2008/1/EB ir Reglamentas (EB) Nr. 1013/2006. OL L 140, 2009, p. 114.

¹⁶⁰ Europos Komisija. (n.d.). *Designing and implementing industrial carbon management projects*. [interaktyvus] https://climate.ec.europa.eu/eu-action/industrial-carbon-management/designing-and-implementing-industrial-carbon-management-projects_en

¹⁶¹ Europos Komisija. (n.d.). *Renewable Energy Directive*. [interaktyvus] https://energy.ec.europa.eu/topics/renewable-energy/renewable-energy-directive-targets-and-rules/renewable-energy-directive_en

sektoriuose naudoti anglies dioksido surinkimo ir panaudojimo (CCU) technologija pagrįstą kurą, kuris pakeistų iškastinį kurą, kartu užtikrinant, kad būtų pasiektas reikalaujamas minimalus išmetamo ŠESD kiekio sumažinimas.

Iškastinis kuras yra reikšmingas ne tik tvarumo, tačiau ir energetinio saugumo klausimais. Po 2022 m. vasario mėn. Rusijos invazijos į Ukrainą ir jos naudojimosi Europos energijos tiekimu kaip ginklu Rusijos dujotiekiu tiekiamų dujų dalis, palyginti su visu ES energijos importu, labai sumažėjo – nuo 41 proc. 2021 m. iki maždaug 6 proc. 2025 m. spalio mėn. Komisija priėmė 19-ąją sankcijų Rusijai rinkinį¹⁶², kuriuo nustatytas laipsniškas Rusijos SGD importo draudimas. Šiomis priemonėmis nuo 2027 m. sausio 1 d. uždraudžiamas SGD importas iš Rusijos pagal ilgalaikes sutartis ir per 6 mėnesius nuo sankcijų pagal trumpalaikes sutartis įsigaliojimo. Dokumentų rinkinys grindžiamas ankstesnėmis priemonėmis, priimtomis pagal ES 14-ąją sankcijų Rusijai rinkinį¹⁶³, kuris jau buvo nukreiptas prieš Rusijos SGD, uždraudžiant visas būsimas naujas investicijas į Rusijoje statomus SGD projektus ir paslaugų bei prekių jiems teikimą. 2026 m. vasario mėn. Komisija pristatė 20-ąją sankcijų paketą Rusijai¹⁶⁴: energetikos srityje įvedė visišką jūrų transporto paslaugų draudimą Rusijos žaliai naftai. Šiuo paketu siekiama dar labiau sumažinti Rusijos pajamas iš energetikos ir apsunkinti naftos pirkėjų paiešką. Taip pat siekiama sudaryti Rusijai daugiau sunkumų įsigyti tanklaivius, kurie būtų naudojami šešėliniam laivynui, ir įvestas visiškas draudimas teikti techninės priežiūros ir kitas paslaugas SGD tanklaiviams ir ledlaužiams. Tai papildė draudimą importuoti SGD, dėl kurio susitarta 19-ajame sankcijų pakete ir REPowerEU reglamente. Pasak Komisijos, kiekvienas žingsnis siekiant laipsniškai atsisakyti Rusijos iškastinio kuro priartina ES prie saugesnio ir tvaresnio energijos tiekimo, laikantis Europos žaliojo kurso tikslų ir ES 2030 m. energetikos ir klimato tikslų. Tačiau reikia atkreipti dėmesį, jog ne visos ES valstybės narės pritarė šiam sankcijų paketui – Vengrija blokavo šį sankcijų paketą - Vengrijos užsienio reikalų ministras pranešė, kad Vengrija blokuos 20-ojo sankcijų paketo prieš Rusiją priėmimą, tol, kol Ukraina nesutaisys per Rusijos smūgį apgadinto „Družba“ naftotiekio ir neatnaujins naftos tiekimo į šią šalį¹⁶⁵. Taigi, skirtingi valstybių narių interesai trukdo laikytis vieningos ES energetikos politikos.

¹⁶² Europos Komisija. (2025-10-23). *EU adopts 19th package of sanctions against Russia*. [interaktyvus] https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_25_2491

¹⁶³ Europos Komisija. (2024-06-24). *EU adopts 14th package of sanctions against Russia for its continued illegal war against Ukraine, strengthening enforcement and anti-circumvention measures*. [interaktyvus] https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_24_3423

¹⁶⁴ Europos Komisija. (2026-02-06). *Statement by President von der Leyen on the 20th package of sanctions against Russia*. [interaktyvus] https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/statement_26_318

¹⁶⁵ VINOCUR, N. (2026-02-26). *Hungary is blocking Russia sanctions package over €16B in EU defense loans, diplomats say*. POLITICO. [interaktyvus] <https://www.politico.eu/article/hungary-orban-blocking-russia-sanctions-package-over-e16b-eu-defense-loans/>

Siekiant mažinti ES priklausomybę nuo Rusijos iškastinio kuro, labai svarbu didinti SGD importą iš patikimų pasaulinių partnerių. Rusiją iš esmės pakeitė SGD iš JAV, kurios 2025 m. tiekė 58 proc. ES importuojamų SGD, ir patikimas dujotiekiais tiekiamų dujų importas iš Norvegijos (54 proc., palyginti su 30 proc. 2021 m.), Šiaurės Afrikos (19 proc.), Jungtinės Karalystės (8 proc.) ir Azerbaidžano (7 proc.)¹⁶⁶. 2022 m. kovo mėn. pabaigoje ES ir JAV priėmė bendrą deklaraciją dėl prekybos SGD didinimo¹⁶⁷ ir pareiškė norą 2022 m. toliau didinti ES SGD importą iš JAV 15 mlrd. m³, palyginti su ankstesniais metais. Šis tikslas buvo pasiektas 2022 m. rugpjūčio mėn. pabaigoje. Pagal 2025 m. rugpjūčio mėn. paskelbtą ES ir JAV sąžiningos, subalansuotos ir abipusiai naudingos transatlantinės prekybos ir investicijų sistemą¹⁶⁸ ES ketina įsigyti JAV SGD, naftos ir branduolinės energijos produktų, kurių numatoma pardavimo vertė iki 2028 m. sieks 750 mlrd. USD. Žymiai padidindama JAV dujų importą, ES taip pat tapo energetiškai priklausoma nuo JAV. 2024 m. 45 proc. viso importuoto suskystinto gamtinių dujų kiekio ir 16 proc. naftos produktų buvo importuota iš JAV. Svarbu pripažinti tiekimo saugumo riziką, kai importas vykdomas iš vienos šalies, o tai reiškia, kad jei ta tiekėja šalis pakeičia savo politiką, gali atsirasti staigių tiekimo rizikų ar kainų šuolių. Tai itin aktualu vykstant dabartinei Artimųjų Rytų krizei ir JAV vykdant agresyvią politiką, pavyzdžiui, grasinimai Grenlandijos atžvilgiu, ginkluotas kišimasis į Venesuelos vidaus reikalus. Ką daryti, jei JAV nuspręs naudoti gamtines dujas kaip politinę priemonę prieš Europą? Arba jei pasikeitus prezidentui politika bus nukreipta kita linkme? O jei pirkėjai kitose pasaulio šalyse mokės daug daugiau nei Europos pirkėjai? Taigi, priklausomybė nuo didelių kiekių iškastinio kuro importo iš JAV arba ilgalaikis importas kelia grėsmę Europos energetiniam saugumui ir, tuo pačiu, klimato saugumui¹⁶⁹. Šiuo atžvilgiu diversifikuota energetikos sistema ir politika, kuria siekiama sukurti tokią diversifikuotą sistemą, yra geras sprendimas tiek tvarumo, tiek energetinio saugumo požiūriu. Komisijos pirmininkė U. von der Leyen savo kalboje Pasaulio ekonomikos forume¹⁷⁰ pažymėjo, kad išaugus prekybos barjerams, jų raida turi įtakos energetikos perėjimui, todėl labai svarbu didinti Europos indėlį į energijos gamybą, kuro rūšis ir technologijas. Daugelis priemonių, remiančių tvarų energetikos perėjimą –

¹⁶⁶ DAMEN, Mario. (2023). *Four challenges of the energy crisis for the EU's strategic autonomy*. European Parliamentary Research Service Report, p. 4. [interaktyvus]. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2023/747099/EPRS_BRI\(2023\)747099_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2023/747099/EPRS_BRI(2023)747099_EN.pdf).

¹⁶⁷ Europos Komisija. (n.d.). *United States of America: EU-US energy cooperation and the EU-US Task Force on Energy Security*. [interaktyvus] https://energy.ec.europa.eu/topics/international-cooperation/key-partner-countries-and-regions/united-states-america_en

¹⁶⁸ Ibid.

¹⁶⁹ EASAC. (2025). *Security of sustainable energy supplies*. European Academies Science Advisory Council.

¹⁷⁰ Europos Komisija. (2025-01-14). *Statement by President von der Leyen at the press conference on the EU's progress on competitiveness and the Clean Industrial Deal* [interaktyvus] https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_25_285

energijos vartojimo efektyvumo didinimas, saulės ir vėjo energijos naudojimo plėtra, geoterminės energijos plėtra, energijos saugojimo ir lankstumo mechanizmai – tuo pačiu metu mažina ES priklausomybę nuo pasaulio geopolitinių ir prekybos pokyčių.

Autorės nuomone, reikšminga plačiau paanalizuoti REPowerEU plano komponentus, susijusius su iškastinio kuro importu. Pasak mokslinių straipsnių autorių, viena iš REPowerEU siūlomų strategijų – energijos importo diversifikavimas – yra gana kontraversiška klimato apsaugos atžvilgiu¹⁷¹. Kartu su nauja išorės energetikos strategija, ši plano dalis orientuota į iškastinio kuro importo iš įvairių išorės tiekėjų didinimą, siekiant panaikinti priklausomybę nuo Rusijos. Didelis SGD importo padidėjimas turėtų būti susijęs su tolimų šalių, pavyzdžiui, JAV ir Kataro, importu, o tai turėtų didesnę poveikį aplinkai; tai padidintų su SGD susijusias metano emisijas¹⁷². Kiti su šiuo importu susiję susirūpinimą keliantys klausimai yra tai, kad JAV skalūnų dujas ir naftą gauna frakcionavimo būdu (naudojant didelius kiekius slėginio vandens ir cheminių medžiagų, kad suskaidytų uolienas, kuriose yra dujų ir naftos), o tai yra didelį poveikį aplinkai turinti technologija, kuri kai kuriose ES valstybėse narėse (pvz., Prancūzijoje) yra uždrausta¹⁷³. Papildomas importas dujotiekiu iš Alžyro ir Azerbaidžano yra ribojamas dėl riboto dujų prieinamumo ir sukeltų tiek geopolitinių rizikų, tiek priklausomybės nuo kitų nedemokratiškos valstybių¹⁷⁴. Padidėjęs ES iškastinio kuro poreikis iš šių šalių taip pat paskatins jas siekti didinti gamybą ir daryti susijusias investicijas į žvalgymą ir infrastruktūrą, taip atidedamos savo energetikos perėjimą. Dėl išskirtinio geopolitinio dėmesio Rusijai REPowerEU plane šie klausimai ignoruojami. Taip pat reikia atkreipti dėmesį, kad klimato politikos požiūriu mažesnis dujų poreikis yra teigiamas pokytis, jei jis yra energijos taupymo ir didesnio atsinaujinančiosios energijos naudojimo rezultatas, o ne perėjimo nuo dujų prie anglies ar nuo dujų prie naftos rezultatas. Yra nerimą keliančių ženklų, kad ES valstybės narės atidės anglies jėgainių uždarymą ir net padidins anglies suvartojimą, siekdamos sumažinti dujų naudojimą¹⁷⁵.

¹⁷¹ SIDDI, Marco. (2022). Assessing the European Union's REPowerEU plan: Energy transition meets geopolitics. 130, p. 8.

¹⁷² VON HOMEYER, I., OBERTHUR, S., DUPONT, C. (2022). *Implementing the European Green Deal during the evolving energy crisis*. Journal of Common Market Studies, p. 6. <https://doi.org/10.1111/jcms.13397>

¹⁷³ CHRISAFIS, A. (2017-12-20). *France bans fracking and oil extraction in all of its territories*. The Guardian. [interaktyvus] <https://www.theguardian.com/environment/2017/dec/20/france-bans-fracking-and-oil-extraction-in-all-of-its-territories>

¹⁷⁴ SIDDI, M. (2019). The EU's botched geopolitical approach to external energy policy: The case of the Southern Gas Corridor. *Geopolitics*, 24(1), p. 124-144.

¹⁷⁵ KINKARTZ, S. (2022-10-04). *Germany's energy U-turn: Coal instead of gas*. DW. [interaktyvus] <https://www.dw.com/en/germanys-energy-u-turn-coal-instead-of-gas/a-62709160>

Ekonominiu požiūriu karas Ukrainoje turėjo labai neigiamą poveikį Europos energijos rinkai. Po pusės amžiaus augančios prekybos ir tarpusavio priklausomybės Rusija nebėra laikoma patikima tiekėja ES klientams. Rusijai mažinant dujų tiekimą ir ES įgyvendinant diversifikacijos politiką, tankus jas jungiantis dujotiekių tinklas tampa beveik nenaudojamas ir gali tapti milžinišku nenaudojamu turtu. Tuo tarpu ES investuoja į brangius iškastinio kuro diversifikavimo projektus ir susiduria su perspektyva, kad ilgalaikėje perspektyvoje kainos bus aukštos, o pasaulinėje rinkoje vyks daug aršesnė konkurencija dėl SGD tiekimo užtikrinimo. Be to, investicijos į naują iškastinio kuro infrastruktūrą nukreipia finansavimą ir politikos dėmesį nuo atsinaujinančiųjų išteklių ir energijos vartojimo efektyvumo. Komisija bandė spręsti šią problemą teigdama, kad nauji SGD terminalai vėliau galėtų būti naudojami atsinaujinančiam vandeniliui ir amoniakui importuoti. Tačiau neaišku, ar tai realu. Rizika, kad viešieji pinigai bus išleisti dideliems iškastinio kuro projektams, kurie po kelerių metų taps nepanaudojamu turtu arba, blogiausiu atveju, įtrauks ES į naują priklausomybę nuo iškastinio kuro, išlieka didelė. Ši rizika tapo dar didesnė, kai Komisija nusprendė 2022 m. įtraukti investicijas į dujų infrastruktūrą į ES žaliąją taksonomiją. Tai reiškia, kad tokios investicijos gali būti ženklinamos ir parduodamos kaip žalios, todėl lengviau gauti politinę ir ekonominę paramą, net jei taikomos tam tikros sąlygos¹⁷⁶.

2.2.3. Branduolinė energija

ES šalių energijos rūšių derinys labai skiriasi. 2024 m. branduolinės elektrinės pagamino 23,3 proc. ES elektros energijos¹⁷⁷, tačiau padėtis ES šalyse svyruoja nuo vieno ar daugiau branduolinių įrenginių turinčių šalių iki tokių įrenginių neturinčių šalių. Kai kurios ES šalys planuoja tęsti arba plėsti branduolinės energijos gamybą, o kitos nusprendė nutraukti veiklą po tam tikros datos arba uždraudė statyti naujas elektrines¹⁷⁸.

ES Radioaktyviųjų atliekų ir panaudoto branduolinio kuro tvarkymo direktyvoje (2011/70/Euratomas)¹⁷⁹ reikalaujama, kad visos ES šalys turėtų nacionalinę panaudoto

¹⁷⁶ EDWARDES-EVANS, H. (2022-07-06). *EU Parliament votes in favour of gas, nuclear inclusion in sustainable finance taxonomy*. S&P Global Commodity Insights. [interaktyvus] <https://www.spglobal.com/commodityinsights/en/market-insights/latest-news/electric-power/070622-eu-parliament-votes-in-favor-of-gas-nuclear-inclusion-in-sustainable-finance-taxonomy>

¹⁷⁷ Eurostat. (2026). *Nuclear power production increased by 4.8% in 2024*. [interaktyvus] <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20260129-2>

¹⁷⁸ Europos Komisija. (n.d.). *Nuclear safety*. [interaktyvus] https://energy.ec.europa.eu/topics/nuclear-energy/nuclear-safety_en

¹⁷⁹ Tarybos 2011 m. liepos 19 d. direktyva 2011/70/Euratomas, kuria nustatoma panaudoto branduolinio kuro ir radioaktyviųjų atliekų atsakingo ir saugaus tvarkymo Bendrijos sistema. OL L 199, 2011, p. 48-56.

branduolinio kuro ir radioaktyviųjų atliekų tvarkymo politiką ir parengtų bei įgyvendintų nacionalines šių medžiagų tvarkymo programas. Programos turėtų apimti visų rūšių panaudotą branduolinį kurą ir radioaktyvias atliekas, priklausančias ES šalių jurisdikcijai, ir visus panaudoto branduolinio kuro ir radioaktyviųjų atliekų tvarkymo etapus nuo susidarymo iki laidojimo¹⁸⁰. Branduolinė energetika atlieka antraeilį vaidmenį REPowerEU plane, kuriame trumpai teigiama, kad branduolinė energetika gali būti laikoma vidaus ištekliais, greta anglies ir dujų, ir ateityje galėtų padėti padidinti anglies dioksido neišskiriančio vandenilio gamybą. Be to, branduolinė energetika minima tik kai kurių Rytų valstybių narių priklausomybės nuo Rusijos branduolinio kuro kontekste, kuris laikomas pažeidžiamumu, dėl kurio ES turi rasti alternatyvius urano šaltinius ir plėsti vidaus konversijos, sodrinimo ir kuro gamybos pajėgumus¹⁸¹.

Iš tiesų, valstybės narės turi skirtingas nuomones dėl branduolinės energetikos. Pavyzdžiui, 2022 m. vyko diskusijos dėl paskutinių trijų veikiančių Vokietijos branduolinių elektrinių eksploatavimo laikotarpio pratęsimo. Vokietijos finansų ministras Christian Lindner pareiškė esąs atviras šiai galimybei. Tačiau 2022 m. rugpjūčio 21 d. Vokietijos ekonomikos ministras Robert Habeck atmetė tokį pratęsimą, teigdamas, kad trys elektrinės sutaupytų ne daugiau kaip 2 proc. Vokietijos dujų suvartojimo. Įtakos turėjo ir tai, kad Vokietija turėjo tiekti elektros energiją Prancūzijai dėl sumažėjusios Prancūzijos branduolinės energijos gamybos. 2022 m. vasaros pabaigoje beveik pusė Prancūzijos reaktorių buvo išjungti dėl korozijos problemų ir techninės priežiūros. R. Habeck paminėjo šią problemą, siekdamas pagrįsti savo argumentą, kad ši technologija yra problemiška, o investicijos į ją labiau didina elektros kainas nei investicijos į AEI¹⁸².

Kita vertus, branduolinė energetika buvo įtraukta į ES žaliąją taksonomiją kartu su dujomis, o tai rodo, kad kai kuriuose Europos pramonės ir politikos sluoksniuose šis energijos šaltinis ir su juo susijusi technologija tebėra labai remiami. Be Prancūzijos, dar 11 valstybių narių įvairiu mastu naudoja branduolinę energetiką¹⁸³. Branduolinės energetikos įtraukimas į ES žaliąją taksonomiją kai kurių valstybių nebuvo priimtas palankiai. Byloje *Austrija prieš Europos Komisiją* (T-625/22)¹⁸⁴ ginčo esmė buvo prašymas panaikinti Komisijos deleguotąjį reglamentą (ES) 2022/1214. Šis deleguotasis

¹⁸⁰ Europos Komisija. (n.d.). *Radioactive waste and spent fuel*. [interaktyvus] https://energy.ec.europa.eu/topics/nuclear-energy/radioactive-waste-and-spent-fuel_en

¹⁸¹ Europos Komisija. (2022). *Komunikatas: REPowerEU planas* (COM(2022) 230 final).

¹⁸² Reuters. (2022-08-21). *German economy minister rules out keeping nuclear plants running to save gas*. <https://www.reuters.com/business/energy/german-minister-rules-out-keeping-nuclear-plants-running-save-gas-2022-08-21/>

¹⁸³ 2024 m. 12 ES šalių turėjo veikiančius branduolinius reaktorius: Belgija, Bulgarija, Čekija, Ispanija, Prancūzija, Vengrija, Nyderlandai, Rumunija, Slovėnija, Slovakija, Suomija ir Švedija. Žiūrėti: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Nuclear_energy_statistics

¹⁸⁴ *Austrija prieš Komisiją* [Bendrasis Teismas], Nr. T-625/22, [2025-09-10] ECLI:EU:T:2025:869

reglamentas papildo Taksonomijos reglamentą (ES) 2020/852, nustatydamas techninius atrankos kriterijus, pagal kuriuos tam tikros veiklos branduolinės energetikos ir iškastinio dujų sektoriuose klasifikuojamos kaip iš esmės prisidedančios prie klimato kaitos švelninimo ir prisitaikymo prie klimato kaitos. Dėl to investicijos į šiuos sektorius, esant tam tikroms sąlygoms, gali būti priskirtos ekologiškai tvarioms. Austrijos argumentai prieš branduolinės energijos įtraukimą grindžiami tuo, kad branduolinės energijos įtraukimas kaip tvaraus investavimo priemonė pažeidžia pagrindinius ES aplinkos apsaugos ir teisinius principus. Branduolinė energija kelia pavojų aplinkai dėl galimų reaktorių avarijų ir nuolatinio branduolinių atliekų šalinimo sprendimų trūkumo, todėl branduolinė energija neatitinka „nedaryk didelės žalos“ principo ir pažeidžia atsargumo principą. Austrija teigė, kad branduolinės energijos klasifikavimas kaip tvarios yra esminis teisės akto elementas, dėl kurio turėjo nuspręsti Europos Parlamentas ir Taryba, o ne Komisija, priimdama techninę taisyklę, todėl Komisija viršijo jai pagal SESV 290 str. suteiktus įgaliojimus. Taip pat buvo teigiama, kad branduolinės energijos įtraukimas gali suskaidyti rinką, nes investuotojai nesutars, kuri tvari veikla yra ekologiškiausia, ir todėl prieštarauja taksonomijos tikslui sukurti vieningą, aiškų investavimo standartą¹⁸⁵. Bendrasis Teismas atmetė Austrijos ieškinį, pripažinęs, kad Komisija, atlikdama sudėtingus mokslinius ir ekonominius vertinimus, turi plačią diskreciją pagal SESV 290 str.¹⁸⁶. Bendrasis Teismas nenustatė akivaizdžios vertinimo klaidos įtraukiant branduolinę energetiką ir iškastines dujas kaip pereinamojo laikotarpio veiklas, o nustatyti techniniai kriterijai buvo laikomi pakankamai užtikrinti atitiktį taksonomijos tikslams ir „nedaryk didelės žalos“ principui¹⁸⁷. Austrija šį sprendimą apskundė ESTT, tačiau skundas dar nėra išnagrinėtas¹⁸⁸. Autorės nuomone, šis Bendrojo Teismo sprendimas nustato labai aukštus reikalavimus aplinkosaugos aktyvistams, ginčijantiems techninius tvarumo kriterijus. Taigi nuomonės apie branduolinę energetiką Europoje yra labai skirtingos. Kai kurios valstybės narės, ypač tos, kurios jau eksploatuoja branduolines elektrines, laiko ją svarbia ekologiškos energijos rūšimi. Kitos pabrėžia su saugumu ir panaudoto kuro saugojimu susijusius pavojus bei naujų investicijų netinkamumą dėl didelių išlaidų ir ilgo branduolinių elektrinių statybos laikotarpio, kuris kontrastuoja su klimato krizės skubumu.

2.2.4. Kitos inovacijos, moksliniai tyrimai

¹⁸⁵ Ibid. 11-18 punktai.

¹⁸⁶ Ibid. 212 punktas.

¹⁸⁷ Ibid. 214, 225, 230, 326, 338, 421, 440 punktai.

¹⁸⁸ Ieškinys (OL), *Austrija prieš Komisiją* [ESTT], Nr. C-739/25 P, [2026-02-02].

ES daug investuoja į inovacijas tvarios energetikos sektoriuje, tačiau susiduria su technologiniais ir netechnologiniais iššūkiais, pavyzdžiui, didelėmis energijos kainomis, svarbiausių žaliavų tiekimo grandinės sutrikimais ir įgūdžių trūkumu. Atsižvelgiant į tai, kad norint iki 2050 m. 35 proc. sumažinti išmetamą ŠESD kiekį reikia rinkai dar neparengtų technologijų, mokslinių tyrimų ir inovacijų veikla yra labai svarbi siekiant tiekti žaliajai ir skaitmeninei energetikos pertvarkai reikalingas technologijas ir įgyvendinti Europos žaliojo kurso ir REPowerEU tikslus.

2025 m. pristatytas Konkurencingumo kelrodis numato priemones ekonomikos augimui skatinti, inovacijų atotrūkiui mažinti ir priklausomybei nuo iškastinio kuro mažinti, ypatingą dėmesį skiriant konkurencingumo stiprinimui. Ši kryptis apima tokias iniciatyvas kaip Švarios pramonės kursas¹⁸⁹ ir Įperkamos energijos veiksmų planas¹⁹⁰. 2024 m. įsigaliojusi Poveikio klimatui neutralizavimo pramonės aktu¹⁹¹ siekiama didinti poveikio klimatui neutralizavimo technologijų atsparumą ir konkurencingumą ES, sudaromos tinkamos sąlygos pritraukti investicijų, remti inovacijas ir užtikrinti, kad ES būtų pagaminta bent 40 proc. metinio poveikio klimatui neutralizavimo technologijų diegimo poreikio. Jame pateikiamos ES veiksmų gairės, kaip sumažinti didelę Europos priklausomybę nuo importo iš pavienių poveikio klimatui neutralizavimo technologijų tiekėjų.

Svarbi inovacijų politikos dalis yra Europos strateginis energetikos technologijų planas¹⁹², kuris koordinuoja nacionalines mokslinių tyrimų ir inovacijų programas, derinant su ES švarios energijos politikos tikslais, ir skatina bendradarbiavimą tarp valstybių, įmonių ir mokslinių institucijų. Jo veikla apima dešimt prioritetinių sričių, įskaitant atsinaujinančią energetiką, energijos vartojimo efektyvumą, baterijų technologijas, elektromobilumą, bioenergiją, anglies dioksido surinkimą ir branduolinę saugą.

Sparčiai didėjant kintamų AEI daliai, energetikos sistemai būtinas didesnis lankstumas siekiant užtikrinti elektros energijos gamybos ir vartojimo balansą bei stabilų tiekimą. Šiame kontekste svarbų vaidmenį atlieka energijos kaupimas – ypač hidroakumuliacinė hidroenergiya ir sparčiai plėtojami baterijų kaupimo sprendimai, kurių plėtrą ES taip pat

¹⁸⁹ Europos Komisija. (n.d.). *Clean Industrial Deal*. [interaktyvus] https://commission.europa.eu/topics/competitiveness/clean-industrial-deal_en

¹⁹⁰ Europos Komisija. (n.d.). *Affordable energy*. [interaktyvus] https://energy.ec.europa.eu/strategy/affordable-energy_en

¹⁹¹ Europos Komisija. (n.d.). *Net-Zero Industry Act*. [interaktyvus] https://single-market-economy.ec.europa.eu/industry/sustainability/net-zero-industry-act_en

¹⁹² Europos Komisija. (n.d.). *Strategic Energy Technology Plan*. [interaktyvus] https://energy.ec.europa.eu/topics/research-and-technology/strategic-energy-technology-plan_en

skatina Komisijos iniciatyvos, tokios kaip Europos energijos kaupimo inventorių¹⁹³ ir strateginis baterijų veiksmų planas¹⁹⁴.

Skaitmeninimas daro poveikį visai energijos vertės grandinei – nuo gamybos iki transportavimo, paskirstymo, tiekimo ir vartojimo. Siekiant skaitmeninti energetiką, kad būtų geriau prisidedama prie ES politinių prioritetų, įskaitant Europos žaliąjį kursą, reikia sisteminio požiūrio ir ES šalių paramos skaitmeninių ir energetikos sektorių suinteresuotųjų subjektų bendradarbiavimui skatinti¹⁹⁵. Strateginės skaitmeninimo ir dirbtinio intelekto (toliau - DI) energetikos sektoriuje veiksmų gairėmis¹⁹⁶ siekiama paspartinti skaitmeninių sprendimų, įskaitant Europos DI sprendimus, diegimą svarbiose priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo proceso srityse, pavyzdžiui, elektros tinklo optimizavimo, energijos vartojimo efektyvumo pastatuose ir pramonėje, ir paklausos lankstumo srityse. Joje taip pat bus atsižvelgta į vis didesnę duomenų centrų suvartojamos energijos kiekį ir į tai, kaip juos būtų galima tvariau integruoti į energetikos sistemą, taip pat į poreikį įgyvendinti apsaugos priemones, kad būtų sušvelninti galimi iššūkiai, susiję su didelio masto DI sprendimų diegimu energetikos sektoriuje.

Mokslinių tyrimų srityje svarbi Komisijos iniciatyva „Tiltas“¹⁹⁷, įgyvendinama pagal programas „Horizontas 2020“ ir „Europos horizontas“, kuri sujungia mokslinių tyrimų ir inovacijų projektus pažangiųjų tinklų, energijos kaupimo, salų ir skaitmeninimo srityse žiniomis, siekiant parengti kompleksinių energetikos klausimų apžvalgą. Nuo 2016 m. iniciatyva padėjo finansuoti 93 projektus, kuriems skirta daugiau kaip 1 mlrd. eurų investicijų, įskaitant 860 mln. eurų ES paramos. Prie energetikos transformacijos taip pat prisideda Europos technologijų ir inovacijų platformos¹⁹⁸, kurios formuoja mokslinių tyrimų ir inovacijų kryptis, teikia politikos rekomendacijas ir rengia strategines gaires¹⁹⁹, skirtas ES energetikos sistemos dekarbonizacijai iki 2050 m.

¹⁹³ Europos Komisija, Jungtinis tyrimų centras. (n.d.). *Europos energijos kaupimo inventorių*. [interaktyvus] <https://ses.jrc.ec.europa.eu/storage-inventory>

¹⁹⁴ Europos Komisija. (2018). *Komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui: Europa kelyje – tvarus judumas Europoje: saugus, susietas ir netaršus* (COM(2018) 293 final).

¹⁹⁵ Europos Komisija. (n.d.). *A Europe fit for the digital age*. [interaktyvus] https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age_en

¹⁹⁶ Europos Parlamento ir Tarybos 2024 m. birželio 13 d. reglamentas (ES) 2024/1689, kuriuo nustatomos suderintos dirbtinio intelekto taisyklės ir iš dalies keičiami reglamentai (EB) Nr. 300/2008, (ES) Nr. 167/2013, (ES) Nr. 168/2013, (ES) 2018/858, (ES) 2018/1139 ir (ES) 2019/2144 ir direktyvos 2014/90/ES, (ES) 2016/797 ir (ES) 2020/1828 (Dirbtinio intelekto aktas). OL L 2024/1689, 2024, p. 1.

¹⁹⁷ Europos Komisija. (n.d.). *BRIDGE: Smart grid, energy storage and digital projects*. [interaktyvus] <https://bridge-smart-grid-storage-systems-digital-projects.ec.europa.eu/>

¹⁹⁸ Europos Komisija. (n.d.). *Smart Networks for Energy Transition (ETIP SNET)*. [interaktyvus] <https://smart-networks-energy-transition.ec.europa.eu/>

¹⁹⁹ Europos Komisija, Energetikos generalinis direktoratas, ETIP SNET. (2023). *ETIP SNET: R&I roadmap 2022–2031*. Europos Sąjungos leidinių biuras. [interaktyvus] <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/6092adfd-c2e8-11ed-a05c-01aa75ed71a1>

Apibendrinant, ES sukūrė daugybę mechanizmų tvarių energetikos tikslų įgyvendinimui AEI, iškastinio kuro mažinimo, branduolinės energetikos srityse, bei intensyviai skatina naujas žalios energetikos technologijas bei mokslinius tyrimus. Vykstantys geopolitiniai pokyčiai gali paveikti naujų tvarių energetikos technologijų plėtrą ir elektrifikaciją, todėl būtina išlaikyti ilgalaikę nuoseklią politiką tvarumo srityje, taip pat turi būti atsižvelgiama į konkurencingumo ir saugumo iššūkius.

3. Tvarios energetikos tikslų įgyvendinimas ir iššūkiai Lietuvoje ir kitose ES valstybėse narėse

Šiame skyriuje dėmesys perkeliamas iš teorinių tvarios energetikos teisės aspektų į praktinį tvarių tikslų įgyvendinimą ES valstybėse narėse. Ankstesniuose skyriuose aptarus pagrindinius ES teisinius mechanizmus, skirtus tvarios energetikos tikslams pasiekti, bei palietus su jų taikymu susijusią problematiką, tikslinga įvertinti, kaip šie mechanizmai veikia praktikoje ir kuriose srityse reikalingas tolesnis tobulinimas. Todėl šiame skyriuje apžvelgiama naujausia teismų praktika tvarios energetikos srityje, atskirų ES valstybių narių pažanga įgyvendinant tvarios energetikos tikslus, aptariami reikšmingiausi pasiekimai, patiriami iššūkiai. Taip pat išsamiau analizuojama Lietuvos padėtis tvarios energetikos srityje, aptariami pagrindiniai iššūkiai. Skyriaus pabaigoje pateikiamos rekomendacijos dėl galimų tobulinimo krypčių, kurios galėtų padėti tiek ES, tiek jos valstybėms narėms veiksmingiau siekti tvarios energetikos tikslų. Pažymėtina, kad šiame skyriuje nesiekama išsamiai aptarti visų valstybių narių patirties – dėmesys sutelkiamas į reikšmingiausius ir reprezentatyvius pavyzdžius, padedančius pagilinti suvokimą apie bendrą ES tvarios energetikos teisės tikslų įgyvendinimo būseną ir ypatumus bei ieškoti būdų, kaip siekti dar daugiau pažangos šioje srityje.

3.1. Teismų praktikos apžvalga tvarios energetikos srityje

Teismų praktika yra reikšminga analizuojant valstybių narių požiūrį ir įdirbį į tvarių energetikos tikslų įgyvendinimą, bei neaiškumų, kompetencijos pasiskirstymo klausimų šioje srityje išsprendimą. Dauguma naujausios energetikos srities teismų praktikos yra susiję su vidaus rinkos, laisvo prekių judėjimo, valstybės pagalbos klausimais. Šie sprendimai apima valstybės pagalbą branduolinei infrastruktūrai, nepaprastosios padėties energetikos priemonės, taksonomijos reglamentą ir tvaraus finansavimo klasifikaciją.

Pradžioje galima aptarti su valstybės pagalba susijusią praktiką. 2025 m. kovo mėn. Bendrasis Teismas atmetė ieškinį dėl Ispanijos ir Portugalijos 2022 m. valstybės pagalbos schemos, skirtos sumažinti didmenines elektros kainas subsidijuojant iškastinio kuro gaminimo sąnaudas (Sprendimas byloje *PGI Spain ir kiti prieš Komisiją*, T-596/22)²⁰⁰. Komisija ginčijamame sprendime dėl valstybės pagalbos schemos pažymėjo, kad ši schema yra būtina priemonė, skirta spręsti atsinaujinančiosios energijos perėjimo (reikalaujančio skubių dekarbonizacijos priemonių) ir didelės energetikos krizės, dėl kurios kyla iškastinio

²⁰⁰ *PGI Spain ir kt. prieš Komisiją* [Bendrasis Teismas], Nr. T-596/22, [2025-03-12] ECLI:EU:T:2025:251

kuro kainos ir kyla grėsmė pažeidžiamiems namų ūkiams ir ekonominei veiklai, problemas. Mokėjimai buvo pervedami tiesiogiai iškastinio kuro operatoriams, finansuojami iš didmeninės elektros rinkos pirkėjams nustatyto mokesčio²⁰¹. Įmonės, tarp jų ir PGI Spain, teigė, kad ši priemonė pažeidžia (1) Elektros energijos reglamento 2019/943 10 str. (techniniai konkursų apribojimai) ir Elektros energijos direktyvos 2019/944 5 str. (rinkos kainos), (2) nediskriminavimo principus ir (3) teisėtus lūkesčius. Bendrasis Teismas nenustatė jokių pagrindų šiems teiginiams, patvirtino Komisijos sprendimą ir atmetė ieškinį²⁰². Bendrasis Teismas nustatė, kad nė vienu iš ieškovių nurodytų pagrindų remiantis negali būti įrodyta, jog Komisija turėjo nustatyti, kad buvo didelių sunkumų, dėl kurių reikėjo pradėti oficialią tyrimo procedūrą dėl priemonės, apie kurią buvo pranešta²⁰³. Taigi buvo pripažinta plati diskrecija Komisijai sprendžiant išskirtines rinkos ekstremalias situacijas. 2025 m. gegužės mėn. PGI Spain ir kitos įmonės padavė apeliacinį skundą ESTT – skundas dar neišnagrinėtas²⁰⁴. Kita byla – *Austrija prieš Komisiją* (C-59/23 P)²⁰⁵ – susijusi su Vengrijos planuotais statyti dviem naujais branduoliniais reaktoriais Paks II objekte, iš dalies finansuojamais 10 mlrd. eurų vertės Rusijos valstybės paskola ir 2,5 mlrd. eurų iš Vengrijos valstybės biudžeto. Austrijos teisinis ginčas, inicijuotas prieš daugiau nei dešimt metų, baigėsi tuo, kad 2025 m. rugsėjo mėn. ESTT patenkino Austrijos apeliacinį skundą. Austrija iš pradžių pateikė keturis argumentus, tačiau ESTT nagrinėjo tik pirmąjį – viešųjų pirkimų procedūrų nebuvimą reaktoriaus statybos sutartyje. Austrija teigė, kad Komisijos 2017 m. suteiktas valstybės pagalbos patvirtinimas buvo neteisėtas, nes nebuvo surengtas konkurencinis viešųjų pirkimų procesas ir Komisija neįvertino šio trūkumo kaip valstybės pagalbos analizės dalies²⁰⁶. ESTT aiškiai atmetė Bendrojo Teismo nurodytą skirtumą tarp reaktorių statybos ir jų nemokamo perdavimo bendrovei Paks II. ESTT nusprendė, kad tiesioginis statybos sutarties sudarymas buvo neatsiejamai susijęs su praneštos pagalbos priemonės tikslu²⁰⁷. Ši formuluotė, nors ir pabrėžia būtiną glaudų ryšį, atrodo platesnė nei buvo numatyta iš pradžių ir gali nustatyti reikšmingą naują standartą vertinant, ar antrinės teisės priemonės (tokios kaip viešųjų pirkimų teisė) turi būti įtrauktos į valstybės pagalbos suderinamumo vertinimus. Sprendimu buvo panaikintas 2017 m. Komisijos sprendimas, ir buvo pareikalauta naujo valstybės pagalbos vertinimo. Be tiesioginio projekto, sprendimas kelia svarbius klausimus: (1) Komisija turi atsižvelgti į

²⁰¹ Ibid. 4 punktas.

²⁰² Ibid. 19 punktas.

²⁰³ Ibid. 93 punktas.

²⁰⁴ Ieškinys (OL), *PGI Spain ir kt. prieš Komisiją* [ESTT], Nr. C-348/25 P, [2025-06-20].

²⁰⁵ *Austrija prieš Komisiją* (Atominė elektrinė Paks II) [ESTT], Nr. C-59/23 P, [2025-09-11] ECLI:EU:C:2025:686

²⁰⁶ Ibid. 27 punktas.

²⁰⁷ Ibid. 78 punktas.

viešųjų pirkimų teisę vertindama valstybės pagalbą, bet ar klimato teisė, atsinaujinančiosios energijos taisyklės, ir tinklo prijungimo standartai taip pat būtų integruoti į valstybės pagalbos vertinimus; ir (2) sprendimas gali palengvinti valstybių narių strateginius teisinius iššūkius dėl kitų valstybių narių energetikos infrastruktūros investicijų, o tai gali sukurti kliūčių didelio masto elektros energijos gamybos ir jungčių projektams. Su tuo susijęs Komisijos neseniai įvestas naujas peržiūros mechanizmas pagal Orhuso reglamentą²⁰⁸ (2025 m. gegužė), leidžiantis atitinkamoms NVO prašyti atlikti tam tikrų valstybės pagalbos sprendimų vidaus peržiūrą. Naudodamasi šiuo mechanizmu, su aplinkosauga susijusios suinteresuotosios šalys galėtų kelti antrinius teisinių reikalavimų laikymosi klausimus. Taigi, autorės nuomone, šiuo sprendimu inicijuojama didesnė kontrolė, daugiau reikalavimų vertinant valstybės pagalbos klausimus, tarp jų įtraukiant ir aplinkosauginius reikalavimus.

Toliau – bylos, susijusios su taksonomija – *ClientEarth prieš Komisiją* (T-579/22)²⁰⁹ ir *FED prieš Komisiją* (T-583/22)²¹⁰. Šiose bylose nėra ginčijamas pats Taksonomijos deleguotasis reglamentas 2021/2139²¹¹, bet sprendimai, kuriais atmesti NVO prašymai dėl vidaus peržiūros pagal Orhuso reglamento peržiūros procesą, susiję su bioenergija, organinėmis cheminėmis medžiagomis ir plastikų, bei sausumos ir jūros vėjo jėgainėmis. Orhuso reglamento 10 str. taikymo sritis - priimtini tik argumentai, susiję su vidaus peržiūros sprendimu, o Bendrasis Teismas tikrina Taksonomijos reglamento teisėtumą tik ta apimtimi²¹². Bendrasis Teismas konstatavo, kad nustatydama techninius atrankos kriterijus, Komisija turi didelę veiksmų laisvę²¹³. Įtikinami moksliniai įrodymai ir atsargumo principas pagal Taksonomijos reglamentą nereikalauja mokslinio vienbalsiškumo ar griežtų kiekybinių ribų, kai duomenys yra neaiškūs - gali pakakti kokybinių kriterijų ir pasitikėjimo esamais ES teisės aktais²¹⁴. Taigi tiek NVO bylinėjimasis dėl klimato taksonomijos, tiek valstybių narių bylinėjimasis (sprendimas

²⁰⁸ Europos Parlamento 2021 m. spalio 5 d. teisėkūros rezoliucija dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (EB) Nr. 1367/2006 dėl Orhuso konvencijos nuostatų taikymo Bendrijos institucijoms ir organams (P9_TA(2021)0397; COM(2020)0642; 2020/0289(COD)). OL C 132, 2021, p. 212-214.

²⁰⁹ *ClientEarth prieš Komisiją* [Bendrasis Teismas], Nr. T-579/22, [2025-09-10]. ECLI:EU:T:2025:862.

²¹⁰ *Fédération environnement durable ir kt. prieš Komisiją* [Bendrasis Teismas], Nr. T-583/22, [2025-09-10]. ECLI:EU:T:2025:863.

²¹¹ Europos Komisijos 2021 m. birželio 4 d. deleguotasis reglamentas (ES) 2021/2139, kuriuo Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2020/852 papildomas nustatant techninės analizės kriterijus, pagal kuriuos nustatoma, kokiomis sąlygomis ekonominė veikla laikoma svariai prisidedančia prie klimato kaitos švelninimo arba prisitaikymo prie jos ir ar ta ekonominė veikla nedaro reikšmingos žalos kitiems aplinkos tikslams. OL L 442, 2021, p. 1.

²¹² *ClientEarth prieš Komisiją* [Bendrasis Teismas], Nr. T-579/22, [2025-09-10]. ECLI:EU:T:2025:862, 30 punktas.

²¹³ Ibid. 31 punktas.

²¹⁴ Ibid. 207 punktas.

byloje *Austrija prieš Komisiją*, T-625/22) susiduria su sunkumais dėl plačios Komisijos diskrecijos – NVO ir valstybės narės turi mažai galimybių įrodyti, jų manymu, Komisijos padarytas akivaizdžias klaidas, vertinant veiklas, susijusias su bioenergija ir tiek ir su kitomis energijos rūšimis.

Šie neseniai priimti sprendimai atspindi Bendrojo Teismo ir Teisingumo Teismo atsargų požiūrį į bylas dėl energetikos reguliavimo, paprastai atsižvelgiant į administracinę kompetenciją ir sugriežtinant procedūrines apsaugos priemones. Sprendimas byloje *Paks II*, kuriuo panaikintas Komisijos sprendimas dėl valstybės pagalbos branduolinei energetikai viešųjų pirkimų pagrindu, rodo, kad tais atvejais, kai dideli pramoniniai projektai susiję su pagrindinėmis teisinėmis prievolėmis (viešieji pirkimai, aplinkos apsaugos teisė), teismai reikalaus integruoto vertinimo kitose susijusiose teisės srityse. Taksonomijos bylos atskleidžia, kad teismai suteikia plačią diskreciją moksliniams vertinimams. Apskritai, bylos atspindi, kaip sunku suderinti ES dekarbonizacijos tikslus, infrastruktūros investicijų poreikius ir sprendimų priėmimo procesų vientisumą. Šio sudėtingo balanso ieškojimas toliau vystysis, nes klimato ambicijos, investicijų poreikiai ir sprendimų priėmimo procesų vientisumas tampa vis svarbesni.

3.2. ES valstybių narių tvarių energetikos tikslų įgyvendinimas

ES yra sukūrusi daugybę politinių, teisinių ir finansinių instrumentų, kurių nemaža dalis buvo paminėta 2 skyriuje „ES energetikos teisė ir tikslai tvarumo kontekste“, siekiant padėti ES valstybės narėms įgyvendinti tvarios energetikos ir klimato kaitos švelninimo tikslus. Atsižvelgiant į tai, iškyla klausimas, kaip valstybės narės praktiškai įgyvendina minėtąsias priemones, kiek pažengta siekiant užsibrėžtų klimato tikslų nacionaliniu lygmeniu. Atsiranda poreikis įvertinti, kokie instituciniai, ekonominiai ar technologiniai veiksniai lemia jų įgyvendinimo (ne)sėkmę bei kokie skirtumai pastebimi tarp skirtingų šalių.

Autorės nuomone, tikslinga apžvelgti valstybių narių pasiekimus tvarios energetikos srityje, siekiant įvertinti bendros ES tvarios energetikos politikos veiksmingumą. Pradedant nuo ŠESD emisijų mažinimo tikslo, Europos Sąjungos statistikos tarnybos (toliau – Eurostatas) naujausiais duomenimis, 2025 m. trečiąjį ketvirtį, ŠESD padidėjo 17 ES šalių, o 10 šalių – sumažėjo. Didžiausias ŠESD išmetimo sumažėjimas buvo užfiksuotas Estijoje (-17,4 proc.), Slovėnijoje (-5,7 proc.) ir Kipre (-5,2 proc.)²¹⁵. Pereinant prie rezultatų AEI

²¹⁵ Eurostat. (2026-02-13). *EU economy greenhouse gas emissions: +1.1% in Q3 2025*. [interaktyvus] <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/w/ddn-20260213-1>

sirtyje, Eurostato duomenimis, Danija gali pasigirti didžiausia atsinaujinančiosios energijos dalimi Europos Sąjungoje – 2025 m. trečiąjį ketvirtį 95,9 proc. jos grynosios elektros energijos buvo pagaminta iš atsinaujinančiųjų išteklių. Remiantis duomenimis, kitos ES šalys, kuriose atsinaujinančiųjų išteklių energijos dalis yra didelė, yra Austrija (93,3 proc.) ir Estija (85,6 proc.), o mažiausia dalis užfiksuota Maltoje (16,6 proc.), Čekijoje (19,7 proc.) ir Slovakijoje (21,1 proc.). Trečiąjį ketvirtį šiek tiek mažiau nei pusė (49,3 proc.) ES pagamintos grynosios elektros energijos buvo pagaminta iš atsinaujinančiųjų išteklių, o tai yra daugiau nei 47,5 proc., užfiksuotos tuo pačiu laikotarpiu prieš metus²¹⁶. Eurostato duomenimis, per pastaruosius metus 21 ES valstybė narė padidino AEI dalį grynosios elektros energijos gamybos apimtyje, o didžiausias metinis augimas užfiksuotas Estijoje (+20,6 procentinio punkto), Latvijoje (+18,9 procentinio punkto) ir Austrijoje (+16,3 procentinio punkto). Kalbant apie pagrindinius AEI, apie du penktadalius (38,3 proc.) sudarė saulės energija, o 30,7 proc. – vėjo energija. Toliau - 23,3 proc. pagamintos atsinaujinančiosios energijos sudarė hidroenergija, po to – degūs atsinaujinančiosios energijos šaltiniai (7,2 proc.) ir geoterminė energija (0,5 proc.)²¹⁷.

Bruegel ekspertų grupės energetikos ekspertas Ben McWilliams, kalbėdamas apie saulės energijos naudojimo didėjimą, teigė, kad kuo daugiau saulės energijos jėgainių Europa įrengs, tuo geriau bus energetiniam saugumui. Kiekvienas naujas saulės kolektorius mažina priklausomybę nuo naftos, dujų ir anglies, o ši priklausomybė yra tikroji grėsmė Europos energetiniam saugumui. Nors didžioji dalis ES įrengtų saulės baterijų yra pagamintos Kinijoje, McWilliams atmetė mintį, kad tai daro Europą labiau pažeidžiamą geopolitinių įtampų sąlygomis. Saulės baterijos yra atsargos, o ne srautas; kai ES įrengia bateriją iš Kinijos, ji ten lieka visam laikui. Jei dėl kokių nors priežasčių saulės baterijų importas iš Kinijos būtų sustabdytas, tai tik sulėtintų naujų saulės baterijų gamybą, o pasiūla augtų kitur, įskaitant ir vidaus rinką²¹⁸. Didžioji įmonių, veikiančių saulės šviesos energijos srityje, dalis yra Vokietijoje, nors didžiausias saulės energijos pajėgumas vienam gyventojui yra Nyderlanduose – apie 1044 W per metus²¹⁹.

ES valstybėms narėms demonstruoti gerus tvarumo rezultatus padeda teisinis reguliavimas, diegiamos technologijos, kurios generuoja atsinaujinančią energiją ir mažina

²¹⁶Eurostat. (2025-12-11). *Renewables in electricity generation up 4% in Q3 2025*. [interaktyvus] <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20251211-1>

²¹⁷ Ibid.

²¹⁸ MCWILLIAMS, B., TAGLIAPIETRA, S., TRASI, C. (2024-02-08). *Smarter European Union industrial policy for solar panels*. Bruegel. [interaktyvus] <https://www.bruegel.org/policy-brief/smarter-european-union-industrial-policy-solar-panels>

²¹⁹ DELL'ANNA, A., BECQUET, L. (2026-01-24). *Green electricity: Which EU countries are using the most?* Euronews. [interaktyvus] <https://www.euronews.com/my-europe/2026/01/24/green-electricity-which-eu-countries-are-using-the-most>

anglies dioksido išmetimą visame žemyne, bei visuomenės požiūris į tvarumo klausimus. Švedija yra viena iš ES lyderių AEI srityje – daugiau nei 50 proc. valstybės energijos yra gaunama iš AEI. Nuo 2021 m. įmonė „Microsoft“ Švedijoje kuria tvarų duomenų centrų regioną, kuris veiks naudodamas 100 proc. atsinaujinančią energiją, be to, ši įmonė investuoja į bendruomenę ir skaitmeninį gyventojų mokymą bei kvalifikacijos kėlimą²²⁰. Vokietija yra laikoma viena iš didžiausių sėkmės istorijų didinant atsinaujinančios energijos naudojimą. Nors šalis ilgą laiką buvo siejama su tradicine pramone ir priklausomybe nuo akmens anglių, 2020 m. pirmą kartą atsinaujinanti energija sudarė didžiąją dalį šalies elektros energijos suvartojimo. Šį perėjimą skatina ne tik didėjantys ES tikslai, bet ir stiprus visuomenės palaikymas. Vokietijoje pritarimas AEI plėtrai yra aukštas - 81 proc. gyventojų pritarė perėjimui prie švarios energijos ir priklausomybės nuo iškastinio kuro bei branduolinės energijos mažinimo, rodo „YouGov“ atlikta apklausa, vykdyta Atsinaujinančiosios energijos agentūros užsakymu²²¹. Toliau, gerasis švarios energijos inovacijų pavyzdys - Nyderlandų elektros tinklo operatoriaus „TenneT“ pristatyta inovacija – povandeniniai kabeliai, kurie leidžia ne tik perduoti energiją iš jūros vėjo jėgainių, bet ir prekiauti elektra tarp valstybių, kai vėjas nurimsta. Tokie hibridiniai projektai sujungia vėjo jėgaines su skirtingomis valstybėmis ir mažina elektros perdavimo išlaidas²²². Iniciatyvą finansuoja Komisija per programą „Europos infrastruktūros tinklų priemonė“²²³. Siekiant didinti AEI plėtrą ir stiprinti energetinį saugumą, itin svarbus ES valstybių bendradarbiavimas, ypač geopolitinių krizių metu. Pavyzdžiui, Vokietija, Latvija ir Lietuva pradėjo bendrą projektą Baltijos jūroje, skirtą sujungti jūros vėjo parkus ir integruoti Europos elektros rinkas. 2026 m. vasario 18 d. pasirašyta bendra ketinimų deklaracija, o perdavimo operatoriai turi parengti projekto įgyvendinimo planą. Tikimasi, kad augant atsinaujinančios energijos gamybai Baltijos regionas iš elektros importuotojo taps eksportuotoju, ir kad bus sustiprintas energijos tiekimo saugumas²²⁴.

²²⁰ WALSH-ELWELL, N. (2020-11-24). *Achieving 100 percent renewable energy with 24/7 monitoring in Microsoft Sweden*. Microsoft Azure Blog. [interaktyvus] <https://azure.microsoft.com/en-us/blog/achieving-100-percent-renewable-energy-with-247-monitoring-in-microsoft-sweden/>

²²¹ MCGOVAN, J. (2025-11-18). *Approval for energy transition remains high in Germany as citizens see effects – survey*. Clean Energy Wire. [interaktyvus] <https://www.cleanenergywire.org/news/approval-energy-transition-remains-high-germany-citizens-see-effects-survey>

²²² TenneT. (n.d.). *Our offshore technology*. [interaktyvus] <https://www.tennet.eu/de-en/our-offshore-technology>

²²³ Europos klimato, infrastruktūros ir aplinkos vykdomoji agentūra. (2022). *CEF Energy – „Supported Actions 2022“*. Europos Sąjungos leidinių biuras. [interaktyvus] https://cinca.ec.europa.eu/system/files/2022-09/CEF_Energy_supporting-actions_2022-web_0.pdf

²²⁴ BNS. (2026-02-18). *Lietuva, Latvija ir Vokietija sutarė dėl jūrinės jungties galimybių vertinimo*. LRT. [interaktyvus] <https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/2843409/lietuva-latvija-ir-vokietija-sutare-del-jurines-jungties-galimybiu-vertinimo>

Autorė pažymi, kad svarbu analizuoti ne tik jau matomus tvarios energetikos tikslų įgyvendinimo rezultatus ir pasiektą technologinę pažangą, bet ir tai, kokie praktiniai bei instituciniai iššūkiai kyla ES teisės aktų nustatytų priemonių įgyvendinimo procese. Viena iš priemonių - pagal Valdymo reglamentą (ES) 2018/1999²²⁵ valstybės narės privalo pateikti Komisijai savo NEKSP 2021–2030 m. laikotarpiui. Valstybės narės pirmą kartą pateikė galutinius NEKSP 2019 m., o 2024 m. juos atnaujino. Šie planai apima 10 metų laikotarpį ir juose siekiama pateikti politikos kryptis ir priemones, kurios bus priimtos siekiant nacionalinių klimato ir energetikos tikslų. 2025 m. gegužės mėn. Komisija įvertino iki to laiko pateiktus planus (24 iš 27) ir pareiškė, kad jų visiškas įgyvendinimas padėtų ES priartėti prie savo tikslų, t. y. iki 2030 m. sumažinti išmetamųjų teršalų kiekį 54 proc. (vienu procentiniu punktu mažiau nei 55 proc. išmetamųjų teršalų mažinimo tikslas)²²⁶.

Tačiau nevyriausybės visuomeninės organizacijos (toliau – NVO) ir analitikai nustatė, kad šiuose planuose yra didelių trūkumų. 2025 m. birželio mėn. paskelbtoje NVO NEKSP analizėje²²⁷, kurioje buvo išnagrinėti 16 galutiniai peržiūrėti NEKSP, išreikšta rimta abejonė dėl jų gebėjimo įgyvendinti atitinkamus valstybių narių klimato ir energetikos tikslus, nes trūksta politikos priemonių (ir susijusio finansavimo), kurios juos remtų. Nepriklausomi suinteresuotieji subjektai, pavyzdžiui, Europos klimato neutralumo observatorija nustatė spragų valstybių narių klimato planuose, ypač indėliuose į ES atsinaujinančios energijos ir energijos vartojimo efektyvumo tikslus²²⁸. Komisija nustatė 1,5 proc. atotrūkį siekiant ES 2030 m. privalomo tikslo, kad AEI dalis sudarytų nemažiau nei 42,5 proc. su papildomu 2,5 procentinio punkto siekiu pasiekti 45 proc. ir reikšmingą energijos vartojimo efektyvumo spragą. Šie duomenys paskatino net 8 šalių NVO kreiptis į Komisiją su prašymu imtis teisinių veiksmų prieš jų vyriausybes, teigdamos, kad jų klimato planų trūkumai yra ne tik politikos nesėkmės, bet ir ES teisės pažeidimai²²⁹. Komisija stebi pažangą per visų valstybių narių kas dvejus metus teikiamas NEKSP ataskaitas ir Valdymo reglamento (ES) 2018/1999 32 str. numatyta, kad jei Komisija nustato, kad valstybė narė nedaro pakankamos pažangos siekdama savo tikslų, uždavinių ir įnašų, ji privalo pateikti rekomendacijas atitinkamoms valstybėms narėms. Be to,

²²⁵ Europos Parlamento ir Tarybos 2018 m. gruodžio 11 d. reglamentas (ES) 2018/1999 dėl energetikos sąjungos ir klimato srities veiksmų planavimo ir ataskaitų teikimo. OL L 328, 2018, p. 1-77.

²²⁶ Europos Komisija. (n.d.). *Nacionaliniai energetikos ir klimato planai*. [interaktyvus] https://commission.europa.eu/energy-climate-change-environment/implementation-eu-countries/energy-and-climate-governance-and-reporting/national-energy-and-climate-plans_en

²²⁷ Climate Action Network Europe. (2025). *NGO NECP assessment: June 2025*. [interaktyvus] <https://caneurope.org/content/uploads/2025/06/NGO-NECP-ASSESSMENT-JUNE-2025.pdf>

²²⁸ European Climate Neutrality Observatory. (n.d.). [interaktyvus] <https://climateobservatory.eu/latest>

²²⁹ Climate Action Network Europe. (2025-10-28). *State of the Energy Union 2025: Are the EU's 2030 energy and climate targets still within reach?*. [interaktyvus] <https://caneurope.org/eus-2030-energy-and-climate-targets-still-within-reach/>

Komisija gali pateikti rekomendacijas visoms valstybėms narėms, jei bendras visų NEKSP pažangos ataskaitų vertinimas rodo, kad ES kyla pavojus nepasiekti savo klimato ir energetikos tikslų. Be rekomendacijų, Komisija prireikus siūlo priemones ES lygmeniu, kad būtų užtikrintas ES 2030 m. tikslų atsinaujinančiosios energijos ir energijos vartojimo efektyvumo srityje pasiekimas. Kai valstybės narės apskritai vėluoja pateikti ataskaitas, ES gali taikyti įsipareigojimų neįvykdymo pažeidimo procedūrą. Ji pradedama Komisijos oficialiu įspėjamuoju laišku, informuojančiu apie ES teisės aktų nesilaikymą ir raginančiu pateikti paaiškinimus. Jei atsakymas nepatenkinamas, Komisija pateikia pagrįstą nuomonę ir nustato terminą pažeidimui pašalinti. Nepašalinus pažeidimo, byla gali būti perduota ESTT pagal SESV 258 str. Jei pažeidimas susijęs su nepranešimu apie direktyvos perkėlimo priemones, pagal SESV 260 str. 3 dalį gali būti prašoma taikyti finansines sankcijas. Be to, jei valstybė narė neįvykdo ESTT sprendimo, Komisija pagal SESV 260 str. 2 dalį gali teikti prašymą skirti vienkartinę arba periodinę baudą, kol bus visiškai pašalintas pažeidimas. Pavyzdžiui, 2025 m. spalį Komisija perdavė Lenkijos bylą ESTT²³⁰, nes ši nepateikė galutinio atnaujinto integruoto NEKSP pagal Valdymo reglamentą (ES) 2018/1999. Pagal Valdymo reglamento (ES) 2018/1999 14 str. 2 dalį valstybės narės privalo pateikti atnaujintus planus iki 2024 m. birželio 30 d. Nors Lenkija pateikė plano projektą ir gavo Komisijos rekomendacijas, galutinis planas nebuvo pateiktas, todėl 2024 m. buvo pradėta pažeidimo procedūra: išsiųstas oficialus įspėjimas, o 2025 m. kovo mėn. – motyvuota nuomonė. Kadangi pažeidimas nebuvo pašalintas, byla buvo perduota ESTT. Lenkijos energetikos ministras Grzegorz Motyka paskelbė, kad NEKSP bus baigtas rengti iki 2025 m. pabaigos. Komentuodamas paskelbtą Komisijos pranešimą, G. Motyka patikino, kad Lenkijai negresia ESTT baudos, nes Lenkija turi energetikos sistemos specifiką ir karas Ukrainoje lemia tam tikrus vėlavimus, ir su Komisija yra vedamos derybos²³¹.

Vienu iš reikšmingiausių ES teisės aktų tvarios energetikos srityje laikytina RED III direktyva. Šią direktyvą valstybės narės įsipareigojo perkelti per du skirtingus terminus: dauguma jos nuostatų turėjo būti perkeltos į nacionalinę teisę iki 2025 m. gegužės 21 d., tačiau tam tikros specifinės nuostatos, susijusios su atsinaujinančiosios energijos projektų leidimų išdavimo procedūrų supaprastinimu ir spartinimu, turėjo būti perkeltos iki 2024 m. liepos 1 d. Vis dėlto didžioji dalis valstybių narių susidūrė su nuostatų perkėlimo proceso

²³⁰ Europos Komisija. (2025). *Commission decides to refer Poland to the Court of Justice of the European Union for failing to submit its final updated National Energy and Climate Plan (NECP)*. [interaktyvus] https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_25_2156

²³¹ Polska Agencja Prasowa. (2025-10-08). *EC sues Poland over lack of updated energy and climate plan*. [interaktyvus] <https://www.pap.pl/en/news/ec-sues-poland-over-lack-updated-energy-and-climate-plan>

iššūkiais, dėl kurių direktyvos nuostatų įgyvendinimas buvo pavėluotas arba vis dar vėluoja.

ES, kaip minėta anksčiau, turi priemonių kaip paskatinti valstybes nares perkelti ir įgyvendinti pagal teisėkūros procedūros metu priimtų direktyvų nuostatas. Pažeidimo procedūros procesas atspindi Komisijos dvejopą vaidmenį kaip Sutarčių ir galutinės ES teisės vykdymo sergėtojos, užtikrinančios, kad tokios direktyvos kaip RED III būtų veiksmingai perkeltos ir įgyvendintos visose valstybėse narėse. 2025 m. liepos mėn. Komisija oficialiai pradėjo pažeidimo procedūrą prieš 26 ES valstybes nares už tai, kad jos neįgyvendino RED III direktyvos perkėlimo į nacionalinę teisę – išsiuntė oficialius įspėjamuosius laiškus ir suteikė vyriausybėms du mėnesius laikui, per kurį jos turi įvykdyti reikalavimus, kitaip joms bus taikomos tolesnės teisinės priemonės. Danija yra vienintelė šalis, kuri visiškai įgyvendino RED III, o Vokietija ir kelios kitos šalys padarė tik dalinę pažangą²³². 2025 m. spalio mėn. Komisija nusprendė perduoti Švedijos bylą (INFR(2024)0249) ESTT dėl to, kad ji neperkėlė visiškai į nacionalinę teisę atnaujintos RED III direktyvos nuostatų, susijusių su leidimų išdavimo procedūrų supaprastinimu ir pagreitinimu²³³. Komisija 2024 m. rugsėjo mėn. Švedijai nusiuntė oficialų įspėjimą, o 2025 m. vasario mėn. – pagrįstą nuomonę dėl to, kad ji nepranešė apie jokiais perkėlimo į nacionalinę teisę priemonės. Nepranešimas apie perkėlimo priemones gali būti nagrinėjamas ir baudžiamas pagal SESV 260 str. 3 dalį, nes laikoma, kad direktyvos nuostatų perkėlimas neįvyko, todėl Komisija perdavė Švedijos bylą ESTT.

2025 m. liepos mėn. Komisija išsiuntė oficialius pranešimus 26 valstybėms narėms dėl to, kad jos neviseškai perkėlė direktyvą į nacionalinę teisę. 2025 m. gruodžio mėn. išnagrinėjusi valstybių narių atsakymus Komisija nusprendė išsiųsti pagrįstas nuomones Graikijai (INFR(2025)0214), Prancūzijai (INFR(2025)0220), Italijai (INFR(2025)0228), Kiprui (INFR(2025)0201), Vengrijai (INFR(2025)0224), Maltai (INFR(2025)0233), Lenkijai (INFR(2025)0238) ir Portugalijai (INFR(2025)0241), nes jos neviseškai perkėlė RED III direktyvos nuostatas į nacionalinę teisę²³⁴. Komisija nusprendė pateikti pagrįstas nuomones Graikijai, Prancūzijai, Italijai, Kiprui ir Portugalijai dėl to, kad jos nepranešė apie perkėlimo į nacionalinę teisę priemones, ir Vengrijai, Maltai ir Lenkijai dėl to, kad jos

²³² FuelCellsWorks. (2025-07-24). *Brussels cracks down on RED III delays as 26 EU member states face legal action over hydrogen and renewables law*. [interaktyvus] <https://fuelcellsworks.com/2025/07/24/h2/brussels-cracks-down-on-red-iii-delays-as-26-eu-member-states-face-legal-action-over-hydrogen-and-renewables-law>

²³³ Europos Komisija. (2025-10-08). *Commission decides to refer Sweden to the Court of Justice of the European Union in order to ensure accelerated permitting procedures for renewable energy installations*. [interaktyvus] https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_25_2155

²³⁴ Europos Komisija, Energetikos generalinis direktoratas. (2025-12-11). *December infringements package: key decisions on energy*. [interaktyvus] https://energy.ec.europa.eu/news/december-infringements-package-key-decisions-energy-2025-12-11_en

nepateikė pakankamai aiškios ir tikslios informacijos apie tai, kaip perkėlimo į nacionalinę teisę priemonėmis į nacionalinę teisę perkeliamos visos direktyvos nuostatos²³⁵. 2026 m. sausio mėn. Komisija nusprendė nusiųsti Prancūzijai papildomą pagrįstą nuomonę (INFR(2024)0227) dėl to, kad ji neįgyvendino visų atnaujintos RED III direktyvos nuostatų, susijusių su leidimų išdavimo procedūrų supaprastinimu ir pagreitinimu²³⁶. Prancūzijai buvo pateikta pagrįsta nuomonė dėl to, kad ji nepateikė pakankamai aiškios ir tikslios informacijos apie tai, kaip perkėlimo priemonėmis įgyvendinamos visos direktyvos nuostatos. Taip atsitiko todėl, kad Prancūzija aiškiai ir tiksliai nepaaiškino nacionalinių priemonių, kuriomis, jos nuomone, buvo įgyvendinti įvairūs direktyvos nustatyti įpareigojimai. Išnagrinėjusi Prancūzijos pranešimą apie perkėlimo priemones ir atitikmenų lentelę, Komisija padarė išvadą, kad Prancūzija dar nėra visiškai perkėlusį direktyvos. Todėl Komisija nusprendė pateikti Prancūzijai papildomą pagrįstą nuomonę, nurodydama, kurios konkrečios nuostatos nelaikomos perkeltomis.

Kyla klausimas, kokios priežastys lemia valstybių narių vėlavimą perkelti RED III direktyvos nuostatas į nacionalinę teisę. Šių priežasčių spektras yra platus. Kaip aptarta ankstesniuose poskyriuose, tai susiję su regioniniais skirtumais, skirtingomis geografinėmis padėtimis, finansiniais ištekliais bei skirtingais nacionalinės politikos prioritetais ir institucinės sąrangos ypatumais. Politinės ir techninės kliūtys kyla Nyderlanduose - susiduriama su vėlavimo rizika dėl 2025 m. birželio mėn. žlugusios vyriausybės²³⁷, o mažesnės šalys, tokios kaip Slovakija ir Estija, gali neturėti techninių ar finansinių galimybių laikytis reikalavimų²³⁸. Lenkijai įtakos turi karas Ukrainoje²³⁹. Vokietijoje kyla administracinės kliūtys – daug parlamentinių procedūrų ir nesutarimai tarp ministerijų, dalyvaujančių nuostatų priėmimo. Kad RED III teisės aktas būtų įtrauktas į Vokietijos teisę, jis turi būti priimtas tiek žemutiniuose, tiek aukštutiniuose parlamento rūmuose, atitinkamai vadinamuose Bundestagu ir Bundesratu. Tačiau prieš pateikiant teisės akto projektą Bundestagui, jį pirmiausia turi aptarti vyriausybės vykdomoji institucija – Bundeskabinett. Teisės aktas turėjo būti aptartas Bundeskabinett pirmojoje 2025 m.

²³⁵ Ibid.

²³⁶ Europos Komisija, Energetikos generalinis direktoratas. (2026-01-30). *Sausio pažeidimų paketas: pagrindiniai sprendimai energetikos srityje*. [interaktyvus] https://energy.ec.europa.eu/news/january-infringements-package-key-decisions-energy-2026-01-30_en

²³⁷ BBC News. (2025-06-03). *Dutch government collapses as far-right leader exits coalition*. [interaktyvus] <https://www.bbc.com/news/articles/c0r1x5yyd5wo>

²³⁸ TUTAK, M., BRODNY, J., SIWIEC, D., et. al. (2020). *Studying the level of sustainable energy development of the European Union countries and their similarity based on the economic and demographic potential*. *Energies*, 13(24), 6643, p. 25 <https://doi.org/10.3390/en13246643>

²³⁹ LECKA, I., GUDOWSKI, J., & WOŁOWIEC, T. (2022). *CSR in Poland and the implementation of sustainable development goals in the energy sector during the COVID-19 pandemic*. *Energies*, 15(19), 7057, p. 8. <https://doi.org/10.3390/en15197057>

spalio savaitėje, tačiau buvo atidėtas dėl nesutarimų tarp pagrindinių ministerijų, dalyvaujančių jo rengime. Šis klausimas nebuvo įtrauktas į Bundeskabinett darbotvarkę ir gruodžio mėn., tad nuostatos pagal pirminį planą, turėjusios būti įtrauktos į nacionalinę teisę iki 2026 m. sausio mėn., neišvengiamai turėjo būti įtrauktos vėliau²⁴⁰. Prancūzijoje taip pat iškyla problemų dėl nuostatų perkėlimo dėl vidinių politinių nesutarimų. Pavyzdžiui, Prancūzija 2026 m. vasario mėn. po kelis metus trukusių ginčų, priėmė energetikos įstatymą, kuriuo sumažina vėjo ir saulės energijos tikslus ir atšaukia valstybinei įmonei EDF (*pranc. Électricité de France*) įpareigojimą uždaryti branduolines elektrines²⁴¹, o tai, autorė pažymi, reiškia, kad Prancūzijoje didinama branduolinės energijos reikšmė AEI sąskaita. Kiprui tiek perkeltant AEI direktyvos nuostatas, tiek apskritai siekti tvarių energetikos tikslų trukdo tai, jog Kipras neturi elektros ar dujų jungčių su kitomis šalimis, todėl jo energetinė sistema yra izoliuota. Dėl to jis yra paskutinė energetiškai izoliuota ES valstybė narė²⁴². Esant dabartinėms aplinkybėms, Kipras turėtų įvesti naują ekonominį modelį, kuriame energetikos sektorius turėtų vaidinti didesnę vaidmenį. Tačiau tam reikia daug finansinių išteklių, taip pat struktūrinių pokyčių ir kitokio socialinio požiūrio²⁴³. Švedijos atveju, Švedijos energetikos ministrė Ebba Busch teigia, kad Švedijai pradėtas teismo procesas dėl vėlavimo perkelti RED III direktyvos nuostatas nukreipia dėmesį nuo iškastinio kuro priklausomybės klausimo²⁴⁴. Ministrė ne kartą pasisakė, kad Komisija turi padėti užtikrinti Europos energetinę nepriklausomybę, skatindama bazinės apkrovos energijos gamybą, įskaitant branduolinę energiją bei nepritarė pernelyg dideliam Europos priklausomumui nuo atsinaujinančiosios energijos plėtos ir ypač kritiškai vertino Vokietijos sprendimą uždaryti savo branduolinių reaktorių parką. Taigi, autorės nuomone, Švedijos vėlavimus lemia tai, jog valstybei svarbesnis energetinės nepriklausomybės klausimas ir iš to sekanti branduolinės energetikos plėtra, nei AEI plėtra.

Apibendrinant galima teigti, kad ES valstybės narės nuosekliai siekia užsibrėžtą ES tvarios energetikos tikslų, investuoja į tvarias technologijas, tačiau dėl geopolitinių krizių,

²⁴⁰ S&P Global. (2025-12-12). *Germany may miss target start date for implementation of EU's Renewable Energy Directive III*. <https://www.spglobal.com/energy/en/news-research/latest-news/agriculture/120525-germany-may-miss-target-start-date-for-implementation-of-eus-renewable-energy-directive-iii>

²⁴¹ France24. (2026-02-12). *France slashes renewable energy targets, favour of nuclear power with new energy law*. [interaktyvus] <https://www.france24.com/en/france/20260212-france-slashes-renewable-energy-targets-favour-of-nuclear-power-new-energy-law>

²⁴² TUTAK, M., BRODNY, J., SIWIEC, D., et. al. (2020). *Studying the level of sustainable energy development of the European Union countries and their similarity based on the economic and demographic potential*. *Energies*, 13(24), 6643, p. 26. <https://doi.org/10.3390/en13246643>

²⁴³ Ibid.

²⁴⁴ SOLSVIK, T., BULI, N. (2025-03-14). *Pro-nuclear Sweden urges more EU focus on energy security*. Reuters. [interaktyvus] <https://www.reuters.com/business/energy/pro-nuclear-sweden-urges-more-eu-focus-energy-security-2025-03-14/>

vidaus politikos subtilybių, finansavimo trūkumo ar geografinės padėties yra susiduriama su tam tikrais tvarios energetikos nuostatų įgyvendinimo vėlavimais.

3.3.Lietuvos tvarių energetikos tikslų įgyvendinimas

Išanalizavus ES ir jos valstybių narių tvarios energetikos politikos kryptis ir tvarių tikslų įgyvendinimo tendencijas, tikslinga įsigilinti į Lietuvos pasiekimus, esamą teisinį pagrindą, patiriamus iššūkius bei tolesnes perspektyvas tvarios energetikos sektoriuje. Aplinkos apsaugos reikšmę Lietuvos teisinėje sistemoje įrodo vieno iš valstybės veiklos tikslų - rūpinimosi aplinkos apsauga - įtvirtinimas Konstitucijoje (54 str.)²⁴⁵. Lietuvoje buvo priimta daug energetikos sektoriaus teisės aktų bei strateginių dokumentų, jog šis Konstitucijoje nurodytas tikslas ir iš ES teisės aktų bei tarptautinės teisės kylantys aplinkosauginiai įsipareigojimai būtų įgyvendinami. Tvarios energetikos sektoriaus teisės aktus apima Lietuvos Respublikos energetikos įstatymas, Lietuvos Respublikos atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymas, Lietuvos Respublikos alternatyviųjų degalų įstatymas, Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymas, Lietuvos Respublikos suskystintų gamtinių dujų terminalo įstatymas, Lietuvos Respublikos gamtinių dujų įstatymas, Lietuvos Respublikos krizių valdymo ir civilinės saugos įstatymas ir kiti energetikos sektorių reglamentuojantys teisės aktai. Šie teisės aktai sudaro nacionalinį tvarios energetikos sektoriaus teisinio reguliavimo pagrindą ir nustato svarbiausius tvarios energetikos politikos įgyvendinimo principus.

Tačiau energetikos sektoriaus teisinį reguliavimą formuoja ne tik teisės aktai, bet ir teismų jurisprudencija. Šiame kontekste reikšmingas Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo (toliau – Konstitucinis Teismas) 2023 m. lapkričio 7 d. nutarimas dėl saulės elektrinių suminės įrengtosios galios ribojimo²⁴⁶. Konstitucinis Teismas pažymėjo, kad elektros gamyba iš AEI yra specifinė ūkinė veikla, kuriai gali būti taikomas diferencijuotas reguliavimas. AEI plėtra prisideda prie aplinkos apsaugos ir energetinio nepriklausomumo, todėl atitinka viešąjį interesą. Seimas, kaip įstatymų leidžiamosios valdžios institucija, turi plačią diskreciją formuoti energetikos politiką, tačiau ji nėra absoliuti – reguliavimu turi būti užtikrintas energetikos sistemos saugumas ir patikimumas, taigi įstatymų leidėjas turi užtikrinti sklandų elektros energijos tinklų funkcionavimą (elektros energijos gamybos iš įvairių atsinaujinančių energijos išteklių plėtros suderinamumą su elektros energijos tinklų

²⁴⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucija. Lietuvos Respublikos piliečių priimta 1992 m. spalio 25 d. referendume. *Valstybės žinios*, 1992, 33-1014.

²⁴⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2023 m. lapkričio 7 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 8124.

pajėgumais) ir nepertraukiamą elektros energijos tiekimą vartotojams²⁴⁷. Konstitucinis Teismas pripažino, kad įstatymų leidėjas galėjo nustatyti 2 GW saulės elektrinių galios ribą, siekdamas apsaugoti tinklų stabilumą ir užtikrinti darnią skirtingų AEI technologijų plėtrą. Tačiau problema kilo dėl to, kad ši riba buvo nustatyta jau ją viršijus ir įstatymų leidėjas nenustatė, ką daryti su saulės šviesos energijos elektrinių suminės įrengtosios galios perviršiu, t. y. kaip toliau turi būti vykdoma asmenų, kurie jau buvo pradėję saulės šviesos energijos elektrinių įrengimo procesą, tačiau dėl Lietuvos Respublikos atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo 13 str. 10 dalyje (2022 m. birželio 23 d. redakcija)²⁴⁸ nustatyto saulės šviesos energijos elektrinių suminės įrengtosios galios ribojimo nebegalėjo šio proceso tęsti (jiems negalėjo būti išduodamos elektrinių prijungimo prie energetikos tinklų prijungimo sąlygos), ūkinė veikla – ginčijamu teisiniu reguliavimu nėra sureguliuota, ar tokie asmenys galės, jei taip, – kokiomis sąlygomis, užbaigti pradėtą saulės šviesos energijos elektrinių įrengimo procesą arba ar būtų kompensuojami patirti nuostoliai²⁴⁹. Taip pat Konstitucinis Teismas konstatavo, kad tokios esminės ūkinės veiklos sąlygos turi būti nustatytos įstatymu, o ne poįstatyminiu aktu. Vyriausybės 2023 m. vasario 1 d. nutarimu²⁵⁰ nustatytos tolesnės plėtros sąlygos negalėjo pakeisti įstatyminio reguliavimo, nes pagal Konstituciją esminiai ribojimai ir sąlygos turi būti įtvirtinti įstatymu²⁵¹. Taigi buvo pažeisti Konstitucijos 46 str., teisinės valstybės principas ir teisės aktų hierarchijos reikalavimai ir Seimas bei Vyriausybė turėjo pakeisti Konstitucijai prieštaraujančias nuostatas.

Analizuojant Lietuvos progresą įgyvendinant ES numatytus tvarios energetikos tikslus, svarbu paminėti, kad Lietuva buvo viena pirmųjų perkėlusių RED III direktyvos nuostatas į nacionalinę teisę. Tačiau ji, kaip ir kitos valstybės, irgi vėlavo – Seimas priėmė teisės aktų paketą 2025 m. birželio 25 d. RED III direktyvos nuostatų perkėlimui buvo priimtas penkių teisės aktų paketas²⁵², kuriuo siekiama spartinti AEI plėtrą, mažinti administracinę naštą, supaprastinti reguliavimą, įgyvendinti esminius Žaliojo kurso tikslus. Lietuva, remiantis Nacionaline energetikos ir klimato srities veiksmų plano strategija, nuosekliai siekia tikslų iki 2030 m. padidinti AEI dalį galutiniame energijos suvartojime

²⁴⁷ Ibid. 17.6 punktas.

²⁴⁸ Lietuvos Respublikos atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymas. 2011 m. gegužės 24 d. Nr. XI-1375. *Valstybės žinios*, 2011, 62-2936. (2022 m. birželio 23 d. redakcija)

²⁴⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2023 m. lapkričio 7 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 8124. 21.2 punktas.

²⁵⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2023 m. vasario 1 d. nutarimas Nr. 65 „Dėl elektros tinklų pralaidumų paskirstymo proporcijų ir pralaidumų dalies atsinaujinančius energijos išteklius naudojančioms elektrinėms sausumos teritorijoje iki 2030 metų nustatymo“. TAR, 2023, 1907.

²⁵¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2023 m. lapkričio 7 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 8124. 26.1 punktas.

²⁵² Lietuvos Respublikos energetikos ministerija. (2025-06-25). *Seimas priėmė atsinaujinančių išteklių plėtrą skatinančius teisės aktus*. [interaktyvus] <https://enmin.lrv.lt/lt/naujienos/seimas-prieme-atsinaujinanciu-istekliu-pletra-skatinancius-teises-aktus/>

iki 55 proc., iki 2028 m. gaminti tiek elektros energijos, kiek valstybė suvartoja, ir iki 2050 m. pasiekti tikslą padaryti energetikos sektorių klimatui neutraliu. Priimtais teisės aktais siekiama užtikrinti efektyvią transporto, pramonės sektoriaus dekarbonizaciją, skatinant AEI plėtrą šiuose sektoriuose; AEI projektai bus laikomi viršesniu viešuoju interesu; bus parengtas AEI plėtros žemėlapis ir patvirtintos paspartintos zonos saulės, vėjo elektrinėms, perdavimo ir skirstomiesiems tinklams bei kaupimo įrenginiams, taip pat supaprastinti leidimų išdavimo procesai AEI projektams. Lietuva Nacionalinėje energetinės nepriklausomybės strategijoje užsibrėžė ambicingus tikslus – 2050 m. visą elektrą gamintis Lietuvoje, 2030 m. – 70 proc; iki 2030 m. 45 proc. elektros ir 90 proc. šilumos energijos bus pagaminta iš AEI – vėjo, saulės ir biomasės; gyvenamieji ir viešieji pastatai bus atnaujinami kvartalais ir juose diegiamos AEI jėgainės; investuojama į išmaniuosius energetikos įrenginius ir skaitmeninius energetikos tinklus; didelis dėmesys elektromobiliams; bioenergijos plėtra; Baltijos jūroje vėjo parkų plėtra, įtvirtinamos SGD ir plėtojamos SGD technologijos, bei 2025 m. užsibrėžta įvykdyti sinchronizaciją su kontinentine Europos elektros energetikos sistema²⁵³. Pastarąjį tikslą pavyko įgyvendinti - 2025 m. vasario 9 d. Baltijos šalys sėkmingai sinchronizavo savo elektros energetikos sistemas su kontinentinės Europos sinchronine zona. Elektros srautai su Rusija ir Baltarusija buvo nutraukti²⁵⁴. Sinchronizacija padidino regioninį energetinį saugumą. Integruojantis į kontinentinės Europos tinklus ir prisijungiant prie Europos elektros rinkos, siekiama užtikrinti, kad visoms elektrinėms, iš kurių gaunama elektros energija, būtų taikomi ES lygio reikalavimai, įtraukiant ir elektrines esančias trečiosiose šalyse. Taip pat siekiama, kad elektrinėse, kur nesilaikoma aplinkosaugos ir kitų tarptautinių reikalavimų, standartų, pagaminta elektros energija nepatektų į Europos elektros vidaus rinką, tad sinchronizacija siekiama tiek tiekimo saugumo, tiek aplinkosaugos tikslų. Iš viso į sinchronizacijos projektą Baltijos šalyse ir Lenkijoje buvo investuota daugiau nei 1,6 mlrd. Eur, iš jų apie 1,2 mlrd. Eur buvo skirta iš ES energetikos infrastruktūros tinklų priemonės²⁵⁵, tuo, autorės nuomone, parodomas didelis ES įsitraukimas į svarbias valstybių narių iniciatyvas tiek energetinio saugumo, tiek tvarumo tikslais.

²⁵³ Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. birželio 26 d. nutarimo Nr. XI-2133 „Dėl Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos patvirtinimo“ pakeitimas. TAR, 2024, 12051.

²⁵⁴ ŠKULTINAITĖ, A., NAVAKAS, N., LUKAŠEVIČIUS, T., JANKUTĖ-KOPŪSTĖ, V. (2025-02-09). *Energetinė nepriklausomybė: Baltijos šalys sinchronizavo elektros tinklus su Europa*. Verslo žinios. [interaktyvus] <https://www.vz.lt/energetika/2025/02/09/energetine-nepriklausomybe-baltijos-salys-sinchronizavo-elektros-tinklus-su-europa-563412>

²⁵⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybė. (2025-02-09). *Baltijos šalys sėkmingai prisijungė prie kontinentinės Europos elektros tinklų: premjeras pažymi reikšmingą visų prisidėjusių prie sinchronizacijos indėlį*. [interaktyvus] <https://lrv.lt/lt/naujienos/baltijos-salys-sekmingai-prisijunge-prie-kontinentines-europos-elektros-tinklu-premjer-pazymi-reiksminga-visu-prisidejusių-prie-sinchronizacijos-indeli/>

Pasak Valstybės pažangos ataskaitos, 2024 m. Lietuvoje nacionalinės elektrinės pagamino apie 62 proc. reikalingos šalies elektros energijos, o kita dalis (apie 38 proc.) buvo importuota – tad yra nuosekliai artėjama prie tikslo pačiai valstybei gamintis energiją. Reikšmingą pokytį darė saulės ir vėjo elektrinių plėtra. 2024 m. Lietuvoje 76,7 proc. šalies elektros buvo pagaminta naudojant AEI, daugiausia vėjo ir saulės energiją. Vėjo elektrinėse pagaminta elektros energija 2024 m., palyginti su 2023 m., išaugo 38,3 proc., o saulės energijos gamyba išaugo dvigubai - 101 proc. Atitinkamai 2022-2024 m. išaugo ir AEI pagamintos elektros sunaudojimas - 2024 m. jis pasiekė 47,1 proc. 2024 m. elektros gamybos iš AEI augimą skatino valstybės investicijos – subsidijos ir lengvatinės paskolos fiziniams bei juridiniams asmenims, taip pat parama energijos gamybos ir kaupimo įrenginiams, prioritetą teikiant atsinaujinančių išteklių energijos bendrijoms. UAB ILTE paskelbė kvietimus paramai ir lengvatinėms paskoloms AEI projektams ir kaupimo įrenginiams, nors kai kurioms priemonėms paraiškų nebuvo gauta. Lietuvos energetikos agentūra skyrė 72 mln. eurų saulės elektrinėms ir 5 mln. eurų energijos kaupimo įrenginiams, o gyventojams išmokėta daugiau kaip 52,34 mln. eurų paramos, leidusios įrengti 182,24 MW saulės elektrinių galios. Taip pat finansuota biometano (1,98 mln. eurų) ir antrosios kartos biodegalų (100 tūkst. eurų) gamybos plėtra²⁵⁶.

Lietuvoje taip pat skiriamas dėmesys moksliniams tyrimams tvarios energetikos srityje. Pavyzdžiui, Lietuvos energetikos institutas (toliau - LEI) yra viena iš mokslo institucijų, aktyviai dalyvaujanti mokslinių tyrimų ir inovacijų programos „Europos horizontas“ projektuose²⁵⁷. LEI yra pateikęs 16 paraiškų, iš kurių 4 buvo finansuotos. Tarp sėkmingai įgyvendinamų iniciatyvų išsiskiria projektas „Tvari stiklo pramonė su adaptyvia kuro technologija“ (angl. *Sustainable Glass Industry with Fuel-Flexible Technology*, toliau - GIFFT), kurio tikslas – kurti ir diegti pažangias ir tvarias energijos technologijas transporto sektoriuje. GIFFT projektas prisideda prie Europos žaliojo kurso tikslų įgyvendinimo, skatina mokslo ir verslo bendradarbiavimą inovacijų kūrimo procese bei didina Lietuvos tarptautinį matomumą inovacijų srityje²⁵⁸. Kita iniciatyva – bendradarbiavimas su JAV atsinaujinančios energetikos mokslinių tyrimų srityje. 2022 m. spalio 31 d. JAV Nacionalinės atsinaujinančios energijos laboratorijos direktorius Martin Keller ir Lietuvos energetikos agentūros direktorius Virgilijus Poderys pasirašė mokslinių tyrimų ir plėtros bendradarbiavimo sutartį dėl daugiametės studijos, kuria siekiama parengti

²⁵⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybė. (2025). *2024 Valstybės pažangos ataskaita*. [interaktyvus] [https://lr.v.lt/public/canonical/1751457572/495108/2024+Valstybės+pažangos+ataskaita_FINAL%20\(1\).pdf](https://lr.v.lt/public/canonical/1751457572/495108/2024+Valstybės+pažangos+ataskaita_FINAL%20(1).pdf)

²⁵⁷ Europos Sąjungos Taryba. (n.d.). „Europos Horizontas“ politika. [interaktyvus] <https://www.consilium.europa.eu/lt/policies/horizon-europe/>

²⁵⁸ Lietuvos energetikos institutas. (n.d.). *GIFFT projektas*. [interaktyvus] <https://www.lei.lt/projektas/gifft-lt/>

planą saugiai, patikimai ir klimatui neutraliai Lietuvos elektros energijos sistemai sukurti. Ši iniciatyva įgyvendinama remiantis Lietuvos Respublikos energetikos ministerijos (toliau – Energetikos ministerija) ir JAV energetikos departamento susitarimo memorandumu²⁵⁹.

Kaip jau minėta anksčiau, Lietuvoje skiriama daug dėmesio žaliosios energetikos finansavimui. 2025 m. Energetikos ministerija pradėjo iniciatyvą „Žaliuok ir dainuok“, kuria, remiantis ES investicijomis, daromas reikšmingas proveržis AEI plėtroje. Šiai iniciatyvai vien per 2025 m. buvo skirta 551 mln. eurų. Iš jų - gyventojų žalios elektros energijos gamybai ir jos saugojimui per finansavimo priemonių kvietimus numatyta beveik 95 mln. eurų; juridiniams asmenims AEI plėtrai skirta 206 mln. eurų; dar 250 mln. eurų paskirta energijos kaupimo įrenginių diegimui, naudojant paskolinę priemonę, administruojamą nacionalinio plėtros banko ILTE. Didėjant saulės, vėjo ir kitų AEI pajėgumams, 2025 m. elektros energijos gamyba iš AEI pasiekė 50 proc. visos gamybos, taip priartinant Lietuvą prie strateginio tikslo - pagaminti daugiau elektros energijos, nei jos sunaudojama²⁶⁰. Nepaisant išvardintų investicijų iniciatyvų, Lietuvoje susiduriama su finansinio skatinimo trūkumu – mažėja saulės šviesos projektų finansavimas, natūraliai mažėja ir pačių projektų²⁶¹. Saulės fotoelektrinėms ar kolektoriams įrengti būtinos pradinės investicijos yra didesnės nei daugeliui kitų AEI technologijų. Dėl to Energetikos ministerija imasi daugiau veiksmų: Energetikos ministerija parengė preliminarų 2026 m. kvietimų planą, kuriame numatomos investicijos į AEI plėtrą, energijos vartojimo efektyvumo didinimą tiek įmonėse, tiek valstybės valdomuose pastatuose bei energetikos infrastruktūros modernizavimą²⁶². 2026 m. vasario mėn. Energetikos ministerija patvirtino finansinės priemonės „AEI paskolos juridiniams asmenims“ pakeitimus, kuriais yra praplečiamos investavimo galimybės AEI elektrinių ir elektros energijos kaupimo įrenginių plėtrai. Šiais pakeitimais siekiama praplėsti finansavimo prieinamumą skatinant AEI plėtrą Lietuvoje – dėl paskolų galės kreiptis ne tik verslo įmonės, kurios naudoja elektros energiją

²⁵⁹ BNS. (2022-11-01). *JAV pasirašyta sutartis dėl bendradarbiavimo, transformuojant Lietuvos energetikos sektorių*. Verslo žinios. [interaktyvus] <https://www.vz.lt/pramone/energetika/2022/11/01/jav-pasirasyta-sutartis-del-bendradarbiavimo-transformuojant-lietuvas-energetikos-sektoriu>

²⁶⁰ Lietuvos Respublikos energetikos ministerija. (n.d.). *Žaliau*. [interaktyvus] <https://enmin.lrv.lt/lt/zaliau/>

²⁶¹ ŽILIUKAS, A. (2026-03-14). *Europoje parama saulės elektrinėms mažėja, ekspertai pokyčius žada ir Lietuvai*. Verslo žinios. [interaktyvus] <https://www.vz.lt/mano-verslas/2026/03/14/europoje-parama-saules-elektrinem-mazeja-ekspertai-pokycius-zada-ir-lietuvai-581949>

²⁶² Lietuvos Respublikos energetikos ministerija. (2026 m. sausio 24 d.). *Energetikos ministerijos planuojami 2026 metų finansinės paramos kvietimai: investicijos į atsinaujinančią energetiką, energijos vartojimo efektyvumo didinimą regionuose ir energetikos infrastruktūrą*. [interaktyvus] <https://enmin.lrv.lt/lt/naujienuos/energetikos-ministerijos-planuojami-2026-metu-finansines-paramos-kvietimai-investicijos-i-atsinaujinancia-energetika-energijos-vartojimo-efektyvumo-didinima-regionuose-ir-energetikos-infrastruktura-CRwh/>

savo poreikiams, baterijų parkų vystytojai, bet ir elektros energijos gamintojai²⁶³. Kita priemonė – 2026 m. sausio mėn. paskelbtas papildomas finansavimas gyventojams, norintiems įsirengti saulės elektrines su elektros energijos kaupimo įrenginiais, kai leistinoji generuoti į tinklą galia neviršija 1 kW. Šis kvietimas yra labiausiai orientuotas į gyventojus, norinčius tapti gaminančiais vartotojais, tačiau susiduriančiais su Energijos skirstymo operatoriaus tinklo apribojimais²⁶⁴. Šie ir kiti Energetikos ministerijos įvedami pokyčiai pasak Energetikos ministerijos leis veiksmingiau investuoti turimas lėšas, sudarant galimybes parama pasinaudoti kuo didesniai gyventojų skaičiui ir taip prisidėti prie strateginio tikslo – iki 2028 metų Lietuvoje pasiekti 200 tūkst. gaminančių vartotojų. Tokiu būdu būtų stipriai pažengta siekiant energetinio atsparumo – Lietuvos energetinės sistemos transformacija numato mažesnę priklausomybę nuo išorės tiekėjų, siekiant užtikrinti valstybės gebėjimą savarankiškai apsirūpinti energija. Būtent šį tikslą įtvirtina Lietuvos atnaujinta energetinės nepriklausomybės strategija, orientuota į vidaus išteklių maksimalų panaudojimą ir tvarios energetinės sistemos kūrimą.

Mokslininkai pabrėžia, kad Lietuva susiduria su vadinamąja energetikos trilema, kai reikia derinti trijų tarpusavyje susijusių tikslų įgyvendinimą: užtikrinti energetinį saugumą esant geopolitiniam nestabilumui, įgyvendinti Europos žaliojo kurso tikslą iki 2050 m. pasiekti nulines emisijas ir spręsti dėl energetikos krizės išaugusias gyventojų pragyvenimo išlaidas²⁶⁵. Todėl galima pastebėti, jog kaip buvo minėta anksčiau, energetikos tikslai yra persipynę tarpusavyje, ir tvarumo tikslų išpildymas yra neišvengiamai susijęs tiek su energetiniu saugumu, energijos vartojimo efektyvumu, tiek su ekonominiais energetikos rinkos aspektais. Kadangi iškastiniai (neatsinaujinantys) energijos šaltiniai Lietuvoje yra skurdūs, todėl nėra sunku suderinti didesnės energetinės nepriklausomybės, energetinio atsparumo siekius bei neutralumo klimatui iki 2050 m. siekį. Autorės nuomone, AEI plėtra šiuo atveju yra svarbi ne tik tvarumo tikslais, bet ir pasitarnauja kaip alternatyva, atsiskiriant nuo Rusijos dujų ir elektros tinklų. Tačiau spartus perėjimas prie atsinaujinančių energijos šaltinių klimato kaitos neutralumui pasiekti gali sukelti trumpalaikių energetinio saugumo iššūkių. Todėl mokslininkai siūlo priemones – Lietuvoje

²⁶³ Lietuvos Respublikos energetikos ministerija. (2026-02-03). *Energetikos ministerija: elektros gamintojų saulės ir vėjo elektrinėms – lengvatinės paskolos*. [interaktyvus] <https://enmin.lrv.lt/lt/naujienos/energetikos-ministerija-elektros-gamintoju-saules-ir-vejo-elektrenems-lengvatines-paskolos-0hHX/>

²⁶⁴ Lietuvos Respublikos energetikos ministerija. (2026-01-31). *Gyventojams, įsirengiantiems saulės elektrines kartu su kaupikliais nekeičiant ankstesnių sąlygų – papildomi 10 mln. eurų*. [interaktyvus] <https://enmin.lrv.lt/lt/naujienos/gyventojams-isirengiantiems-saules-elektrenes-kartu-su-kaupikliais-nekeiciant-ankstesniu-salygu-papildomi-10-mln-euru-f0Bn/>

²⁶⁵ BNS. (2025-11-25). *Mokslininkai apie Lietuvos energetikos transformaciją: su kokiais iššūkiais susiduriame šiandien ir kiek pažengėme per šimtmetį*. [interaktyvus] <https://sc.bns.lt/view/item/mokslininkai-apie-lietuvos-energetikos-transformacija-su-kokiais-issukiais-susiduriame-siandien-ir-kiek-pazengeme-per-simtmeti-519391>

daugėjant gaminančių vartotojų, galėtų būti vystomos skaitmeninės platformos bei programėlės, kurios sudarytų sąlygas tarpusavyje dalintis energija. Toks modelis leistų labiau demokratizuoti energijos paskirstymą, sumažintų stambiųjų energetikos įmonių įtaką ir didintų tinklo stabilumą, skatindamas vietinę, decentralizuotą energijos gamybą ir vartojimą. AEI plėtra, energijos kaupimo sprendimai, lankstesnis elektros vartojimas bei Lietuvos elektros tinklų ir tarpsisteminių jungčių modernizavimas padeda didinti energetikos sistemos atsparumą ir saugumą. Vis dėlto šiems tikslams įgyvendinti reikalingi ne tik tradiciniai inžineriniai sprendimai, bet ir pažangios, klimatui neutralios technologijos²⁶⁶.

Bendrai kalbant, autorė pažymi, kad Lietuvai tvarios energetikos srityje kyla panašūs iššūkiai kaip ir kitoms valstybėms narėms. Kaip buvo minėta anksčiau, Lietuva tvarumo tikslus turi derinti su energetinio saugumo, efektyvumo tikslais. Vykstančios pasaulinės geopolitinės krizės neišvengiamai paveikia ir Lietuvos energetiką - jos gali labiau paspartinti AEI plėtrą, dėl energetinės nepriklausomybės nuo iškastinio kuro iš išorės veikėjų, o ne dėl aplinkosaugos tikslų. Taip pat Lietuvoje sprendimų tvarios energetikos srityje gali turėti vidaus politikos nestabilumas – Vyriausybės pasikeitimas 2025 m. rugsėjo mėn.²⁶⁷ turėjo paveikti bendrą Vyriausybės veiklos operatyvumą, įskaitant ir veiklą susijusią su tvaria energetika, Seimo susiskaldymas ir nuolatinės rietenos ties įvairiais teisėkūros klausimais, korupcijos skandalai²⁶⁸ taip pat gali sulėtinti bendrą įstatymų leidybos veiklą ir nustumti aplinkosauginius klausimus į antrą planą. Taip pat, nors ir skiriama vis daugiau finansavimo, tačiau jo vis tiek trūksta AEI plėtros projektams, ypač saulės šviesos projektams. Nors, kaip galima matyti iš rašto darbe pateiktų duomenų, Lietuvos tvarios energetikos sektoriuje matoma pažanga, bet norint įvykdyti ambicingus tiek Lietuvos, tiek ES nustatytus tikslus, reikia imtis dar daugiau veiksmų, pavyzdžiui, skatinti naujų tvarių technologijų plėtrą, energetikos skaitmenizavimą.

3.4. Pasiūlymai

Išanalizavus bendrą ES tvarios energetikos politiką bei tam tikrų ES valstybių narių, įskaitant Lietuvą, tvarios energetikos tikslų įgyvendinimą, galima išskirti kelias esmines

²⁶⁶ Ibid.

²⁶⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybė. (2025-09-25). *Darba pradeda prisiekti XX-oji Vyriausybė*. [interaktyvus] <https://lrv.lt/lt/naujienos/darba-pradeda-prisiekti-xx-oji-vyriausybe-myVx/>

²⁶⁸ Lietuvos Respublikos Seimas. (2024-12-11). *Seimo Antikorupcijos komisijos pranešimas: korupcijos problema Lietuvoje išlieka aktuali*. [interaktyvus] https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=35403&p_k=1&p_t=290331

sritis, kurių stiprinimas galėtų prisidėti prie efektyvesnio klimato ir energetikos politikos tikslų įgyvendinimo.

Finansinio skatinimo srityje, galima išvelgti, kad visoje ES yra daug investuojama į žaliąją energetiką – žaliąjį finansavimą ir toliau reiktų plėtoti, autorės nuomone, itin svarbu skatinti pažangiąsias technologijas, tačiau reikia atrasti, kurios technologijos turi didžiausią potencialą ir joms skirti didžiausią dėmesį bei investicijas, nes neapdairus finansavimas gali sutrukdyti darniai plėtrai, užvilkti procesą - svarbu racionaliai skirstyti finansinius išteklius ir pajėgumus, remiantis mokslinė teorija ir praktika. Pažangiųjų technologijų ir mikroschemų pajėgumų gerinimas yra svarbus vis labiau skaitmenizuojamo energetikos perėjimo pažangai ir technologijų suverenumui. Reikalingos inovacijų veiklos, pavyzdžiui, susijusios su energijos saugojimu, lankstumu ir socialiniais perėjimo aspektais. Tokie inovacijų veiklai ne tik reikia didžiulių finansavimo išteklių, bet ir būtina ugdyti reikiamus įgūdžius ir gebėjimus Europoje per inovacijų tinklus, aktyviai ieškoti būdų, kaip pritaikyti esamų dalyvių gebėjimus, ir supaprastinti leidimų išdavimo procesus, kad būtų galima greičiau demonstruoti ir plėsti veiklą, tačiau nepamirštant susijusių aplinkos, socialinių ir saugumo rizikų. Rekomenduotina plėsti žinias tokiose srityse kaip DI ir jo privalumai energetikos sektoriaus veikimui.

Taip pat būtina suderinti valstybių narių veiksmus ir sukurti vienodesnę ES energetikos sektoriaus vaizdą, siekiant įgyvendinti visoms valstybėms narėms bendras politikos priemones. Valstybės narės turėtų dalytis geriausia energetinio atsparumo, tvarumo, efektyvumo praktika, o ES turėtų stiprinti koordinavimą šiose srityse. Vidinė sanglauda yra labai svarbi šiais geopolitinių krizių laikais, tačiau taip pat reiktų atsižvelgti į regioninius skirtumus gamtos vertybių, išteklių ir inovacijų gebėjimų, politinių ir ekonominių interesų srityse. Gerieji pavyzdžiai yra Baltijos šalių ir ES koordinuoti veiksmai atsiskiriant nuo rusiškų tinklų ir susijungimas su kontinentine Europa. O Vengrijos ES sankcijų Rusijai paketo blokavimas atspindi, kodėl yra svarbu užtikrinti darnią ES valstybių narių veiklą ir kaip vienos valstybės narės skirtingi ekonominiai interesai gali sukelti sunkumų įgyvendinant energetinės nepriklausomybės, ir, tuo pačiu, tvarumo tikslus. Taip pat svarbu kurti žinių, inovacijų ekosistemas taip, kad skirtingi Europos regionai išvengtų pernelyg didelės konkurencijos, o siektų vaisingo tarpvalstybinio bendradarbiavimo, kuris būtų naudingas visai ES.

Teismų jurisprudencijos pavyzdžiai²⁶⁹ parodė, jog ESTT ir Bendrasis Teismas aiškina SESV 194 str. 2 dalį suteikiant valstybėms narėms plačią diskreciją rinktis energijos rūšis, pavyzdžiui, branduolinę energiją, iškastinį kūrą, o tai iškelia aplinkosauginių klausimų ir rizikų, jog valstybės narės, teikdamos prioritetą kitiems energetikos sektoriaus tikslams, pavyzdžiui, energetinio saugumo ir (arba) efektyvumo, nepakankamai užtikrins tvarumo tikslų įgyvendinimą. Todėl, autorės vertinimu, ES tvarios energetikos sektoriaus teisės aktų aiškinimo srityje būtų tikslinga aiškiau apibrėžti valstybių narių diskrecijos ribas pasirenkant energijos rūšis, energijos išteklių naudojimo sąlygas, vertinant aplinkosaugos atžvilgiu.

ES neturėtų vertinti priklausomybės nuo Rusijos ir 2022 m. įvykių, kaip izoliuoto reiškinio, bet turėtų mokytis labiau numatyti ir pasirengti įvairiems geopolitiniams ir klimato rizikos veiksniams ateityje. Dabar tai ypač svarbu, kai yra padidėjusi energetinė priklausomybė nuo JAV ir vyksta neramumai Artimuosiuose Rytuose²⁷⁰. Tai reiškia tarptautinių santykių ir bendradarbiavimo puoselėjimą, remiantis teisingumo ir sąžiningumo principais. Moksliniai tyrimai atlieka svarbų vaidmenį teikiant kuo objektyvesnes žinias apie socialinius, techninius, geopolitinius ir politinius pokyčius, kad būtų galima priimti geriausius sprendimus.

Taip pat, reikia reguliavimo, siekiant sukurti Europos rinkas švarioms technologijoms tobulinti. Vidaus gamybą galima skatinti ne tik subsidijomis, bet ir griežtesnėmis apsaugos priemonėmis, pavyzdžiui, eksporto kontrole. Neigiamas šio sprendimo aspektas yra tarptautinių santykių pablogėjimas, prekybos karų eskalavimo rizika ir tvaraus energetikos perėjimo sulėtėjimas. Todėl reikia kruopščiai išlaikyti pusiausvyrą. Pažangios reguliavimo priemonės, kuriomis kuriamos vidaus rinkos naujoms pažangioms technologijoms, atrodo bene perspektyviausias sprendimas.

Apskritai, pasauliniai pokyčiai ir dėl jų Europoje susiklosčiusi nauja situacija skatina spartesnį tvarios energetikos perėjimo įgyvendinimą. Perėjimas prie švarios energijos yra būtinas siekiant užtikrinti pakankamą ekonominę, klimato ir geopolitinę saugumą ES.

²⁶⁹ *Austrija prieš Komisiją* [Bendrasis Teismas], Nr. T-356/15, [2018-07-12]. EU:T:2018:439; *Austrija prieš Komisiją* [ESTT], Nr. C-594/18 P, [2020-09-22]. EU:C:2020:742.; *PGI Spain ir kt. prieš Komisiją* [Bendrasis Teismas], Nr. T-596/22, [2025-03-12] ECLI:EU:T:2025:251.

²⁷⁰ BBC News. (n.d.). *Middle East*. [interaktyvus] https://www.bbc.com/news/world/middle_east

IŠVADOS

1. Nors energetika buvo vienas iš svarbiausių ES integracijos veiksnių, vis dėlto ilgą laiką ES energetikos teisinis reglamentavimas buvo fragmentiškas, didesnis dėmesys šiai sričiai buvo skiriamas krizinių situacijų metu, siekiant sumažinti krizių padarinius ir stiprinti energetinę nepriklausomybę nuo trečiųjų šalių, bei atsižvelgiant į energetinio saugumo, konkurencingumo tikslus. XX a. pab.- XXI a. pradž. prasidėjo aktyvesnis ES energetikos srities teisėkūros procesas, aplinkosauginiams energetikos aspektams įgaunant vis daugiau reikšmės.
2. Lisabonos sutartis įtvirtino ES energetikos teisės teisinį pagrindą - SESV 194 str., nustatantį energetikos politikos tikslus, jų įgyvendinimo kontekstą ir kompetencijų pasiskirstymą tarp ES ir valstybių narių. ES Teismų jurisprudencija patvirtina, kad SESV 194 str. yra *lex specialis* SESV 114 ir 192 str. atžvilgiu ir taikomas, kai klausimai tiesiogiai susiję su energetika. Nors pagal SESV 194 str. 2 dalį valstybės narės gali pačios pasirinkti savo energetikos sektoriaus struktūrą, jos privalo laikytis ES teisės aktų, taip užtikrinant pusiausvyrą tarp ES kompetencijos ir nacionalinio suvereniteto.
3. Integruotos ir konkurencingos vidaus energijos rinkos, energijos tiekimo saugumo bei tvaraus ir efektyvaus energijos vartojimo tikslai sudaro ES energetikos teisinio reguliavimo pagrindą ir nustato jos plėtros kryptis. Šie tikslai yra glaudžiai tarpusavyje susiję ir įgyvendinami taikant įvairias ES ir nacionalinio lygmens teises ir politines priemones. Geopolitinės ir ekonominės krizės apsunkina šių tikslų įgyvendinimą ir skatina valstybes nars imtis savarankiškų veiksmų, kurie gali kelti iššūkių ES ir valstybių narių kompetencijų pusiausvyrai ir strateginei ES autonomijai.
4. Energetikos sektorius, esantis vienu didžiausių aplinkos taršos šaltinių, tapo vienu svarbiausių ES tvarumo politikos prioritetu. Siekimas užtikrinti koordinuotą valstybių narių bendradarbiavimą tvarios energetikos srityje ir nuolat didinami tvarumo tikslai rodo nuoseklią ES politikos kryptį. Pastaraisiais metais geopolitinės krizės vis labiau skatina spartinti perėjimą prie AEI, nes tai laikoma svarbia priemone stiprinant energetinę nepriklausomybę ir saugumą.
5. ES sukūrė daug teisinių ir politinių priemonių, skirtų tvarios energetikos tikslų įgyvendinimo skatinimui, apimančių AEI plėtrą, iškastinio kuro vartojimo mažinimą, branduolinės energetikos sektoriaus reguliavimą bei inovatyvių žaliųjų technologijų ir mokslinių tyrimų skatinimą. Vis dėlto perėjimas prie švarios

energetikos kelia ir diskusijų, ypač dėl iškastinio kuro infrastruktūros ar branduolinės energijos įtraukimo į ES žaliąją taksonomiją.

6. Naujausia ES Teismų jurisprudencija tvarios energetikos reguliavimo srityje atskleidžia atsargų Bendrojo Teismo ir ESTT požiūrį į klausimus, susijusius su sudėtingais techniniais, administraciniais ar politiniais tvarios energetikos aspektais. Minėtų Teismų jurisprudencija atskleidžia sudėtingą pusiausvyros paiešką derinant ES dekarbonizacijos tikslus, energetikos sektoriaus infrastruktūros plėtrą ir teisinių sprendimų priėmimo proceso nuoseklumą.
7. ES valstybės narės, įskaitant ir Lietuvą, nuosekliai siekia įgyvendinti ES tvarios energetikos tikslus ir investuoja į atsinaujinančios energijos technologijas. Nors pažanga yra akivaizdi, ypač didinant AEI dalį elektros energijos gamyboje, ES teisinių priemonių, skirtų tvarumo tikslams, įgyvendinimas kai kuriose valstybėse narėse kiek vėluoja dėl geopolitinių krizių, vidaus politikos subtilybių, finansinių išteklių trūkumo ar geografinių ypatumų. Valstybių pažangą skatina ne tik teisinis reguliavimas, bet ir technologinė plėtra bei visuomenės palaikymas. Lietuvos progresą tvarios energetikos srityje lėtina politinis susiskaldymas, finansiniai iššūkiai.
8. Efektyvesnis ES tvarios energetikos tikslų įgyvendinimas reikalauja tikslingo finansinio skatinimo, pažangių technologijų plėtros, nuoseklaus ES ir valstybių narių koordinuoto bendradarbiavimo bei tikslesnio valstybių narių diskrecijos ribų apibrėžimo renkantis energijos šaltinius. Be to, ES turėtų stiprinti atsparumą geopolitinėms krizėms ir kurti inovacijomis bei moksliniais tyrimais grįstą reguliavimo sistemą, kuri skatintų spartesnę perėjimą prie švarios energijos.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Tarptautiniai ir ES teisės aktai

1. Jungtinių Tautų bendrosios klimato kaitos konvencijos Kioto protokolas (1997) *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 126-5735.
2. Paryžiaus susitarimas (2015). *TAR*, 2017, 1785.
3. Europos anglių ir plieno bendrija. (1951). Europos anglių ir plieno bendrijos steigimo sutartis.
4. Suvestinis Europos aktas (1986). OL L 169, 1987, p. 1-28.
5. Amsterdamo sutartis, iš dalies keičianti Europos Sąjungos sutartį ir Europos bendrijas steigiančias sutartis (1997). OL C 340, 1997, p. 1-144.
6. Europos Sąjungos sutartis (Suvestinė redakcija 2016). OL C 202, 2016, p. 1-388.
7. Lisabonos sutartis, iš dalies keičianti Europos Sąjungos sutartį ir Europos Bendrijos steigimo sutartį (2007). OL C 306, p. 1-216.
8. Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo (Suvestinė redakcija 2016). OL C 202, 2016, p. 47-199.
9. Europos Parlamento ir Tarybos 2009 m. liepos 13 d. reglamentas (EB) Nr. 713/2009, kuriuo įsteigiama Energetikos reguliavimo institucijų bendradarbiavimo agentūra. OL L 211, 2009, p. 1–14.
10. Europos Parlamento ir Tarybos 2009 m. liepos 13 d. reglamentas (EB) Nr. 714/2009 dėl elektros energijos tarpvalstybinės prekybos tinklo prieigos sąlygų ir panaikinantį reglamentą (EB) Nr. 1228/2003. OL L 211, 2009, p. 15-36.
11. Europos Parlamento ir Tarybos 2009 m. liepos 13 d. reglamentas (EB) Nr. 715/2009 dėl prieigos sąlygų prie gamtinių dujų perdavimo tinklų ir panaikinantį reglamentą (EB) Nr. 1775/2005. OL L 211, 2009, p. 36–54.
12. Europos Parlamento ir Tarybos 2011 m. spalio 25 d. reglamentas (ES) Nr. 1227/2011 dėl didmeninių energijos rinkų vientisumo ir skaidrumo (REMIT). OL L 326, 2011, p. 1–16.
13. Europos Parlamento ir Tarybos 2016 m. spalio 26 d. reglamentas (ES) 2016/1952 dėl energijos produktų ir elektros energijos kainų statistinių ataskaitų teikimo. OL L 311, 2016, p. 1–19.
14. Europos Parlamento ir Tarybos 2017 m. spalio 25 d. reglamentas (ES) 2017/1938 dėl dujų tiekimo saugumo užtikrinimo ir kuriuo panaikinamas reglamentas (ES) Nr. 994/2010. OL L 280, 2017, p. 1-56.
15. Europos Parlamento ir Tarybos 2018 m. gegužės 30 d. reglamentas (ES) 2018/841 dėl šiltnamio efektą sukeliančių dujų, išmetamų ir absorbuojamų dėl žemės

- naudojimo, žemės naudojimo keitimo ir miškininkystės, kiekio įtraukimo į 2030 m. klimato ir energetikos politikos strategiją, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 525/2013 ir Sprendimas Nr. 529/2013/ES. OL L 156, 2018, p. 1-25.
16. Europos Parlamento ir Tarybos 2018 m. gruodžio 11 d. reglamentas (ES) 2018/1999 dėl energetikos sąjungos ir klimato srities veiksmų planavimo ir ataskaitų teikimo. OL L 328, 2018, p. 1-77.
 17. Europos Parlamento ir Tarybos 2019 m. birželio 5 d. reglamentas (ES) 2019/943 dėl elektros energijos vidaus rinkos. OL L 158, 2019, p. 54-124.
 18. Europos Parlamento ir Tarybos 2019 m. birželio 5 d. reglamentas (ES) 2019/942, kuriuo įsteigiama Elektros energijos reguliavimo institucijų bendradarbiavimo agentūra. OL L 158, 2019, p. 22-53.
 19. Europos Parlamento ir Tarybos 2019 m. birželio 5 d. reglamentas (ES) 2019/941 dėl pasirengimo galimoms elektros energijos krizėms ir reagavimo į jas. OL L 158, 2019, p. 1-21.
 20. Europos Komisijos 2021 m. birželio 4 d. deleguotasis reglamentas (ES) 2021/2139, kuriuo Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2020/852 papildomas nustatant techninės analizės kriterijus, pagal kuriuos nustatoma, kokiomis sąlygomis ekonominė veikla laikoma svariai prisidedančia prie klimato kaitos švelninimo arba prisitaikymo prie jos ir ar ta ekonominė veikla nedaro reikšmingos žalos kitiems aplinkos tikslams. OL L 442, 2021, p. 1.
 21. Europos Parlamento ir Tarybos 2021 m. birželio 30 d. reglamentas (ES) 2021/1119, kuriuo nustatoma poveikio klimatui neutralumo pasiekimo sistema ir iš dalies keičiami reglamentai (EB) Nr. 401/2009 ir (ES) 2018/1999 (Europos klimato teisės aktas). OL L 243, 2021, p. 1-17.
 22. Europos Parlamento ir Tarybos 2022 m. birželio 1 d. reglamentas (ES) 2022/869, kuriuo nustatoma transeuropinės energetikos infrastruktūros srities gairės ir panaikinamas reglamentas (ES) Nr. 347/2013. OL L 152, 2022, p. 45-116.
 23. Europos Parlamento ir Tarybos 2023 m. vasario 27 d. reglamentas (ES) 2023/435, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2021/241, kiek tai susiję su skyriais „REPowerEU“ ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planuose, ir iš dalies keičiami reglamentai (ES) Nr. 1303/2013, (ES) 2021/1060 bei (ES) 2021/1755 ir Direktyva 2003/87/EB. OL L 63, 2023, 1-27.
 24. Europos Parlamento ir Tarybos 2023 m. balandžio 19 d. reglamentas (ES) 2023/839, kuriuo dėl taikymo srities, ataskaitų teikimo ir atitikties taisyklių supaprastinimo ir valstybių narių 2030 m. tikslų nustatymo iš dalies keičiamas

- Reglamentas (ES) 2018/841 ir dėl stebėsenos, ataskaitų teikimo, pažangos stebėjimo ir peržiūros tobulinimo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2018/1999. OL L 107, 2023, p. 1-35.
25. Europos Parlamento ir Tarybos 2023 m. rugsėjo 13 d. reglamentas (ES) 2023/1781, kuriuo nustatoma priemonių sistema Europos puslaidininkių ekosistemai stiprinti ir iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2021/694 (Lustų aktas). OL L 229, 2023, p. 1-53.
26. Europos Parlamento ir Tarybos 2024 m. birželio 13 d. reglamentas (ES) 2024/1789 dėl dujų iš atsinaujinančiųjų išteklių, gamtinių dujų ir vandenilio vidaus rinkų, kuriuo iš dalies keičiami reglamentai (ES) Nr. 1227/2011, (ES) 2017/1938, (ES) 2019/942, (ES) 2022/869 ir Sprendimas (ES) 2017/684 bei panaikinamas Reglamentas (EB) Nr. 715/2009 (nauja redakcija). OL L 2024/1789, 2024.
27. Europos Parlamento ir Tarybos 2024 m. birželio 13 d. reglamentas (ES) 2024/1689, kuriuo nustatomos suderintos dirbtinio intelekto taisyklės ir iš dalies keičiami reglamentai (EB) Nr. 300/2008, (ES) Nr. 167/2013, (ES) Nr. 168/2013, (ES) 2018/858, (ES) 2018/1139 ir (ES) 2019/2144 ir direktyvos 2014/90/ES, (ES) 2016/797 ir (ES) 2020/1828 (Dirbtinio intelekto aktas). OL L 2024/1689, 2024, p. 1.
28. Europos Parlamento ir Tarybos 2001 m. rugsėjo 27 d. direktyva 2001/77/EB dėl elektros energijos gamybos iš atsinaujinančių energijos išteklių skatinimo vidaus elektros rinkoje. OL L 283, 2001, p. 33–40.
29. Tarybos 1968 m. gruodžio 20 d. direktyva 68/414/EEB įpareigojanti EEB valstybes nares išlaikyti privalomąsias žalios naftos ir (arba) naftos produktų atsargas. OL L 308, 1968, p. 14.
30. Europos Parlamento ir Tarybos 2009 m. balandžio 23 d. direktyva 2009/28/EB dėl skatinimo naudoti atsinaujinančių išteklių energiją, iš dalies keičianti bei vėliau panaikinanti direktyvas 2001/77/EB ir 2003/30/EB. OL L 140, 2009, p. 16-62.
31. Europos Parlamento ir Tarybos 2009 m. balandžio 23 d. direktyva 2009/31/EB dėl anglies dioksido geologinio saugojimo, kuria iš dalies keičiamos Direktyva 85/337/EEB, Direktyvos 2000/60/EB, 2001/80/EB, 2004/35/EB, 2006/12/EB, 2008/1/EB ir Reglamentas (EB) Nr. 1013/2006. OL L 140, 2009, p. 114.
32. Europos Parlamento ir Tarybos 2009 m. liepos 13 d. direktyva 2009/72/EB dėl bendrųjų elektros energijos vidaus rinkos taisyklių ir panaikinanti direktyvą 2003/54/EB. OL L 211, 2009, p. 55–93.

33. Europos Parlamento ir Tarybos 2009 m. liepos 13 d. direktyva 2009/73/EB dėl bendrųjų gamtinių dujų vidaus rinkos taisyklių ir panaikinanti direktyvą 2003/55/EB. OL L 211, 2009, p. 94-136.
34. Tarybos 2011 m. liepos 19 d. direktyva 2011/70/Euratomas, kuria nustatoma panaudoto branduolinio kuro ir radioaktyviųjų atliekų atsakingo ir saugaus tvarkymo Bendrijos sistema. OL L 199, 2011, p. 48-56.
35. Europos Parlamento ir Tarybos 2013 m. birželio 12 d. direktyva 2013/30/ES dėl naftos ir dujų operacijų jūroje saugos, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2004/35/EB. OL L 178, 2013, p. 66–106.
36. Europos Parlamento ir Tarybos 2018 m. gegužės 30 d. direktyva (ES) 2018/844, iš dalies keičianti direktyvas 2010/31/ES ir 2012/27/ES. OL L 156, 2018, p. 75-91.
37. Europos Parlamento ir Tarybos 2018 m. gruodžio 11 d. direktyva (ES) 2018/2001 dėl skatinimo naudoti atsinaujinančių išteklių energiją. OL L 328, 2018, p. 82-209.
38. Europos Parlamento ir Tarybos 2018 m. gruodžio 11 d. direktyva (ES) 2018/2002, iš dalies keičianti direktyvą 2012/27/ES dėl energijos vartojimo efektyvumo. OL L 328, 2018, p. 210-230.
39. Europos Parlamento ir Tarybos 2019 m. birželio 5 d. direktyva (ES) 2019/944 dėl bendrųjų elektros energijos vidaus rinkos taisyklių. OL L 158, 2019, p. 125-199.
40. Europos Parlamento ir Tarybos 2024 m. birželio 13 d. direktyva (ES) 2024/1788 dėl dujų iš atsinaujinančiųjų išteklių, gamtinių dujų ir vandenilio vidaus rinkų bendrųjų taisyklių, kuria iš dalies keičiama Direktyva (ES) 2023/1791 ir panaikinama Direktyva 2009/73/EB., OL L 2024/1788, 2024.
41. Europos Parlamento ir Tarybos 2023 m. spalio 18 d. direktyva (ES) 2023/2413, kuria iš dalies keičiami Direktyva (ES) 2018/2001, Reglamentas (ES) 2018/1999 ir Direktyva 98/70/EB, kiek tai susiję su skatinimu naudoti atsinaujinančiųjų išteklių energiją, ir panaikinama Tarybos direktyva (ES) 2015/652. OL L 2023/2413, 2023.
42. Europos Parlamentas ir Taryba. (2024). Direktyva (ES) 2024/1275 dėl pastatų energinio naudingumo (nauja redakcija). OL L 2024/1275.
43. Tarybos 1987 m. gruodžio 14 d. sprendimas dėl Bendrijoje nustatomos skubaus pasikeitimo informacija radiacinės avarijos atveju tvarkos, (1987) OL L 371, 1987 12 30, p. 76.
44. Europos Komisijos 2014 m. spalio 8 d. sprendimas (ES) 2015/658 „Dėl valstybės pagalbos priemonės SA.34947 (2013/C) (ex 2013/N), kurią Jungtinė Karalystė planuoja įgyvendinti remdama Hinkley Point C branduolinę elektrinę (pranešta dokumentu C(2014) 7142)“. OL L 109, 2014, p. 44.

Lietuvos Respublikos teisės aktai

45. Lietuvos Respublikos Konstitucija. Lietuvos Respublikos piliečių priimta 1992 m. spalio 25 d. referendume. Valstybės žinios, 1992, 33-1014.
46. Lietuvos Respublikos atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymas. 2011 m. gegužės 24 d. Nr. XI-1375. Valstybės žinios, 2011, 62-2936. (2022 m. birželio 23 d. redakcija).
47. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2023 m. vasario 1 d. nutarimas Nr. 65 „Dėl elektros tinklų pralaidumų paskirstymo proporcijų ir pralaidumų dalies atsinaujinančius energijos išteklius naudojančioms elektrinėms sausumos teritorijoje iki 2030 metų nustatymo“. TAR, 2023, 1907.
48. Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. birželio 26 d. nutarimo Nr. XI-2133 „Dėl Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos patvirtinimo“ pakeitimas. TAR, 2024, 12051.

Kiti ES dokumentai

49. Europos Bendrijų Komisija (1974), Naujos energetikos politikos strategija Europos bendrijai.
50. Europos Bendrijų Taryba (1974). 1974 m. gruodžio 17 d. Tarybos rezoliucija dėl Bendrijos veiksmų programos dėl racionalaus energijos naudojimo.
51. Europos Bendrijų Taryba (1975), 1975 m. kovo 3 d. Tarybos rezoliucija dėl energetikos ir aplinkos.
52. Europos Komisija (1992). Proposal for a Council Decision for a monitoring mechanism of Community CO₂ and other greenhouse gas emissions.
53. Europos Komisija (1996). Renewable energy: Green Paper, COM(96) 576 final.
54. Europos Komisija (1997). Energy for the Future: Renewable Sources of Energy. White Paper for a Community Strategy and Action Plan, COM(97) 599 final;
55. Europos Komisija (2000). Green Paper – Towards a European strategy for the security of energy supply, COM(2000) 769 final.
56. Europos Komisija. (2015). A Framework Strategy for a Resilient Energy Union with a Forward-Looking Climate Change Policy . COM/2015/080 final.
57. Europos Komisija. (2018). Komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui: Europa kelyje - tvarus judumas Europoje: saugus, susietas ir netaršus. COM(2018) 293 final.

58. Europos Komisija. (2019). Komunikatas Europos Parlamentui, Europos Vadovų Tarybai, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui: Europos žaliasis kursas. COM/2019/640 final.
59. Europos Komisija. (2021). Komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui: „Fit for 55“ - ES 2030 m. klimato tikslo įgyvendinimas siekiant klimatui neutralios ekonomikos. COM/2021/550 final.
60. Europos Komisija. (2021). *PERĖJIMO PRIE DARNESNIO VYSTYMOSI PAGAL EUROPOS ŽALIAJĄ KURSĄ RĖMIMAS VYKDANT SANGLAUDOS POLITIKĄ*. Priemonių rinkinys sprendimus priimančioms nacionalinio ir regioninio lygmenų subjektams. Europos Sąjungos leidinių biuras, p. 2.
61. Europos Komisija. (2022). Komunikatas: REPowerEU planas. COM(2022) 230 final.
62. Europos Komisija. (2022). REPowerEU Plan. COM(2022) 230 final.
63. Europos Komisija. (2024). Komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui: Mūsų ateities užtikrinimas. Europos 2040 m. klimato srities tikslas ir siekis iki 2050 m. užtikrinti poveikio klimatui neutralumą kuriant tvarią, teisingą ir klestinčią visuomenę. COM(2024) 63 final.
64. Europos Komisija. (2025). Komunikatas: Valstybės pagalbos priemonių švarios pramonės kursui remti sistema (Švarios pramonės kurso valstybės pagalbos sistema) (C/2025/7600). OL C 2025/3602, 2025.
65. Europos Komisija. (2006) Komunikatas „A European Strategy for Sustainable, Competitive and Secure Energy“. COM(2006) 105 final.
66. Europos Parlamento 2010 m. lapkričio 25 d. rezoliucija dėl naujos energetikos strategijos Europai 2011–2020 m. (2010/2108(INI)). OL C 99E, 2012 04 03, 64–77.
67. Europos Parlamento 2021 m. spalio 5 d. teisėkūros rezoliucija dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (EB) Nr. 1367/2006 dėl Orhuso konvencijos nuostatų taikymo Bendrijos institucijoms ir organams (P9_TA(2021)0397; COM(2020)0642; 2020/0289(COD)). OL C 132, 2021, p. 212-214.

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisprudencija

68. *Parlamentas prieš Tarybą* [ESTT], Nr. C-155/07, [2008-11-06], ECLI:EU:C:2008:605.
69. *Parlamentas prieš Komisiją* [ESTT], Nr. C 490/10, [2012-09-06]. EU:C:2012:525.
70. *Ålands Vindkraft AB v Energimyndigheten* [ESTT], Nr. C-573/12, [2014-07-01] EU:C:2014:2037
71. *Austrija prieš Komisiją* [ESTT], Nr. C-594/18 P, [2020-09-22]. EU:C:2020:742.
72. *ANODE* [ESTT], Nr. C-121/15, [2016-09-07]. EU:C:2016:637.
73. *Inter-Environnement Wallonie and Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen* [ESTT], Nr. C-411/17, [2019-07-29]. EU:C:2019:622.
74. *Austrija prieš Komisiją (Atominė elektrinė Paks II)* [ESTT], Nr. C-59/23 P, [2025-09-11] ECLI:EU:C:2025:686.

Europos Sąjungos Bendrojo Teismo praktika

75. *Austrija prieš Komisiją* [Bendrasis Teismas], Nr. T-356/15, [2018-07-12]. EU:T:2018:439.
76. *PGI Spain ir kt. prieš Komisiją* [Bendrasis Teismas], Nr. T-596/22, [2025-03-12] ECLI:EU:T:2025:251
77. *Lenkija prieš Komisiją* [Bendrasis Teismas], Nr. T-370/11, [2013-03-07]. EU:T:2013:113.
78. *Austrija prieš Komisiją* [Bendrasis Teismas], Nr. T-625/22, [2025-09-10] ECLI:EU:T:2025:869.
79. *Fédération environnement durable ir kt. prieš Komisiją* [Bendrasis Teismas], Nr. T-583/22, [2025-09-10]. ECLI:EU:T:2025:863.

Generalinio advokato išvada

80. Generalinio advokato išvada, *Austrija prieš Komisiją* [ESTT], Nr. C-594/18 P, [2020-05-07]. ECLI:EU:C:2020:352.

Apeliaciniai skundai

81. Ieškinys (OL), *PGI Spain ir kt. prieš Komisiją* [ESTT], Nr. C-348/25 P, [2025-06-20].
82. Ieškinys (OL), *Austrija prieš Komisiją* [ESTT], Nr. C-739/25 P, [2026-02-02].

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas

83. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2023 m. lapkričio 7 d. nutarimas. Valstybės žinios, 8124.

Specialioji literatūra

84. BAILEY, W. J., Winter, M. (2010). Renewable energy policy and public perceptions of renewable energy: A cultural theory approach. *Energy Policy*, 38(10), p. 5742. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2010.05.024>
85. CAMERON, Peter Duncanson (2007). *Competition in Energy Markets: Law and Regulation in the European Union*. Antrasis leidimas. Niujorkas: Oxford University Press, p. 497.
86. CETKOVIC', S.; BUZOGANY, A. The Political Economy of EU Climate and Energy Policies in Central and Eastern Europe Revisited: Shifting Coalitions and Prospects for Clean Energy Transitions. *Polit. Gov.* 2019, 7, p. 124.
87. CONTI, I., & KNEEBONE, J. (2022). A first look at REPowerEU: The European Commission's plan for energy independence from Russia. *Florence School of Regulation*. [interaktyvus] <https://fsr.eui.eu/first-look-at-repowereu-eu-commission-plan-for-energy-independence-from-russia/>
88. DAMEN, Mario. (2023). Four challenges of the energy crisis for the EU's strategic autonomy. *European Parliamentary Research Service Report*, p. 2. [interaktyvus]. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2023/747099/EPRS_BRI\(2023\)747099_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2023/747099/EPRS_BRI(2023)747099_EN.pdf).
89. DRAGHI, M. (2024). The future of European competitiveness: A competitiveness strategy for Europe (Part A) European Commission. p. 40.
90. DRAGHI, M. (2024). The future of European competitiveness: In depth analysis and recommendations (Part B). European Commission. p. 9.
91. ENERGIEWENDE, A., VERKEHRSWENDE, A. (2020). Making the most of offshore wind: Reevaluating the potential of offshore wind in the German North Sea, p. 37.
92. HARALDSDÓTTIR, Kristín (2014). The limits of EU competence to regulate conditions for exploitation of energy resources: analysis of Article 194(2) TFEU. *European Energy and Environmental Law Review*, 23(6), 208.
93. HUHTA, Kaisa (2021). The Scope of State Sovereignty under Article 194(2) TFEU and the Evolution of EU Competences in the Energy Sector. *International & Comparative Law Quarterly*, 70(4), 991-1010, p. 999. <https://doi.org/10.1017/S0020589321000269>

94. KHALIQUE, A., WANG, Y., & AHMED, K. (2025). Europe's environmental dichotomy: The impact of regulations, climate investments, and renewable energy on carbon mitigation in the EU 22. *Energy Policy*, 198, 114498, p.13. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2025.114498>
95. KIVIMAA, P. (2025). Opportunities and challenges for EU energy policy 2025-2035 - a systemic perspective. JRC Working Paper Series for a Fair, Innovative and Sustainable Economy, 13/2025. Europos Komisija, Sevilija, p. 7.
96. LECKA, I., GUDOWSKI, J., & WOLOWIEC, T. (2022). CSR in Poland and the implementation of sustainable development goals in the energy sector during the COVID 19 pandemic. *Energies*, 15(19), 7057, p. 8. <https://doi.org/10.3390/en15197057>
97. MCWILLIAMS, B., TAGLIAPIETRA, S., TRASI, C. (2024-02-08). Smarter European Union industrial policy for solar panels. Bruegel. [interaktyvus] <https://www.bruegel.org/policy-brief/smarter-european-union-industrial-policy-solar-panels>
98. METZ, Lutz (2012). Nuclear energy - any solution for sustainability and climate protection? *Energy Policy*, 48, p. 56.
99. MIGNON KIRCHHOF, A. ir MEYER, J. H. (2014). Global protest against nuclear power. Transfer and transnational exchange in the 1970s and 1980s. *Historical Social Research / Historische Sozialforschung*, 39(1), 165.
100. MORMANN, Felix (2021). Of Markets and Subsidies: Counter-intuitive Trends for Clean Energy Policy in the European Union and the United States. *Transnational Environmental Law*, 10(2), 321-337, p. 335-337.
101. OLLIER, L., MELLIGER, M., LILLIESTAM, J. (2020). Friends or foes? Political synergy or competition between renewable energy and energy efficiency policy. *Energies* 2020, 13, 6339, p. 16. <http://doi.org/10.3390/en13236339>
102. OLLIER, L., METZ, F., NUNEZ-JIMENEZ, A. et al. (2022). The European 2030 climate and energy package: Do domestic strategy adaptations precede EU policy change? *Policy Sciences*, 55, p. 177. <https://doi.org/10.1007/s11077-022-09447-5>
103. PETZINA, Dietmar, STOLPER, Wolfgang F., HUDSON, Michael (1981). The Origin of the European Coal and Steel Community: Economic Forces and Political Interests. *Economic Reconstruction in Europe: The Reintegration of Western Germany: A Symposium*, JSTOR, p. 450.

104. RECHSTEINER, R. (2021). German energy transition (Energiewende) and what politicians can learn for environmental and climate policy. *Clean Technologies and Environmental Policy*, 23, p. 307.
105. RENNA, T. J. (2023) Six-Day War [interaktyvus]. <https://www.ebsco.com/research-starters/military-history-and-science/six-day-war>
106. RUDOLPH, Joseph R. (2025). Oil embargo and energy crises of 1973 and 1979 [interaktyvus]. <https://www.ebsco.com/research-starters/history/oil-embargo-and-energy-crises-1973-and-1979>
107. SIDDI, M. (2019). The EU's botched geopolitical approach to external energy policy: The case of the Southern Gas Corridor. *Geopolitics*, 24(1), 124-144.
108. SIDDI, M. (2021). The geopolitics of the energy transition: Global issues and European policies driving the development of renewable energy. FIIA Briefing Paper 326, p. 8. https://www.fia.fi/wp-content/uploads/2021/12/bp326_marco-siddi_the-geopolitics-of-the-energy-transition.pdf
109. SIDDI, Marco. (2022). Assessing the European Union's REPowerEU plan: Energy transition meets geopolitics. 130, p. 8.
110. TALUS, Kim ir AALTO, Pami (2020). Competences in EU energy policy. *Research Handbook on EU Energy Law and Policy*. pp. 15-29, p. 20. <https://doi.org/10.4337/9781786431059.00010>
111. TUTAK, M., BRODNY, J., SIWIEC, D., et. al. (2020). Studying the level of sustainable energy development of the European Union countries and their similarity based on the economic and demographic potential. *Energies*, 13(24), 6643, p. 25 <https://doi.org/10.3390/en13246643>
112. VON HOMEYER, I., OBERTHUR, S., DUPONT, C. (2022). Implementing the European Green Deal during the evolving energy crisis. *Journal of Common Market Studies*, p. 6. <https://doi.org/10.1111/jcms.13397>

Kiti šaltiniai

113. BBC News. (2025-06-03). Dutch government collapses as far right leader exits coalition. [interaktyvus] <https://www.bbc.com/news/articles/c0r1x5yyd5wo>
114. BBC News. (n.d.). Middle East. [interaktyvus] https://www.bbc.com/news/world/middle_east
115. BNS. (2022-11-01). JAV pasirašyta sutartis dėl bendradarbiavimo, transformuojant Lietuvos energetikos sektorių. *Verslo žinios*. [interaktyvus]

<https://www.vz.lt/pramone/energetika/2022/11/01/jav-pasirasyta-sutartis-del-bendradarbiavimo-transformuojant-lietuvos-energetikos-sektoriu>

116. BNS. (2025-11-25). Mokslininkai apie Lietuvos energetikos transformaciją: su kokiais iššūkiais susiduriame šiandien ir kiek pažengėme per šimtmetį. [interaktyvus] <https://sc.bns.lt/view/item/mokslininkai-apie-lietuvos-energetikos-transformacija-su-kokiais-issukiais-susiduriame-siandien-ir-kiek-pazengeme-per-simtmeti-519391>
117. BNS. (2026-02-18). Lietuva, Latvija ir Vokietija sutarė dėl jūrinės jungties galimybių vertinimo. LRT. [interaktyvus] <https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/2843409/lietuva-latvija-ir-vokietija-sutare-del-jurines-jungties-galimybiu-vertinimo>
118. Bruegel. (n.d.). National energy policy responses to the energy crisis [interaktyvus]. <https://www.bruegel.org/dataset/national-energy-policy-responses-energy-crisis>
119. CHRISAFIS, A. (2017-12-20). France bans fracking and oil extraction in all of its territories. The Guardian. [interaktyvus] <https://www.theguardian.com/environment/2017/dec/20/france-bans-fracking-and-oil-extraction-in-all-of-its-territories>
120. Climate Action Network Europe. (2025). NGO NECP assessment: June 2025. [interaktyvus] <https://caneurope.org/content/uploads/2025/06/NGO-NECP-ASSESSMENT-JUNE-2025.pdf>
121. Climate Action Network Europe. (2025-10-28). State of the Energy Union 2025: Are the EU's 2030 energy and climate targets still within reach?. [interaktyvus] <https://caneurope.org/eus-2030-energy-and-climate-targets-still-within-reach/>
122. Danish Energy Agency. (2021). Energy Statistics 2021. p. 3 [interaktyvus] https://ens.dk/sites/ens.dk/files/Statistik/energy_statistics_2021.pdf
123. Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment (1972) A/CONF.48/14/Rev.1
124. DELL'ANNA, A., BECQUET, L. (2026-01-24). Green electricity: Which EU countries are using the most? Euronews. [interaktyvus] <https://www.euronews.com/my-europe/2026/01/24/green-electricity-which-eu-countries-are-using-the-most>
125. EASAC. (2025). Security of sustainable energy supplies. European Academies Science Advisory Council.

126. EDWARDES-EVANS, H. (2022-07-06). EU Parliament votes in favour of gas, nuclear inclusion in sustainable finance taxonomy. S&P Global Commodity Insights. [interaktyvus] <https://www.spglobal.com/commodityinsights/en/market-insights/latest-news/electric-power/070622-eu-parliament-votes-in-favor-of-gas-nuclear-inclusion-in-sustainable-finance-taxonomy>
127. Energijos vidaus rinka (n.d.) [interaktyvus]. https://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/en/FTU_2.1.9.pdf
128. EUR-Lex (n.d.). 2030 m. klimato ir energetikos strategija: šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijos, žemės naudojimo keitimas ir miškininkystė [interaktyvus]. <https://eur-lex.europa.eu/LT/legal-content/summary/2030-climate-and-energy-framework-greenhouse-gas-emissions-land-use-change-and-forestry.html>
129. EUR-Lex (n.d.). Sutartis, kuria įsteigiama Europos anglies ir plieno bendrija (EAPB sutartis). Santrauka [interaktyvus]. <https://eur-lex.europa.eu/LT/legal-content/summary/treaty-establishing-the-european-coal-and-steel-community-ecsc-treaty.html>
130. European Climate Neutrality Observatory. (n.d.). [interaktyvus] <https://climateobservatory.eu/latest>
131. Europos aplinkos agentūra (n.d.) [interaktyvus]. <https://www.eea.europa.eu/lt>
132. Europos Centrinis Bankas (2025). Climate change indicators: November 2025. <https://www.ecb.europa.eu/press/stats/cci/html/ecb.cci251127.lt.html>
133. Europos klimato, infrastruktūros ir aplinkos vykdomoji agentūra. (2022). CEF Energy – „Supported Actions 2022“. Europos Sąjungos leidinių biuras. [interaktyvus] https://cinea.ec.europa.eu/system/files/2022-09/CEF_Energy_supporting-actions_2022-web_0.pdf
134. Europos Komisija (1988). A first step towards the internal market for energy [interaktyvus]. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/P_88_52
135. Europos Komisija (2015-06-22). Informacijos apie energetikos sąjungą suvestinė [interaktyvus]. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/lt/memo_15_4485
136. Europos Komisija (2017). Security of Energy Supply: EU strengthens preparedness and transparency. [interaktyvus]. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/memo_17_163
137. Europos Komisija (n.d.) Climate strategies & targets [interaktyvus] https://climate.ec.europa.eu/eu-action/climate-strategies-targets_en

138. Europos Komisija (n.d.). Emergency preparedness and response [interaktyvus]. https://energy.ec.europa.eu/topics/nuclear-energy/emergency-preparedness-and-response_en
139. Europos Komisija, (n.d.). ‘Off shore energy island’ of the Federal State. [interaktyvus] https://reforms-investments.ec.europa.eu/projects/shore-energy-island-federal-state_en
140. Europos Komisija, Energetikos generalinis direktoratas. (2025-12-11). December infringements package: key decisions on energy. [interaktyvus] https://energy.ec.europa.eu/news/december-infringements-package-key-decisions-energy-2025-12-11_en
141. Europos Komisija, Energetikos generalinis direktoratas. (2026-01-30). Sausio pažeidimų paketas: pagrindiniai sprendimai energetikos srityje. [interaktyvus] https://energy.ec.europa.eu/news/january-infringements-package-key-decisions-energy-2026-01-30_en
142. Europos Komisija, Jungtinis tyrimų centras. (n.d.). Europos energijos kaupimo inventorių. [interaktyvus] <https://ses.jrc.ec.europa.eu/storage-inventory>
143. Europos Komisija. (2007). Commission proposes new energy policy for Europe [interaktyvus]. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_07_29
144. Europos Komisija. (2019). Clean energy for all Europeans package completed: good for consumers, good for growth and jobs, and good for the planet [interaktyvus]. https://commission.europa.eu/news-and-media/news/clean-energy-all-europeans-package-completed-good-consumers-good-growth-and-jobs-and-good-planet-2019-05-22_en
145. Europos Komisija. (2020). Perėjimo prie darnesnio vystymosi pagal Europos žaliąjį kursą rėmimas vykdamas sanglaudos politiką - Priemonių rinkinys sprendimus priimančioms nacionalinio ir regioninio lygmenų subjektams. [interaktyvus] https://ec.europa.eu/regional_policy/information-sources/publications/guidelines/2020/supporting-sustainability-transitions-under-the-european-green-deal-with-cohesion-policy-toolkit-for-national-and-regional-decision-makers_lt
146. Europos Komisija. (2024-06-24). EU adopts 14th package of sanctions against Russia for its continued illegal war against Ukraine, strengthening enforcement and anti circumvention measures. [interaktyvus] https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_24_3423

147. Europos Komisija. (2025 m.). Commission decides to refer Poland to the Court of Justice of the European Union for failing to submit its final updated National Energy and Climate Plan (NECP). [interaktyvus] https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_25_2156
148. Europos Komisija. (2025-01-14). Statement by President von der Leyen at the press conference on the EU's progress on competitiveness and the Clean Industrial Deal. [interaktyvus] https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_25_285
149. Europos Komisija. (2025-10-08). Commission decides to refer Sweden to the Court of Justice of the European Union in order to ensure accelerated permitting procedures for renewable energy installations. [interaktyvus] https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_25_2155
150. Europos Komisija. (2025-10-23). EU adopts 19th package of sanctions against Russia. [interaktyvus] https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_25_2491
151. Europos Komisija. (2026-02-06). Statement by President von der Leyen on the 20th package of sanctions against Russia. [interaktyvus] https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/statement_26_318
152. Europos Komisija. (n.d.) 2050 long-term strategy. [interaktyvus] https://climate.ec.europa.eu/eu-action/climate-strategies-targets/2050-long-term-strategy_en
153. Europos Komisija. (n.d.) Affordable energy. [interaktyvus] https://energy.ec.europa.eu/strategy/affordable-energy_en
154. Europos Komisija. (n.d.) Legislative framework: Industrial carbon management. [interaktyvus] https://climate.ec.europa.eu/eu-action/industrial-carbon-management/legislative-framework_en
155. Europos Komisija. (n.d.). A Europe fit for the digital age. [interaktyvus] https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age_en
156. Europos Komisija. (n.d.). Atsinaujinančių išteklių energijos direktyva: tikslai ir taisyklės. [interaktyvus] https://energy.ec.europa.eu/topics/renewable-energy/renewable-energy-directive-targets-and-rules/renewable-energy-directive_en

157. Europos Komisija. (n.d.). BRIDGE: Smart grid, energy storage and digital projects. [interaktyvus] <https://bridge-smart-grid-storage-systems-digital-projects.ec.europa.eu/>
158. Europos Komisija. (n.d.). Clean Industrial Deal. [interaktyvus] https://commission.europa.eu/topics/competitiveness/clean-industrial-deal_en
159. Europos Komisija. (n.d.). Cooperation mechanisms under the Renewable Energy Directive. [interaktyvus] https://energy.ec.europa.eu/topics/renewable-energy/renewable-energy-directive-targets-and-rules/cooperation-mechanisms_en
160. Europos Komisija. (n.d.). Cross-border and multi-country projects on low-power processors and semiconductor chips. [interaktyvus] https://reforms-investments.ec.europa.eu/projects/cross-border-and-multi-country-projects-low-power-processors-and-semiconductor-chips_en
161. Europos Komisija. (n.d.). Designing and implementing industrial carbon management projects. [interaktyvus] https://climate.ec.europa.eu/eu-action/industrial-carbon-management/designing-and-implementing-industrial-carbon-management-projects_en
162. Europos Komisija. (n.d.). Energy Union [interaktyvus]. https://energy.ec.europa.eu/strategy/energy-union_en
163. Europos Komisija. (n.d.). Energy. [interaktyvus]. https://commission.europa.eu/topics/energy_en
164. Europos Komisija. (n.d.). EU action to address the energy crisis. [interaktyvus]. https://commission.europa.eu/topics/energy/eu-action-address-energy-crisis_en
165. Europos Komisija. (n.d.). Geoterminė energija. [interaktyvus] https://energy.ec.europa.eu/topics/renewable-energy/geothermal-energy_en
166. Europos Komisija. (n.d.). Nacionaliniai energetikos ir klimato planai. [interaktyvus] https://commission.europa.eu/energy-climate-change-environment/implementation-eu-countries/energy-and-climate-governance-and-reporting/national-energy-and-climate-plans_en
167. Europos Komisija. (n.d.). Net Zero Industry Act. [interaktyvus] https://single-market-economy.ec.europa.eu/industry/sustainability/net-zero-industry-act_en
168. Europos Komisija. (n.d.). Nuclear safety. [interaktyvus] https://energy.ec.europa.eu/topics/nuclear-energy/nuclear-safety_en

169. Europos Komisija. (n.d.). Offshore renewable energy. [interaktyvus] https://energy.ec.europa.eu/topics/renewable-energy/offshore-renewable-energy_en
170. Europos Komisija. (n.d.). Radioactive waste and spent fuel. [interaktyvus] https://energy.ec.europa.eu/topics/nuclear-energy/radioactive-waste-and-spent-fuel_en
171. Europos Komisija. (n.d.). Renewable Energy Directive. [interaktyvus] https://energy.ec.europa.eu/topics/renewable-energy/renewable-energy-directive-targets-and-rules/renewable-energy-directive_en
172. Europos Komisija. (n.d.). Smart Networks for Energy Transition (ETIP SNET). [interaktyvus] <https://smart-networks-energy-transition.ec.europa.eu/>
173. Europos Komisija. (n.d.). Strategic Energy Technology Plan. [interaktyvus] https://energy.ec.europa.eu/topics/research-and-technology/strategic-energy-technology-plan_en
174. Europos Komisija. (n.d.). United States of America: EU–US energy cooperation and the EU–US Task Force on Energy Security. [interaktyvus] https://energy.ec.europa.eu/topics/international-cooperation/key-partner-countries-and-regions/united-states-america_en
175. Europos Parlamentas (n.d.). Draft Treaty establishing a Constitution for Europe [interaktyvus]. <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/draft-treaty-establishing-a-constitution-for-europe>
176. Europos Parlamentas (n.d.). Euratomo sutartis [interaktyvus]. <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/lt/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/euratom-treaty>
177. Europos Parlamentas (n.d.). Romos sutartis [interaktyvus]. <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/lt/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/treaty-of-rome>
178. Europos Parlamento Tyrimų tarnyba. (2023). EU framework for energy policy. [interaktyvus]. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2023/747099/EPRS_BRI\(2023\)747099_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2023/747099/EPRS_BRI(2023)747099_EN.pdf)
179. Europos Sąjunga (n.d.). History of the European Union – 1970-79 [interaktyvus]. https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1970-79_en

180. Europos Sąjunga. (n.d.). Atsinaujinančioji energija (santrauka). EUR Lex. [interaktyvus] <https://eur-lex.europa.eu/LT/legal-content/summary/renewable-energy.html>
181. Europos Sąjunga. (n.d.). Europos regioninės plėtros ir sanglaudos fondai (2021–2027 m.). EUR Lex. [interaktyvus] <https://eur-lex.europa.eu/LT/legal-content/summary/european-regional-development-and-cohesion-funds-2021-2027.html>
182. Europos Sąjungos Taryba (2026-03-02). Where does the EU's gas come from? [interaktyvus]. <https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/where-does-the-eu-s-gas-come-from/>
183. Europos Sąjungos Taryba. (n.d.). „Europos Horizontas“ politika. [interaktyvus] <https://www.consilium.europa.eu/lt/policies/horizon-europe/>
184. Europos Vadovų Taryba (2022). Intervention du président Charles Michel à l'issue de la deuxième session de travail du Conseil européen, 21 octobre 2022 [interaktyvus]. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/10/21/intervention-du-president-charles-michel-a-l-issue-de-la-deuxieme-session-de-travail-du-conseil-europeen-21-octobre-2022/pdf/>
185. Eurostat. (2022). EU overachieves 2020 renewable energy target. [interaktyvus] <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/ddn-20220119-1>
186. Eurostat. (2025-12-11). Renewables in electricity generation up 4% in Q3 2025. [interaktyvus] <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20251211-1>
187. Eurostat. (2026). Nuclear power production increased by 4.8% in 2024. [interaktyvus] <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20260129-2>
188. Eurostat. (2026-02-13). EU economy greenhouse gas emissions: +1.1% in Q3 2025. [interaktyvus] <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/w/ddn-20260213-1>
189. Eurostat. (n.d.) Nuclear energy statistics. [interaktyvus] https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Nuclear_energy_statistics
190. Eurostat. (n.d.). Energy statistics – an overview. [interaktyvus] https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Energy_statistics_-_an_overview

191. Eurostat. (n.d.). Greenhouse gas emission accounts. [interaktyvus]
https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Greenhouse_gas_emission_accounts
192. Financial Times. (2024). Microchips [interaktyvus].
<https://ig.ft.com/microchips/>
193. France24. (2026-02-12). France slashes renewable energy targets, favour of nuclear power with new energy law. [interaktyvus]
<https://www.france24.com/en/france/20260212-france-slashes-renewable-energy-targets-favour-of-nuclear-power-new-energy-law>
194. FuelCellsWorks. (2025-07-24). Brussels cracks down on RED III delays as 26 EU member states face legal action over hydrogen and renewables law. [interaktyvus] <https://fuelcellsworks.com/2025/07/24/h2/brussels-cracks-down-on-red-iii-delays-as-26-eu-member-states-face-legal-action-over-hydrogen-and-renewables-law>
195. KINKARTZ, S. (2022-10-04). Germany's energy U-turn: Coal instead of gas. DW. [interaktyvus] <https://www.dw.com/en/germanys-energy-u-turn-coal-instead-of-gas/a-62709160>
196. Lietuvos energetikos institutas. (n.d.). GIFFT projektas. [interaktyvus]
<https://www.lei.lt/projektas/giff-t/>
197. Lietuvos Respublikos energetikos ministerija. (2025-06-25). Seimas priėmė atsinaujinančių išteklių plėtrą skatinančius teisės aktus. [interaktyvus]
<https://enmin.lrv.lt/lt/naujienos/seimas-prieme-atsinaujinanciu-istekliu-pletra-skatinancius-teises-aktus/>
198. Lietuvos Respublikos energetikos ministerija. (2026 m. sausio 24 d.). Energetikos ministerijos planuojami 2026 metų finansinės paramos kvietimai: investicijos į atsinaujinančią energetiką, energijos vartojimo efektyvumo didinimą regionuose ir energetikos infrastruktūrą. [interaktyvus]
<https://enmin.lrv.lt/lt/naujienos/energetikos-ministerijos-planuojami-2026-metu-finansines-paramos-kvietimai-investicijos-i-atsinaujinancia-energetika-energijos-vartojimo-efektyvumo-didinima-regionuose-ir-energetikos-infrastruktura-CRwh/>
199. Lietuvos Respublikos energetikos ministerija. (2026-01-31). Gyventojams, įsirengiantiems saulės elektrines kartu su kaupikliais nekeičiant ankstesnių sąlygų – papildomi 10 mln. eurų. [interaktyvus]
<https://enmin.lrv.lt/lt/naujienos/gyventojams-isirengiantiems-saules-elektrines-kartu-su-kaupikliais-nekeiciant-ankstesniu-salygu-papildomi-10-mln-euru-f0Bn/>

200. Lietuvos Respublikos energetikos ministerija. (2026-02-03). Energetikos ministerija: elektros gamintojų saulės ir vėjo elektrinėms – lengvatinės paskolos. [interaktyvus] <https://enmin.lrv.lt/lt/naujienos/energetikos-ministerija-elektros-gamintoju-saules-ir-vejo-elektrinem-lengvatines-paskolos-0hHX/>
201. Lietuvos Respublikos energetikos ministerija. (n.d.). Žaliau. [interaktyvus] <https://enmin.lrv.lt/lt/zaliau/>
202. Lietuvos Respublikos Seimas. (2024-12-11). Seimo Antikorupcijos komisijos pranešimas: korupcijos problema Lietuvoje išlieka aktuali. [interaktyvus] https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=35403&p_k=1&p_t=290331
203. Lietuvos Respublikos Vyriausybė. (2025). 2024 Valstybės pažangos ataskaita. [interaktyvus] [https://lrvt.lt/public/canonical/1751457572/495108/2024+Valstybės+pažangos+ataskaita_FINAL%20\(1\).pdf](https://lrvt.lt/public/canonical/1751457572/495108/2024+Valstybės+pažangos+ataskaita_FINAL%20(1).pdf)
204. Lietuvos Respublikos Vyriausybė. (2025-02-09). Baltijos šalys sėkmingai prisijungė prie kontinentinės Europos elektros tinklų: premjeras pažymi reikšmingą visų prisidėjusių prie sinchronizacijos indėlį. [interaktyvus] <https://lrvt.lt/lt/naujienos/baltijos-salys-sekmingai-prisijunge-prie-kontinentines-europos-elektros-tinklu-premjeras-pazymi-reiksminga-visu-prisidejusi-prie-sinchronizacijos-indeli/>
205. Lietuvos Respublikos Vyriausybė. (2025-09-25). Darbą pradeda prisiekusi XX oji Vyriausybė. [interaktyvus] <https://lrvt.lt/lt/naujienos/darba-pradeda-prisiekusi-xx-oji-vyriausybe-myVx/>
206. MCGOVAN, J. (2025-11-18). Approval for energy transition remains high in Germany as citizens see effects – survey. Clean Energy Wire. [interaktyvus] <https://www.cleanenergywire.org/news/approval-energy-transition-remains-high-germany-citizens-see-effects-survey>
207. MUNSTER, B., GIORDANO, E., SAPIO, M. (2026). 5 ways the Iran conflict is upending Europe’s energy plans. POLITICO. [interaktyvus] <https://www.politico.eu/article/5-ways-iran-conflict-is-upending-europe-energy-plans/>
208. Polska Agencja Prasowa. (2025-10-08). EC sues Poland over lack of updated energy and climate plan. [interaktyvus] <https://www.pap.pl/en/news/ec-sues-poland-over-lack-updated-energy-and-climate-plan>

209. Reuters. (2022-08-21). German economy minister rules out keeping nuclear plants running to save gas. <https://www.reuters.com/business/energy/german-minister-rules-out-keeping-nuclear-plants-running-save-gas-2022-08-21/>
210. S&P Global. (2025-12-12). Germany may miss target start date for implementation of EU's Renewable Energy Directive III. <https://www.spglobal.com/energy/en/news-research/latest-news/agriculture/120525-germany-may-miss-target-start-date-for-implementation-of-eus-renewable-energy-directive-iii>
211. SOLSVIK, T., BULI, N. (2025-03-14). Pro nuclear Sweden urges more EU focus on energy security. Reuters. [interaktyvus] <https://www.reuters.com/business/energy/pro-nuclear-sweden-urges-more-eu-focus-energy-security-2025-03-14/>
212. ŠKULTINAITĖ, A., NAVAKAS, N., LUKAŠEVIČIUS, T., JANKUTĖ-KOPŪSTĖ, V. (2025-02-09). Energetinė nepriklausomybė: Baltijos šalys sinchronizavo elektros tinklus su Europa. Verslo žinios. [interaktyvus] <https://www.vz.lt/energetika/2025/02/09/energetine-nepriklausomybe-baltijos-salys-sinchronizavo-elektros-tinklus-su-europa-563412>
213. Tarptautinė energetikos agentūra. (2025). The battery industry has entered a new phase. [interaktyvus] <https://www.iea.org/commentaries/the-battery-industry-has-entered-a-new-phase>
214. Tarptautinė energetikos agentūra. (n.d.) Russia's War on Ukraine. [interaktyvus] <https://www.iea.org/topics/russias-war-on-ukraine>
215. Tarptautinė energetikos agentūra. (n.d.). Solar PV manufacturing capacity and production by country and region, 2021–2027. [interaktyvus] <https://www.iea.org/data-and-statistics/charts/solar-pv-manufacturing-capacity-and-production-by-country-and-region-2021-2027>
216. TenneT. (n.d.). Our offshore technology. [interaktyvus] <https://www.tennet.eu/de-en/our-offshore-technology>
217. UNSCEAR (n.d.). The Chernobyl Accident – Assessments of Radiation Effects [interaktyvus]. <https://www.unscear.org/unscear/en/areas-of-work/chernobyl.html>
218. VINOCUR, N. (2026-02-26). Hungary is blocking Russia sanctions package over €16B in EU defense loans, diplomats say. POLITICO. [interaktyvus] <https://www.politico.eu/article/hungary-orban-blocking-russia-sanctions-package-over-e16b-eu-defense-loans/>

219. WALSH-ELWELL, N. (2020-11-24). Achieving 100 percent renewable energy with 24/7 monitoring in Microsoft Sweden. Microsoft Azure Blog. [interaktyvus] <https://azure.microsoft.com/en-us/blog/achieving-100-percent-renewable-energy-with-247-monitoring-in-microsoft-sweden/>
220. ŽILIUKAS, A. (2026-03-14). Europoje parama saulės elektrinėms mažėja, ekspertai pokyčius žada ir Lietuvai. Verslo žinios. [interaktyvus] <https://www.vz.lt/mano-verslas/2026/03/14/europoje-parama-saules-elektrinemsmazeja-ekspertai-pokycius-zada-ir-lietuvai-581949>

Europos Sąjungos energetikos teisė: tvarios energetikos tikslų įgyvendinimas ir iššūkiai

Ugnė Budrytė

Šiame magistro darbe analizuojamas ES teisinis reguliavimas, nukreiptas į tvarios energetikos sektoriaus plėtrą ir stiprinimą, ir ES valstybių narių tvarių energetikos tikslų įgyvendinimo praktika, siekiant nustatyti kylančius iššūkius ir būdus kaip juos spręsti.

Atlikus istorinę analizę galima teigti, jog energetika, nuo pat ES formavimosi pradžios buvo svarbi ES politikos sritis, ilgą laiką plėtojama fragmentiškai, sparčiau formuojama per krizių laikotarpius. Lisabonos sutartimi įtvirtinus ES energetikos sektoriaus teisinį pagrindą, buvo suformuoti esminiai energetikos politikos tikslai, įskaitant tvarumą.

Darbe analizuojamos ES teisinės priemonės ir praktiniai iššūkiai, su kuriais susiduria ES ir jos valstybės narės įgyvendindamos tvarios energetikos tikslus. Tarp kylančių iššūkių galima išskirti balanso paiešką tarp ES ir valstybių narių kompetencijų pasiskirstymo, sulėtėjusius ES teisės nuostatų perkėlimo procesus dėl geopolitinių krizių poveikio energetikos sektoriui, nevienodų valstybių narių finansinių ir technologinių galimybių, skirtingų valstybių narių interesų, vidaus politikos, geografinės padėties ypatumų.

Taip pat darbe aptariama Lietuvos tvarių energetikos tikslų įgyvendinimo būseną, atskleidžianti tiek pasiektą pažangą, tiek patiriamus iššūkius, siekiant įgyvendinti ES klimato ir energetikos tikslus.

Atlikta analizė leidžia teigti, kad nors ES yra sukūrusi išsamią teisinę ir politinę sistemą tvarios energetikos tikslams įgyvendinti, jų įgyvendinimas išlieka sudėtingas dėl geopolitinių, ekonominių ir technologinių veiksnių. Teismų jurisprudencija atskleidžia sunkumus derinant ES tvarumo tikslus, energetikos sektoriaus infrastruktūros plėtrą ir teisinių sprendimų priėmimo proceso nuoseklumą. Todėl, siekiant užtikrinti efektyvų perėjimą prie švarios energijos, būtina stiprinti valstybių narių bendradarbiavimą, tikslingai didinti investicijas į inovacijas ir pažangias technologijas bei užtikrinti nuoseklų ir ilgalaikį, mokslu ir patirtimi pagrįstą ES energetikos teisinį reguliavimą.

SUMMARY

European Union Energy Law: Implementation of Sustainable Energy Goals and Challenges

Ugnė Budrytė

This work analyses EU legislation aimed at the development and strengthening of the sustainable energy sector, as well as the practices of EU Member States in implementing sustainable energy goals, with the aim of identifying emerging challenges and ways to address them.

A historical analysis shows that energy has been a key area of EU policy since the very beginning of the EU's formation, developed in a piecemeal fashion for a long time, and shaped more rapidly during periods of crisis. With the Lisbon Treaty establishing the legal framework for the EU energy sector, fundamental energy policy objectives were set, including sustainability.

The work analyses EU legal acts and the practical challenges faced by the EU and its Member States in implementing sustainable energy goals. Among the emerging challenges are the search for a balance in the distribution of competences between the EU and the member states, the slowdown in the transposition of EU legal provisions due to the impact of geopolitical crises on the energy sector, the unequal financial and technological capabilities of Member States, and the differing interests, domestic policies, and geographical characteristics of Member States.

The work also examines the status of Lithuania's progress toward achieving its sustainability goals, highlighting both the progress made and the challenges faced in implementing the EU's climate and energy targets.

The analysis conducted suggests that although the EU has established a comprehensive legal and policy framework for achieving sustainable energy goals, their implementation remains complex due to geopolitical, economic and technological factors. Case law reveals the challenges involved in harmonising the EU's sustainability goals, the development of energy sector infrastructure, and the consistency of the decision-making process. Therefore, to ensure an effective clean energy transition, it is necessary to strengthen cooperation among Member States, purposefully increase investment in innovation and advanced technologies, and ensure consistent and long-term EU energy regulation based on science and experience.